

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ»**

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра української лінгвістики і методики навчання

Л.М. ОВСІЄНКО

**ІСТОРІЯ
ЖУРНАЛІСТИКИ**

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Переяслав-Хмельницький-2015

ББК 76.0я73
УДК 070(075.8)
О-34

*Рекомендовано вченою радою
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»
(протокол № 7 від 10 березня 2015 року)*

Рецензенти:

Караман Станіслав Олександрович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка;

Кондратенко Наталія Василівна – доктор філологічних наук, доцент, завідувач кафедри прикладної лінгвістики Одеського національного університету імені І.І. Мечникова;

Михайленко Сергій Миколайович – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи та соціології Яготинського інституту Міжрегіональної Академії управління персоналом;

Навальна Марина Іванівна – доктор філологічних наук, професор кафедри професійної освіти ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»;

Потапенко Олександр Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української лінгвістики і методики навчання ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Овсієнко Л.М. Історія журналістики : [навчальний посібник] / Овсієнко Л.М. – Переяслав-Хмельницький : «Видавництво К С В», 2015. – 214 с.

Пропонований посібник є теоретико-практичним виданням. У ньому виокремлено два змістові модулі: «Історія журналістики Західної і Північної Європи. Зародження періодики в США», «Історія журналістики Південної та Східної Європи. Розвиток преси в Україні», кожен з яких складатиметься з окремих тем, які містять теоретичний матеріал, питання для обговорення, практичні завдання навчально-пізнавального характеру, завдання для самостійної роботи, індивідуальні навчально-дослідницькі завдання, завдання науково-дослідницького характеру, реферативні завдання, орієнтовні тестові завдання для самоконтролю, літературу (основну й додаткову), методичні вказівки до їх вивчення.

Практична частина посібника спрямована на те, щоб студенти набули навичок редагування видань, удосконалили та збагатили індивідуальний словник.

Уміщений у посібнику матеріал сприятиме ґрунтовному засвоєнню дисципліни та формуванню креативно-творчих і редакторських здібностей студентів.

Призначений для студентів напрямку підготовки 6.020303 «Філологія», спеціальності «Українська мова і література».

ББК 76.0я73
УДК 070(075.8)

ISBN 978-000-0000-00-0

© Л.М. Овсієнко, 2015

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	7
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ»	9
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	10
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ ЗАХІДНОЇ І ПІВНІЧНОЇ ЄВРОПИ. ЗАРОДЖЕННЯ ПЕРІОДИКИ В США	29
ТЕМА 1. Історія журналістики як предмет наукового дослідження. Журналістика та її зародження	29
ТЕМА 2. Основні тенденції розвитку журналістики в країнах Західної Європи	43
ТЕМА 3. Виникнення і розвиток журналістики на теренах Північної Європи	68
ТЕМА 4. Історія розвитку періодики Сполучених Штатів Америки	88
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ ПІВДЕННОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ. РОЗВИТОК ПРЕСИ В УКРАЇНІ	107
ТЕМА 5. Історія журналістських видань Південної Європи	107

ТЕМА 6. Журналістика країн Східної Європи	127
ТЕМА 7. Історія становлення і розвитку журналістики в Україні	150
СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ І ПОНЯТЬ	176
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	188
ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ	201
РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ІЗ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ»	204
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ТЕОРЕТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ ТА ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ	206
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВИКОНАННЯ СТУДЕНТАМИ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	208

ПЕРЕДМОВА

Навчальний посібник призначений для студентів напряму підготовки 6.020303 «Філологія», спеціальності «Українська мова і література», але може бути корисним усім, хто бажає поповнити свої знання з історії журналістики.

Основна його функція полягає в ознайомленні студентів-філологів з теоретичним матеріалом дисципліни «Історія журналістики» та формуванні практичних умінь і навичок майбутніх фахівців у галузі редагування.

Пропонований посібник є теоретико-практичним виданням. У ньому виокремлено два змістові модулі: «Історія журналістики Західної і Північної Європи. Зародження періодики в США», «Історія журналістики Південної та Східної Європи. Розвиток преси в Україні», кожен з яких складається з окремих тем, які містять теоретичний матеріал, питання для обговорення, практичні завдання навчально-пізнавального характеру, завдання для самостійної роботи, індивідуальні навчально-дослідницькі завдання, завдання науково-дослідницького характеру, реферативні завдання, орієнтовні тестові завдання для самоконтролю, літературу (основну й додаткову), методичні вказівки до їх вивчення.

Практична частина посібника спрямована на те, щоб студенти набули професійних навичок, удосконалили та збагатили індивідуальний словник.

Модульна технологія викладання дисципліни передбачає контрольний-оцінний компонент, який репрезентується під час виконання студентами завдань для самоконтролю.

Окрім того, у посібнику подано словник основних термінів і понять; критерії оцінювання знань студентів теоретичного матеріалу та виконання практичних завдань

навчально-пізнавального характеру, завдань для самостійної роботи, завдань науково-дослідницького характеру, реферативних завдань, систему оцінювання знань студентів з навчальної дисципліни «Історія журналістики» тощо.

Уміщений у посібнику матеріал сприятиме ґрунтовному засвоєнню дисципліни та формуванню креативно-творчих і редакторських здібностей студентів.

Автор посібника висловлює щиру вдячність рецензентам: доктору педагогічних наук, професору, завідувачу кафедри української мови Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка *Станіславу Олександровичу Караману*; доктору філологічних наук, доценту, завідувачу кафедри прикладної лінгвістики Одеського національного університету імені І.І. Мечникова *Наталії Василівні Кондратенко*; доктору філологічних наук, професору кафедри професійної освіти ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» *Марині Іванівні Навальній*; кандидату історичних наук, доценту, завідувачу кафедри соціальної роботи та соціології Яготинського інституту Міжрегіональної Академії управління персоналом *Сергію Миколайовичу Михайленку* та кандидату педагогічних наук, професору, завідувачу кафедри української лінгвістики і методики навчання ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» *Олександру Івановичу Потапенку* за цінні зауваження, що дали змогу підвищити науковий рівень та практичну цінність видання.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Мета вивчення курсу «Історія журналістики» передбачає вироблення в студентів, на основі ґрунтовного засвоєння ними рекомендованої й спеціальної літератури, науково правильного розуміння історико-журналістського процесу на території Західної, Північної, Південної і Східної Європи, США та України (у посібнику за основу взято варіант поділу Європи за версією ООН). Курс має на меті дати певну суму знань про закономірності виникнення, становлення й розвитку зарубіжної та української преси, підсумувати позитивний досвід минулого, використовуючи його в системі всебічної підготовки фахівців у галузі філології й редагування.

Завдання курсу «Історія журналістики», що вивчається поряд з іншими фаховими дисциплінами, полягає в тому, щоб допомогти студентам виробити теоретичні орієнтири, основні підходи до аналізу журналістських явищ. При цьому увага зосереджується на співвідношенні теорії і практики, ролі наукового знання про закономірності виникнення і функціонування преси.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати: закономірності й умови розвитку європейської та української преси; публіцистичну спадщину українських письменників прогресивного напрямку, їхні зв'язки з періодикою, участь у видавничому процесі; орієнтуватися в ідейному змісті, політичному спрямуванні провідних газет і журналів світу.

вміти:

– працювати з комплектами, підшивками газет і журналів у бібліотеках та архівах із метою пошуку оригінального матеріалу з історії преси;

– самостійно аналізувати основну тематику і проблематику періодичних зарубіжних і українських видань;

– аналітично підходити до специфіки діяльності митців у пресі різних типів;

– використовувати періодичні видання як історичне чи жанрове тло для підготовки власних публіцистичних виступів;

– застосовувати отримані навички під час написання наукових статей до періодичних видань.

У процесі вивчення дисципліни студенти отримують не лише теоретичні знання, а й практичні фахові уміння та навички.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ»

№ п/п	Тема лекції, тема практичного заняття	Кількість годин				Усього
		Лекції	Практичні заняття	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 <i>ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ ЗАХІДНОЇ І ПІВНІЧНОЇ ЄПРОПИ. ЗАРОДЖЕННЯ ПЕРІОДИКИ В США</i>						
1	Тема 1 <i>Історія журналістики як предмет наукового дослідження. Журналістика та її зародження</i>	2	1	-	5	8
2	Тема 2 <i>Основні тенденції розвитку журналістики в країнах Західної Європи</i>	4	2	-	5	11
3	Тема 3 <i>Виникнення і розвиток журналістики на теренах Північної Європи</i>	4	2	-	5	11
4	Тема 4 <i>Історія розвитку періодики Сполучених Штатів Америки</i>	2	1	-	5	8
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 <i>ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ ПІВДЕННОЇ ТА СХІДНОЇ ЄПРОПИ. РОЗВИТОК ПРЕСИ В УКРАЇНІ</i>						
5	Тема 5 <i>Історія журналістських видаць Південної Європи</i>	4	2	-	5	11
6	Тема 6 <i>Журналістика країн Східної Європи</i>	4	2	-	5	11
7	Тема 7 <i>Історія становлення і розвитку журналістики в Україні</i>	4	2	-	6	12
Загальна кількість годин		24	12	0	36	72

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1
ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ ЗАХІДНОЇ І ПІВНІЧНОЇ
ЄВРОПИ. ЗАРОДЖЕННЯ ПЕРІОДИКИ В США**

ТЕМА 1. Історія журналістики як предмет наукового дослідження. Журналістика та її зародження

Предмет, завдання та історіографія курсу «Історія журналістики». Інформаційне спілкування первісного суспільства, його форми. Масово-інформаційна діяльність у стародавньому світі. Роль соціальної інформації на етапі становлення держави. Первісна комунікація як журналістське явище. Поняття про пражурналістику. Паралельний принцип розвитку усних та письмових форм інформаційної діяльності: вісники, промовці, проповідники, герольди, оратори – головні суб'єкти державної пражурналістики. Послання, реляції, рескрипти, булли, прокламації, листівки, епістолярні форми кореспонденції, офіційні звіти – письмові форми пражурналістських явищ. Театр як пражурналістика. Історіографія як пражурналістика. Геродот як журналіст. Красномовство та ораторська проза як пражурналістські явища. Проповідницька проза як пражурналістика. Первісні газети та їх значення у тогочасному суспільстві. Передумови виникнення журналістики. Проблема диференціації пражурналістських та власне журналістських явищ. Історія зародження й розвитку періодичної преси в Європі та світі. Історія розвитку публіцистичних видань. Періодизація історії розвитку вітчизняної та зарубіжної журналістики. Становлення теле-, радіо- й on-line журналістики. Класифікація періодичної преси. Методика дослідження періодики.

ТЕМА 2. Основні тенденції розвитку журналістики в країнах Західної Європи

Зародження періодичної преси в Німеччині. Щорічник «Avisé Relation oder Zeitung» та його характеристика. Розвиток газетної справи в Лейпцігу. Історія виникнення першої щоденної газети «Leipziger Zeitung». Історія виникнення та існування німецького журналу «Der Spiegel». Журнальні видання Німеччини XVII ст. Німецька преса XIX ст. Преса періоду Веймарської республіки. Журналістика у період третього рейху. Сучасна німецька преса та її вплив на суспільство країни.

Газетно-видавнича справа у Франції XVII–XX ст. «Canard», їх характеристика та історія розвитку. Перший щорічний часопис «Mercure Francois». «La Gazette» та історія її функціонування. Найстаріша французька газета «Le Figaro», її заснування та розвиток. Історія видання французького журналу «Match». Преса Великої французької революції. Французька преса часів Реставрації. Перші французькі журнали мод. Розвиток французької преси у роки нацистської окупації. Французька преса періоду 1946–1958 рр. Сучасна французька газетно-видавнича справа.

Перша швейцарська газета та історія її розвитку. Історія періодичної преси Швейцарії XVI–XVII ст. («Zeitungspost», «Freitags-Zeitung», «Bürkli-Zeitung», «Aargauische Anzeiger», «Gazette de Lausanne» та ін.). Функціонування швейцарської преси після 1818 р. Політична газета «Der Bund, eidgenössisches Centralblatt. Organ der freisinnig-demokratischen schweizerischen und bernischen Politik». Газета «Das Vaterland», як основний католицький орган у німецькій Швейцарії. Утворення протестантської ліберально-консервативної газети «Allgemeine Schweizer Zeitung» та соціал-демократичної – «Züricher Post». Сучасні періодичні видання Швейцарії.

Історія першої нідерландської постійної періодичної газети «*Oprechte Haartemsche Courant*». Зародження та функціонування газети «*Weekelycke Courante van Europa*». Розвиток голландської преси в XVIII ст. Світова слава «*Nouvelles extraordinaires des divers endroits*». Періодика Голландії після об'єднання з Бельгією. Голландська преса після 1830 р. Історія голландських газет «*Nouveau Journal Universel*», «*Gazette de Amsterdam*», «*Mercure historique et politique*» та ін. Найвідоміші сучасні видання Голландії («*Nieuws van den Dag*», «*Nieuwe Arnhem'sche Courant*» та ін.) і Бельгії («*Indépendance belge*», «*Etoile belge*» та ін.). Значення сучасних фламандських листів у Голландії.

Історія започаткування та розвитку преси в Бельгії. Історія австрійської журналістики. Засоби масової інформації Люксембургу. Історія розвитку преси в інших країнах Західної Європи.

ТЕМА 3. Виникнення і розвиток журналістики на теренах Північної Європи

Перші друковані видання шведською мовою. Перша щоденна газета Швеції («*Darling Allehanda*»). Вплив цензури на шведську пресу. Закон Густава III про свободу преси та його вплив на розвиток шведської журналістики. Преса Швеції у період становлення лібералізму (XIX ст.). Шведська періодика XIX ст. «*Aftonbladet*» («*Вечірня газета*») та її історичне минуле. Стокгольмська газета «*Dagens Nyheter*» («*Новини дня*») та її історія. Тематика та джерела інформації «*Svenska Dagbladet*» («*Шведська щоденна газета*»). Розвиток періодичних видань в різних містах Швеції. Провінційні газети Швеції. Сучасні інформаційні агентства Швеції. Шведські газети XX–XXI ст. Сучасна шведська політична преса. Сучасні журнальні видання Швеції та їх характеристика. Телебачення і радіо Швеції.

Виникнення й становлення норвезької журналістики. Норвезькі видання XVI–XVII ст. Найстаріше періодичне видання Норвегії («Ранкова газета») та його історія. Газети Християнії: «Morgenbladet» (1819 р.); «Granskeeren» (1840–1843 pp.); «Den norske Tidskuer» (1851–1853 pp.); «Aftenbladet» (1855 р.) та історія функціонування їх. Провладні газети Норвегії: «Den Konstitutionell» (1836–1847 pp.), «Christiana Posten» (1848–1863 pp.). Історія норвезьких видань, що існують донині: «Aftenposten» (заснована в 1850 р.), «Verdens Gang» (заснована в 1868 р.) і «Dagbladet» (заснована в 1869 р.). Преса в Бергені («Tidende», «Bergens Aftenblad», «Björgvin») і Ставангері («Vestlands-post», «Stavanger Avis», «Stavanger Aftenblad»). Журнали Норвегії XIX ст.: «Vidar» (1832–1834 pp.), «Nords Tidsskrift for Videnskab og Literatur» (1847–1855 pp.), «Nordisk Maanedsskrift» (1856–1860 pp.), «Ny illustreret Tidende» (1879 р.). Преса Норвегії у післявоєнний період. Функціонування партійної преси в Норвегії. Сучасні норвезькі газети та журнали. Норвезьке радіо й телебачення.

Преса Фінляндії до 1809 р. Перша газета Фінляндії шведською мовою. Історія виникнення та розвитку «Finlands Allmänna Tidning» (1830 р.), «Helsingfors Morgenbladet» (1832 р.), «Helsingfors Dagblad» (1862 р.), «Hufvudstadsbladet» (1864 р.), «Finland» (1885 р.). Перша фінська газета «Uusi Suometar». Вплив цензури на фінську журналістику. ЗМІ Фінляндії в XX ст. Функціонування партійної преси в Фінляндії. Сучасні фінські газети та журнали. Фінське радіо й телебачення.

Становлення та розвиток видавничої справи у Великобританії. Заснування першої друкарні в Англії. Преса Англії до XVII ст. Перші англійські друковані видання періодичного характеру. Столичні й регіональні англійські видання. Політична ситуація в

Англиї в 1620-х рр. та її вплив на розвиток незалежної періодичної преси. Голландські газети в Англії. Періодичні «вісники» – «Меркурії», їх кількість та історія функціонування. Англійська цензура та її вплив на ЗМІ. «The Oxford Gazette» як зразок сучасної газети. Перша однолистова щоденна газета «Daily Courant». Англійська періодика XVIII ст. Англійська радіожурналістика. Преса британських домініонів і країн співдружності. Монополізація англійської преси у XX ст. Британська періодика та специфіка її функціонування. Періодичні видання сучасної Англії.

Історія започаткування та розвитку преси в Данії. Історія ірландської журналістики. Засоби масової інформації Ісландії. Історія розвитку преси в Естонії, Литві й Латвії. Історія періодики інших країн Північної Європи.

ТЕМА 4. Історія розвитку періодики Сполучених Штатів Америки

Перший друкарський верстат у північноамериканських колоніях. Друкована продукція північноамериканських колоній XVII ст. Релігійний памфлет Вільяма Пінчона та перші прояви цензурних обмежень. Перша спроба видання газети Бенджаміном Харрісом у 1686 р. Перша щотижнева газета «Boston News-Letter» («Бостонський листок новин»). Третя американська газета «Boston Gazette» та її історія. «New England Courant» («Новоанглійські куранти») як новий етап в американській журналістиці. Американська преса епохи Просвітництва. «New York Weekly Journal» («Нью-йоркський щотижневий журнал») та суд проти Д. Зенгера. Перша нью-йоркська газета з назвою «New York Gazette» («Нью-йоркська газета»). Редакторська політика Бенджаміна Франкліна. «Philadelphia Zeitung» («Філадельфська газета») – перша в

колоніях газета іноземною мовою. Газети Б. Франкліна у Пенсільванії. Американські журнали Б. Франкліна. Зміни в американській пресі 1760-х рр., Закон про гербовий збір. Преса у період жорсткого міжпартійного протистояння федералістів та республіканців. Американська преса у період загострення відносин із Францією. Преса Америки у період правління Т. Джефферсона. Американські журнали початку XIX ст.: «The Massachusetts Magazine» («Масачусетський журнал»), «The North American Review» («Північноамериканський огляд»), «American Review and Literary Journal» («Американський огляд та літературний журнал»), «The Port Folio» («Портфоліо») та ін. Зародження рекламного ринку Америки. Перші американські рекламні агенції та їх вплив на розвиток журналістики. Перша негритянська газета «Freedom's Journal» («Журнал свободи»). Антирабовласницькі видання XIX ст. Періодика південної частини Америки: «The Southern Review» («Південний огляд»), «The Southern Literary Messenger» («Південний літературний вісник»), «The Southern Quarterly Review» («Південний щоквартальний огляд»), «The Magnolia» («Магнолія») та ін. Довоєнна журналістика півдня Америки. Журнал «De Bow's Commercial Review of the South and West» («Комерційний огляд Півдня та Заходу де Бау»). Американський жіночий журнал 1830 р. «Godey's Lady's Book» («Жіноча книжка Годі») та його історія. Американська періодика XIX ст. для найбільш вразливих верств населення та газета «The Sun». Перші телеграфні повідомлення в Америці. Американський щотижневик для середнього класу «The New York Mirror». Журналістика періоду громадянської війни між північною і південною частинами Америки. Преса Америки у часи Реконструкції (1865–1877 рр.). Перший якісний фінансовий щотижневик «The Commercial and Financial

Chronicle» («Комерційна та фінансова хроніка»). Розвиток «жовтої преси» в Америці. Журналістика Сполучених Штатів Америки початку ХХ ст. Газета «The New York Times» («Нью-йоркський час») та діяльність журналіста Джейсона Блера. Американські газети 70-х рр. ХХ ст. «News magazines» («журнали новин») та їх внесок в американську журналістику. Найавторитетніші видання США «інтелектуального напрямку» початку ХХ ст. Американські видання для чоловіків. Періодична преса США початку ХХІ ст. Історія радіо і телебачення США.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ ПІВДЕННОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ. РОЗВИТОК ПРЕСИ В УКРАЇНІ

ТЕМА 5. Історія журналістських видань Південної Європи

Книговидавнича справа Італії в ХVІ ст. Італійські друковані ЗМІ ХVІІ ст. («Atti della R. Accademia dei Lincei»). Римський щотижневик «Crasca» та його історія. Перша італійська газета під назвою «Il Sincero». Італійська національна періодика у часи наполеонівського завоювання. Перша щоденна політична газета Італії («Gazzetta di Genova», 1798 р.). Нелегальна преса патріотичного спрямування («Da giovane Italia», «Tribuno», «Italiano», «Apostolato popolare»). Діяльність групи «Молода Італія» та її вплив на розвиток журналістики в країні. Історія ватиканського видання «Osservatore Romano». Історія та зміст італійських видань 1870 р. («La Capitale, Gazzetta di Roma», «La Gazzetta del Popolo», «La Nuova Roma», «Popolo Romano», «Voce della Verita», «Capitan Francassa», «Don Chisciotte», «Fanfulla»). Партийна преса Італії на межі ХІХ–ХХ ст. Італійські ЗМІ у період влади фашистської партії. Закон

про пресу 1948 р. та його наслідки. Найпопулярніші журнали Італії та їх наклади. Сучасна католицька преса Ватикану. Спортивні газети Італії. Монополізація газетно-видавничої справи Італії та діяльність у цьому напрямку Сильвіо Берлусконі.

Розвиток національної преси Іспанії XVI ст. Перша іспанська газета католицькою мовою. Збірки новин «Gaceta», «Noticias», «Correo». «Gaceta de Madrid» («Мадридська газета») та її вплив на іспанське суспільство. Історія іспанської журналістики XVIII ст. («Diario Noticioso Curioso», «Diario de Barsezona»). Інформаційний ринок Іспанії у XIX ст. Іспанська преса XX ст. («A.B.C.», «La Vanguardia»). Сучасні найавторитетніші видання Іспанії («Diario official de Avisos», «Imparcial», «Heraldo de Madrid», «Liberal», «Diario de Barcelona», «La Vanguardia», «El Diluvio», «Las Noticias», «La Veu de Catalunya», «El Libéral», «La Tribuna», «Diario», «La Piovincia Gaditana», «Defensor de Granada», «La Libertad», «La Union Mercantil», «La Isquierda Libéral», «Heraldo de Marcia», «El Liberal», Noticiero Sevillano», «Andalucia Moderna», «El Liberal», «El Mercantil Valenciano», «Las Provincias», «El Pueblo», «El Radical», Diario de Avisos», «Heraldo de Aragon», «Mercantil de Aragon» та ін.). Сучасні іспанські журнали («Revista Contemporânea» «Hojasselectas» «Basilica Teresina» «Illustration Espanola y Americana» «Illustration Artistica» «Ilustraciö Catala»). Іспанське радіо і телебачення.

Португальські видання XVII–XVIII ст. Найстаріша газета Португалії «O Açoriano Oriental» та її історія. Диктатура та її вплив на португальські ЗМІ. Періодика Португалії XIX ст. Видання правлячих органів та їх вплив на суспільну позицію громадян країни («Diario de Governo», «O Seculo», «Noticias de Lisboa», «Diario de Noticias», «O Comercio do Porto», «Journal de Noticias»,

«Correspondencia do Norte», «El Imparcial»). Португальська центральна газета «Público» і сучасність. Історія спортивних видань Португалії. Сучасний спортивний медійний ринок країни. Радіо і телебачення Португалії.

Пражурналістські видання Стародавньої Греції. Історія видавничої справи Греції XVII–XVIII ст. Перша грецька газета «Ephemeris» та її засновники. Грецька журналістика у період Другої світової війни. Періодика Греції в роки громадянської війни і реакції. Формування системи грецьких ЗМІ в умовах становлення демократії (1974–1981 рр.). Сучасні періодичні видання Греції та їх статус у державі. Найвідоміші Афінські газети «Akrópolis», «To Asty», «Ephimeris», «Proia» та їх вплив на грецьке суспільство. Система поширення грецьких друкованих ЗМІ. Радіо і телебачення Греції.

Історія розвитку періодики в Сербії, Чорногорії, Хорватії, Албанії, Боснії і Герцеговині. Сучасна преса Республіки Македонії та Гібралтару. Історія періодики інших країн Південної Європи.

ТЕМА 6. Журналістика країн Східної Європи

Перші угорські газети латинською і німецькою мовами. «Mercurius Hungarius» (1705–1711 рр.) та її історія. Історія заснування газети «Nova Posoniensia». Німецька преса XVIII ст. в Угорщині («Ofnerische Mercurius», «Pressburger Zeitung»). Перша газета угорською мовою («Magiar Hirmondo»). Друга малярська газета «Magiar Mercurius». Угорська періодика XIX ст., її кількісні та якісні ознаки. Саксонська газета «Siebenbürgische-deutsche Tageblatt» та її вплив на маляр. Історія заснування та розвитку газет «Reichstagszeitung» і «Pesti Hirlap». Угорська періодика XX ст. Сучасні газети Угорщини («Budapesti Koezloeny», «Budapesti Hirlap», «Egyertes», «Magyar Estilap», «Magyar Nemzet», «Pesti

Naplo», «Budapesti Naplo» та «Pesti Ujsag», «Kis Ujsag», «Budapest»). Радіо і телебачення Угорщини.

Російські періодичні видання XVIII ст. Газета «Ведомости» та її історичне минуле. Видання Міллера і Ломоносова («Санкт-Петербургские ведомости», «Ежемесячные сочинения, к пользе и увеселению служащие»). Перші незалежні видання Росії («Трудолюбивая пчела», «Праздное время, в пользу употребленное»). Періодика Росії на межі 60-х – 70-х рр. XVIII ст. («Трудолюбивая пчела», «Праздное время, в пользу употребленное», «Всякая всячина», «И то и се» («И то и сь»), «Полезное с приятным», «Поденщина», «Смесь», «Трутень»). Видавничо-публіцистична діяльність М. Новікова. Російська періодика 80-х – 90-х рр. XVIII ст. («Собеседник любителей российского слова, содержащий разные сочинения в прозе и стихах некоторых российских писателей», «Друг честных людей, или Стародум», «Почта духов», «Санкт-Петербургский Меркурий», «Санкт-Петербургский журнал», «Иртыш, превращающийся в Ипокрену»). Періодика перших десятиліть XIX ст. і «Цензурный устав» Олександра І («Свиток муз», «Периодическое издание», «Журнал российской словесности», «Вестник Европы», «Русский вестник», «Чтение в беседе любителей русского слова»). Перші російські галузеві журнали («Журнал полезных изобретений», «Экономический журнал», «Артиллерийский журнал»). Розвиток періодики на початку XIX ст. («Сын Отечества», «Русский инвалид»). Опозиційні видання 1814–1825 рр. («Соревнователь просвещения и благотворения», «Невский зритель», «Полярная звезда», «Мнемозина» і «Русская старина»). Ліберальні видання XIX ст. Російські видання 20-х – 40-х рр. XIX ст. («Сын Отечества», «Северный архив», «Северная пчела», «Отечественные записки», «Маяк»,

«Москвитянин», «Современник» та ін.). Російські видання другої половини ХІХ – початку ХХ ст. («Колокол», «Русский вестник», «Отечественные записки», «Библиотека для чтения», «Молва», «Парус», «День», «Журнал землевладельцев», «Земледельческая газета», «Современник», «Русское слово», «Искра», «Гудок», «Будильник», «Промышленный листок», «Листок для всех», «Русский дневник», «Черниговский листок», «Волга», «Воронежский листок», «Киевский курьер», «Киевлянин», «Сибирский вестник», «Амур», «Воскресный досуг», «Отечественные записки», «Дело», «Неделя», «Народное дело», «Вперед!», «Зерно», «Вестник Европы», «Русские ведомости», «Новости», «Правительственный вестник» та ін.). Журналістика в епоху Першої світової війни («Народная свобода», «Речь», «Товарищ», «Народное дело», «Народный путь», «Дума», «Правда»). Видання Жовтневої революції та громадянської війни («Наша речь», «Утренние ведомости», «Наше единство», «Рабочая газета»). Журналістика російського зарубіжжя («Двуглавый орел», «Грядущая Россия», «Русская мысль», «Руль», «Последние новости», «Социалистический вестник», «Смена вех», «Накануне» та ін.). Російські видання 30-х – 40-х рр. ХХ ст. («Правда», «Известия», «Комсомольская правда», «За индустриализацию», «Гудок», «Легкая индустрия», «Труд», «Советская торговля», «Экономическая жизнь», «Красное знамя» та ін.). Журналістика Росії в роки Великої Вітчизняної війни та після неї («Бильшовик», «Партизанська правда», «Большевистская правда», «В бой за Родину», «Коммунист», «Партизан Украины», «Красный партизан», «Сталинградская правда» та ін.). ЗМІ Росії в 70-ті – 80-ті рр. ХХ ст. Російські видання кінця ХХ ст. («Демократическая Россия», «Гражданин», «Народная правда», «Молния», «Правда», «Советская Россия»,

«Аргументы и факты», «Коммерсантъ», «Комсомольская правда», «Общая газета», «Труд», «Сельская жизнь», «Крестьянские ведомости», «Крестьянская Россия», «Нива России», «Сударушка», «Москвичка», «Натали», «Женские игры», «Аннхен», «Детская деловая газета», «Школьная роман-газета», «Глагол», «Контакт», «Честное слово», «Сами», «Юнкор Прибалтики», «Огонек», «Крестьянка», «Работница», «Здоровье», «Новый мир», «Знамя», «Октябрь», «Аврора», «Звезда», «Москва», «Домовой», «Автопилот», «Столица», «Журналист», «Чудеса и приключения», «Мир за неделю», «События и размышления», «Россия сегодня», «Взгляды с Запада» та ін.). Радіо і телебачення Росії. Сучасні російські on-line видання.

Видавнича справа Польщі XVI ст. Газета «Corante, or weekely newes from Italy, Germany, Hungary, Poland, Bohemia, France, and the Low Countreys» («Куранти, або щотижневі новини із Італії, Германії, Угорщини, Польщі, Богемії, Франції и Нідерландів»). Польська періодика XVII–XVIII ст. Польські газети епохи Просвітництва. Історія польської журналістики XIX ст. Конституція 1921 р. та її вплив на розвиток журналістики в країні. Вплив російської еміграції на польську пресу («Свобода», «Молва», «Меч»). Журнал «Наклонение» та його антимілітаристський гуманістичний зміст. Сатиричні журнали «Шпильки» і «Варшавский цирюльник» та газета «Популярный ежедневник» (1931–1938 рр.). Патріотична періодика 1941–1945 рр. («Солдат в строю», «Свободный народ»). Польські періодичні видання середини XX ст. («Трибуна люду», «Швят», «Штандар млодых», «Политика», «По просту»). Видання Польського інституту міжнародних питань – «Збюр документув» та його змістове наповнення. Польські журнали про культуру («Польша», «Фильм», «Экран», «Культура»).

Сучасна періодика Польщі. Історія польського радіо і телебачення.

Історія періодичних видань Білорусії. Журналістика Молдови та її історія. Газети та журнали Румунії. Історія болгарської періодики. Історія преси в Чехії і Словаччині.

ТЕМА 7. Історія становлення і розвитку журналістики в Україні

Історія української журналістики до ХХ ст.
Харківський період вітчизняної журналістики. Заснування Харківського університету. Головні теми журналістики початку ХІХ ст. Перші харківські часописи: «Харьковский еженедельник» (1812 р.), «Харьковский Демокрит» (1816 р.), «Украинский вестник» (1816–1819 рр.). Роль перших українських видань у подальшому розвитку вітчизняної журналістики. Альманахи 30-х – 40-х рр. ХІХ ст. як явище в українській журналістиці. Передумови появи альманахової журналістики. Харківські збірники «Украинский альманах» (1831 р.), «Утренняя звезда» (1833–1834 рр.) і «Украинский сборник» (1838 р., 1841 р.). Альманахи 40-х рр.: «Ластівка» (1841 р.), «Сніп» (1841 р.), «Молодик» (1843–1844 рр.). Підсумки альманахового періоду в українській журналістиці. Перші часописи в Одесі та Києві. Загальна характеристика розвитку журналістики в Одесі. Газета «Одесский вестник» (1827 р.). Поява періодичних видань у Києві. Уроки одеського та київського періоду української журналістики. Виникнення іншомовної преси у Львові. Західна Україна в першій половині ХІХ ст. і розвиток журналістики. Журнально-видавнича діяльність «Руської трійці». Перша публіцистична полеміка в Галичині. «Русалка Дністровая» (1837 р.) як перший друкований орган «Руської трійці» та його заборона. Значення «Русалки Дністрової» для подальшого розвитку прогресивної української

журналістики. Розвиток галицької журналістики в 40-х – 50-х рр. XIX ст. Журналістська доба після «Русалки Дністрової». Альманах Головацьких «Вінок русинам на обжинки». Вплив європейської революції 1848–1949 рр. на розвиток української преси. Заснування газет «Зоря галицька. Письмо часове» (1848–1857 рр.) і «Дневник руський» (1848 р.). Виникнення приватної періодики у Львові. Загальна характеристика видань 50-х років. Альманахово-видавнича діяльність П. Куліша і східноукраїнська журналістика 50-х рр. XIX ст. в умовах царизму. Двотомник «Записки о Южной Руси» (1856–1857 рр.). Характеристика альманаху «Хата» (1860 р.). Заборони царизму щодо розвитку українського слова. Суспільно-політичне становище на початку 60-х рр. у царській Росії. Історія заснування «Основи»; зміст, редакція та автори видання. Вплив «Основи» на появу української періодики. Розвиток преси в Східній Україні в 60-х – 70-х рр. «Киевский телеграф» (1859–1876 рр.) – перша в Україні «газета-фабрика». «Черниговский листок» (1861–1863 рр.) як регіональне видання. Журналістська діяльність Л. Глібова. Рукописна журналістика в Україні. Вплив Валуєвського циркуляру 1863 р. на розвиток української преси. Емський указ 1876 р. і журналістика. Західноукраїнська журналістика 1860–1870-х рр. XIX ст. Альманахове видання «Зоря Галицкая...» (1860 р.). «Руська політична часопись» (1861–1887 рр.) і викликана ним публіцистична полеміка 1861 р. Система народовських видань (журнали «Вечерниці» (1862–1863 рр.), «Мета» (1863–1865 рр.), «Нива» (1865 р.), газета «Русалка» (1866 р.)) та їх значення в подальшому розвитку журналістського процесу на Західній Україні. Журнал «Правда» (1867–1898 рр.) та його історія. Дискусія середини 70-х рр. щодо розвитку та завдань літератури. Етапи розвитку журналу «Друг»

(1874–1877 рр.). Журналістсько-видавнича діяльність Івана Франка в другій половині 70-х рр. Іван Франко – журналіст, редактор і публіцист. Видання «Громадський друг», «Дзвін», «Молот» (1878 р) як зразки української радикальної журналістики. Серія «Дрібна бібліотека» (1878–1880 рр.). Спроби заснування газети «Нова основа». Друга хвиля розвитку збірників та альманахів в Україні. Видання в Галичині та на Буковині («Дністрянка» (Львів, 1876 р.), «Буковинський альманах» (Чернівці, 1885 р.), «Зерна» (Чернівці, 1887–1888 рр.), «Ватра» (Стрий, 1887 р.), «Веселка» (Львів, 1887 р.). Київські альманахи «Луна...» (1881 р.) та «Рада» (1883 р.). Поява альманахових збірників в інших містах України («Нива...» (Одеса, 1885 р.), «Степ...» (Херсон, 1886 р.), «Складка» (Харків, 1887 р.)). Буковина в журналістському процесі України ХІХ ст. Журнал «Буковинська зоря» (1870 р.) та газети «Буковина» (1885–1910 рр.) і «Нова Буковина» (1913–1918 рр.). Інші буковинські видання («Зазуля» (1871 р.), «Лопата» (1876 р.), «Родимый листок» (1879–1882 рр.), «Буковинський календар» (1874–1918 рр.), «Бібліотека для молодіжі, селян і міщанства» (1885 р.) із продовженнями «Ластівка» (1894–1896 рр.) і «Читальня» (1911 р.), «Руська школа» (1888 р.), «Добрі поради» (1889–1914 рр.), «Промінь» (1904–1907 рр.), «Каменярі» (1909–1914 рр.)). Суспільно-політична ситуація в середині та другій половині ХІХ ст. і журналістський процес на Закарпатті. О. Духнович як зачинатель крайової преси. Перші закарпатські часописи. Характеристика розвитку преси на Закарпатті А. Волошиним. Журналістика на західноукраїнських землях у першій половині 90-х рр. Журнал «Народ» (1890–1895 рр.). Газета для селян «Хлібороб» (1891–1895 рр.). Журнал І. Франка «Жите і слово» (1894–1895 рр., 1896–1897 рр.). Газети радикального спрямування «Радикал» (1895–1896 рр.).

«Громадський голос» (1895–1910 рр.) із продовженням «Новий громадський голос» і «Громада» (1896–1897 рр.). Видавнича діяльність НТШ: «Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка» у Львові (1892 р.). Журнал «Літературно-науковий вісник» (1898–1907 рр.). Поява партійної преси. Журналістика Східної України на межі століть і започаткування робітничих видань в Україні та української преси за океаном. Преса Галичини у 80-х рр. Заснування газети для селян «Батьківщина» (1879 р.) та журналу «Зоря» (1880–1897 рр.). Газета «Діло» (1880–1939 рр.) – перша українська щоденна газета. Історія журналу «Світ» (1881–1882 рр.). Журнал «Товариш» (1888 р.) як спроба заснування радикального видання в Галичині. Політична ситуація і розвиток журналістики в Східній Україні у 80-х рр. Створення часопису «Киевская старина» (1882–1906 рр.). Цензурні утиски преси у 80-х рр.

Історія української журналістики ХХ ст. Українське суспільство у ХХ ст. і преса. Проблема періодизації історико-журналістського процесу. Розвиток журналістики в Україні. Особливості функціонування українських ЗМІ поза межами України. Поява перших україномовних часописів на українських територіях Російської імперії (газета «Хлібороб» (1905 р.) – перший національний часопис українською мовою у Східній Україні; «Рідний край» (1905–1907 рр., 1907–1914 рр., 1914–1916 рр.) – політико-економічний та літературний часопис; перша щоденна українська газета «Громадська думка» (1905–1906 рр.) та її спадкоємець газета «Рада» (1906–1914 рр.)). Політика царської влади стосовно розвитку української преси. Видання поза українськими землями. Особливості розгалуження часописів на українських територіях під Росією. Заснування партійних видань («Слово», «Боротьба») та ідеологічних органів

(«Українська хата», «Дзвін»). Українська преса в Росії («Зоря», «Вільна Україна», «Наша думка», «Рідна справа»). Поява щотижневиків («Село», «Засів», «Маяк», «Дніпрові хвилі»). Літературно-наукові («Нова громада», «Літературно-науковий вісник», журнал «Україна», «Записки Українського наукового товариства в Києві») та галузеві часописи («Сяйво», «Світло», «Молода Україна», «Український студент», «Рілля», «Наша кооперація»). Українські видання іншими мовами («Украинский вестник», «Ruthenische Revue», «Ukrainische Rundschau», «Ukrainische Nachrichten», «Ukrainische Korrespondenz»). Стан преси в Галичині в період до Першої світової війни. Розгалуження і спеціалізація місцевих видань. Українська журналістика і Перша світова війна. Преса українських січових стрільців (1915–1918 рр.). Таборова преса в національно-духовному вимірі української журналістики. Українська преса державницького періоду (1917–1920 рр.). Зародження комуністично-радянської преси. Три періоди розвитку комуністичної періодики. Преса Червоної армії. Преса комуністичного типу як явище. Особливості суспільного розвитку в Західній Україні після Першої світової війни. Феномен західноукраїнської преси 20-х – 30-х рр. ХХ ст. Розгалуження й спеціалізація галицької преси. Особливості функціонування преси на Волині й Холмщині. Розвиток преси на Буковині. Уроки регіональної преси. Загальна характеристика та історичні умови розвитку закарпатських видань у першій половині ХХ ст. Українські видання в Європі й за океаном після Першої світової війни. Огляд преси в Польщі й Чехії. Українські часописи у Франції та Німеччині. Періодика в Бразилії, США й Канаді. Видання на Далекому Сході та Китаї. Творча спадщина українських публіцистів першої половини ХХ ст. Визначальні риси вітчизняної публіцистики. Роль українських публіцистів

в утвердженні національної ідеї. Особливості зародження радіо й телебачення в Україні. Українська преса у період Другої світової війни. Видання ОУН – УПА і червоних партизанів. Заходи компартії в умовах фронту щодо діяльності преси. Відновлення періодики на визволених від фашизму територіях. Часописи в Україні під фашистською окупацією. Розвиток журналістики в Україні в післявоєнний період (1940–1960 рр.). Розгортання діяльності видань на територіях, звільнених від фашистських окупантів. Типові ознаки часописів післявоєнних років. Журналістика в хрущовську відлигу. Диференціація центральної і місцевої преси. Українська журналістика в добу застою епохи Л. Брежнєва (1970–1980 рр.). Русифікація та провінціалізація преси – невід’ємні риси журналістики нової радянської доби. Система підготовки журналістських кадрів у комуністичну добу. Переслідування інакодумуючих журналістів та подальша стагнація радянської преси. Розвиток преси української діаспори в повоєнні десятиліття і на сучасному етапі. Преса в перебудовний період (1985–1991 рр.). Уплив процесу оновлення партійної влади на пресу. Роль ЗМІ в демократизації українського суспільства. Зміни в журналістиці за роки перебудови. Здобутки і втрати української преси.

Історія журналістики незалежної України.
Вітчизняна преса 1980–1990 рр. у період національного відродження. Специфіка розвитку українських видань, інформагенцій, радіо, телебачення й Інтернету в перші роки незалежності України. Боротьба за свободу слова. Справи загиблих журналістів. Російські видання і видання національних меншин в Україні. Вплив вітчизняної періодичної преси на розвиток української державності в 90-х рр. ХХ ст. Ухвала Верховної ради України «Про позицію преси, телебачення і радіо України в годину

державного перевороту та заходи, що впливають з цього». Позитивні наслідки інформаційного впливу періодичної преси на розвиток української державності в 90-х рр. ХХ ст. Тенденції розвитку української газетно-журнальної публіцистики 1991–2012 рр. Щотижневий ілюстрований суспільно-політичний україномовний журнал «Український тиждень»: аудиторія і поширення, колектив, структура видання, додаткова інформація, нагорода за внесок у розвиток української Вікіпедії. Щоденна друкована всеукраїнська суспільно-політична газета «Газета по-українськи»: сфера впливу політичних медіа. Український суспільно-політичний тижневик «Дзеркало тижня. Україна»: аудиторія видання, нагороди, колектив журналістів. Спеціальні проекти журналу «Кореспондент». Стан розвитку українського радіомовлення за часів незалежності України. Україномовні радіостанції світу. Українське Інтернет-мовлення. Українські синдікейшн-компанії. Стан розвитку українського телебачення за часів незалежності України. Стан розвитку вітчизняних мережевих ЗМІ періоду 1991–2014 рр. Зростання популярності Інтернет-ЗМІ в Україні. Тенденції розвитку української агенційної журналістики. Тенденції розвитку української фотожурналістики. Заслужені українські журналісти та їх здобутки на професійній ниві. Стан реалізації свободи слова преси в незалежній Україні. Діяльність та здобутки Національної спілки журналістів України. Історія прийняття Кодексу професійної етики українського журналіста.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ ЗАХІДНОЇ І ПІВНІЧНОЇ ЄВРОПИ. ЗАРОДЖЕННЯ ПЕРІОДИКИ В США

ТЕМА 1 ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ. ЖУРНАЛІСТИКА ТА ЇЇ ЗАРОДЖЕННЯ

МЕТА: розширення знань про історію журналістики як предмет наукового дослідження; засвоєння інформації про основні етапи зародження журналістики у світі; формування вмінь готувати інтерв'ю, прес-реліз, репортаж, наукову статтю, презентацію на тему, реферат тощо; розвиток творчих умінь і навичок студентів.

ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ (тези лекції 1)

Журналістика як наука (журналістикознавство) має два найважливіші складники: теорію журналістики та історію журналістики.

Історія журналістики – це наука про розвиток масово інформаційної діяльності від зародження до наших днів, включаючи всю множинність явищ (як друкованих, так і електронних органів масової інформації).

Преса, радіо, телебачення, Інтернет є звичайними атрибутами життя сучасного суспільства нашої планети. Завдяки засобам масової інформації люди є безпосередніми учасниками і свідками творення історії.

Предметом дослідження «Історії журналістики» як наукової дисципліни є:

- генезис журналістики у вигляді системи засобів масової інформації й комунікації;

- закономірності поступу журналістики у зв'язку з розвитком суспільно-політичної думки й національно-визвольного руху;

- особливості функціонування різних видів, типів і систем періодичних та неперіодичних видань, а також жанрів літературно-публіцистичної творчості.

Історію журналістики розглядають як комплекс трьох її видів:

- історія періодичної та неперіодичної преси;

- історія публіцистики;

- історія розвитку теле-, радіо- й on-line журналістики.

Найдавніші відомості про початкові форми усвідомленого збирання інформації та її поширення сягають часів Стародавнього Єгипту. Це були:

- статті офіційних органів, у яких висвітлювалися дії єгипетського уряду;

- Єгипетський палацовий журнал, у якому щоденно занотовували інформацію про міські події.

Первісною формою пресового видання у **Стародавньому Римі** були так звані Аннали понтифіків, у яких фіксували імена консулів, основні політичні акти і події, військові хроніки, видані закони та укази тощо. Ці аннали переписували на спеціальні дошки й вивішували для загального ознайомлення біля помешкання понтифіка. Такий вид поширення інформації існував до 134 р. до н.е.

У 50-х рр. до н.е. Юлій Цезар започаткував систематичне й планове висвітлення політичних і суспільних подій. Такі повідомлення мали вигляд покритих гіпсом дерев'яних дощочок з текстом нанесеним чорною фарбою і називалися «*Acta senatus*». Вони вивішувалися

для загального ознайомлення на площі Риму, в інших людних місцях та розсилалися до провінцій. Однак більшу популярність здобули «*Acta diuna populi Romani*», які виходили на маленьких пергаментних аркушах.

Римські засоби масової інформації «*Acta*» були своєрідним підґрунтям соціального спілкування і впливали на визначення і формування громадської думки тогочасного суспільства.

У *Стародавньому Китаї* перші прототипи газет з'явилися у VIII ст. н.е. Це були бюлетені новин про життя імперського двору. Найдавніша китайська рукописна газета мала назву «*Кайюань цзабао*» і виходила в Пекіні за часів правління танського імператора Сюаньцзуна. Вона містила переважно придворні хроніки й виконувала функцію урядового вісника, а для її переписування та поширення призначалися окремі урядовці.

У VIII ст. н.е. з'явилося перше періодичне видання в *Кореї* – газета «*Кілбелчжи*». Однак значний поштовх розвитку корейської періодичної преси дав винахід пересувного металевого шрифту. Із цим винаходом у 1392 р. пов'язують початок видання газети «*Чобо*», на шпальтах якої друкувалися королівські укази та інформація про дії уряду.

Феодальна замкненість епохи Середньовіччя суттєво перешкождала стрімкому розвитку періодичної преси в Європі. Однак у період Відродження потреба в постійному отриманні інформації значно збільшилася і почали з'являтися перші рукописні періодичні вісники: авізо, цайтунги, новели, куранти, новини, реляції тощо. Рукописні газети стають не просто звичайним носієм інформації, а й виразником певної громадської думки, знаряддям соціального й політичного впливу.

Значний поштовх розвитку періодичних і неперіодичних видань спричинив винахід друкарського

верстата Йоганом Гутенбергом (XV ст.). Це суттєво вплинуло на розвиток світового друкарства і на кінець XV ст. верстат Гутенберга почали використовувати понад 1000 європейських друкарень. Однак більшість із них були німецькими.

У **Європі** перша друкована щотижнева газета побачила світ у Стразбурзі (Франція) 1609 р. і мала назву «*Relation: Aler Furnemmen*». Того ж року в Авгсбурзі (Німеччина) почав видаватися щотижневик «*Avisé Relation oder Zeitung*». У 1629 р. у Лондоні (Англія, Велика Британія) було засновано газету «*Weekly News From Italy and Germany*». А перша щоденна газета у світі почала видаватися у Лейпцігу (Німеччина) 1661 р. («*Leipziger Zeitung*»).

У цей період **в країнах Європи** зароджуються й інші багатосторінкові видання:

- у Франції – «*Jornal des savants*» (1665 р.);
- у Великобританії – «*Philosophical Transaction of the Royal Society*» (1665 р.);
- в Італії – «*Giornale de Letterati*» (1668 р.);
- в Німеччині – «*Acta Eruditorum*» (1682 р.);
- в Гааззі – «*Mercure historique et politique*» (1686 р.). Це видання виходило 100 років.

Українська періодична преса започаткувалася франкомовним тижневиком «*Gazette de Leopold*», який видавався у Львові (протягом одного 1776 р.). У газеті друкувалися відомості хронікального характеру з усієї Європи. З того часу майже до середини XVIII ст. газети на українських землях виходили різними мовами, окрім української (французькою, німецькою, польською, російською та ін.).

Перша україномовна газета побачила світ у 1848 р. і мала назву «*Зоря Галицька*».

Українська журналістика набула дійсно національного змісту у середині XIX ст.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Предмет і завдання курсу. Історіографія проблеми.
2. Первісна комунікація. Поняття про пражурналістику.
3. Передумови виникнення журналістики.
4. Періодизація історії розвитку вітчизняної та зарубіжної журналістики.
5. Перші періодичні видання в Європі та світі.
6. Класифікація періодичної преси. Методика дослідження періодики.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

Завдання 1. Доберіть матеріали за темою заняття, спираючись на публікації в ЗМІ.

Завдання 2. Запишіть у дві колонки пражурналістські та власне журналістські явища. Схарактеризуйте їх. Визначте спільні й відмінні ознаки.

<i>Пражурналістські явища</i>	<i>Власне журналістські явища</i>

Завдання 3. Укладіть словничок термінів і понять до теми заняття.

Завдання 4. Випишіть із словника античної міфології імена давньогрецьких філософів, мислителів та політичних діячів, так чи інакше пов'язаних із поняттям «журналістика».

Завдання 5. Підготуйте розповідь про виникнення римської протогазети.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання 1. Ознайомтеся з газетними та бібліографічно-довідковими відділами Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (НБУВ).

Завдання 2. Складіть бібліографію публікацій періодичних фахових видань за темою заняття.

Завдання 3. Опрацюйте рекомендовані за темою заняття першоджерела та письмово схарактеризуйте їх:

– *Ворошилов В. История журналистики зарубежных стран : [конспект лекций] / Ворошилов В. – СПб. : Издательство Михайлова В., 2000. – 64 с.*

– *История мировой журналистики / [А. Беспалова, Е. Корнилов, А. Короченский и др.]. – М. : Издательский центр «МарТ», 2003. – 357 с.*

– *Михайлин І. Журналістика як всесвіт : вибрані медіа дослідження / Михайлин І. – Х. : Прапор, 2008. – 512 с.*

– *Палієнко М. Історія зарубіжної та української журналістики : [методичний комплекс] / М. Палієнко, І. Срібняк. – К. : ВПЦ НаУКМА, 2003. – 70 с.*

Завдання 4. Складіть таблицю «Поширення типографій у Європейських державах. Перші закони щодо друкарського ремесла».

Завдання 5. Напишіть есе на тему: «Пражурналістські явища і сфера масової інформації».

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Підготуйте інтерв'ю на тему: «Міжнародний журналістський рух».

Завдання 2. Підготуйте прес-реліз про Міжнародну наукову конференцію на тему заняття.

Завдання 3. Підготуйте інформ-дайджест на тему заняття.

Завдання 4. Підготуйте репортаж на тему: «Сучасне комерційне ТБ: основні риси, нові явища, жанри та вплив на суспільство».

ЗАВДАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОГО ХАРАКТЕРУ

Завдання 1. Напишіть наукову статтю в одне з фахових періодичних видань або збірників наукових праць (можна студентських) про дописемні форми масової комунікації в країнах Стародавнього Сходу.

Завдання 2. Зробіть презентацію до статті на наукову конференцію.

РЕФЕРАТИВНІ ЗАВДАННЯ

1. Напишіть реферат на одну із запропонованих тем:

- «Становлення публіцистики й журналістики в античній культурі»;
- «Розвиток журналістики в Європі в епоху Середньовіччя»;
- «Зародження друкарства. Перша друкована періодика».

**ОРІЄНТОВНІ ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ
ДЛЯ
САМОКОНТРОЛЮ**

1. Які два найважливіші складники має журналістика як наука?

- а) теорія та історія журналістики;
- б) основи та історія журналістики;
- в) пражурналістика та сучасна журналістика;
- г) технічні та друковані ЗМІ.

2. Як називається наука про розвиток масово інформаційної діяльності від зародження до наших днів?

- а) історія преси, радіо і телебачення;
- б) історія ЗМІ;
- в) історія журналістики;
- г) історія інформаційної комунікації.

3. Що є предметом дослідження «Історії журналістики» як наукової дисципліни?

- а) генезис журналістики у вигляді системи засобів масової інформації й комунікації;
- б) закономірності поступу журналістики у зв'язку з розвитком суспільно-політичної думки й національно-визвольного руху;
- в) особливості функціонування різних видів, типів і систем періодичних та неперіодичних видань, а також жанрів літературно-публіцистичної творчості;
- г) усі відповіді правильні.

4. Де з'явилися початкові форми усвідомленого збирання інформації та її поширення?

- а) у Стародавньому Китаї;

- б) у Стародавній Греції;
- в) у Стародавньому Римі;
- г) у Стародавньому Єгипті.

5. Хто започаткував систематичне й планомірне висвітлення політичних і суспільних подій?

- а) Йоган Корольюс;
- б) Йоган Гутенберг;
- в) Юлій Цезар;
- г) Петро I.

6. Що було первісною формою пресового видання у Стародавньому Римі?

- а) бюлетені новин про життя імперського двору;
- б) повідомлення «Acta senatus»;
- в) глиняні дощечки з написами;
- г) аннали понтифіків.

7. Коли в Стародавньому Китаї з'явилися перші прототипи газет?

- а) у VIII ст. н.е.;
- б) у VII ст. н.е.;
- в) у VI ст. н.е.;
- г) у V ст. н.е.

8. Хто винайшов перший друкарський верстат?

- а) Йоган Корольюс;
- б) Йоган Гутенберг;
- в) Юлій Цезар;
- г) Катерина II.

9. У якій країні побачила світ перша щоденна газета?

- а) у Німеччині;

- б) у Гаазі;
- в) у Франції;
- г) у Великобританії.

10. Яким тижневиком започаткувалася українська періодична преса?

- а) «Acta Eruditorum»;
- б) «Giornale de Letterati»;
- в) «Gazette de Leopol»;
- г) «Jornal des savants».

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА:

1. Вартанов Г. Засоби масової інформації : короткий словник термінів і понять / Вартанов Г. – К. : Грамота, 2005. – 64 с.

2. Ворошилов В. Журналістика. Базовий курс : [посібник] / Ворошилов В. – СПб. : Видавництво Михайлова В., 2006. – 640 с.

3. Ворошилов В. Історія журналістики зарубěžних стран : [конспект лекцій] / Ворошилов В. – СПб. : Издательство Михайлова В., 2000. – 64 с.

4. Григораш Д. Журналістика в термінах і виразах : [довідник] / Григораш Д. – Л. : Вища школа, 1989. – 170 с.

5. Животко А. Історія української преси / Животко А. – К. : Науково-видавничий центр «Наша культура і наука», 1999. – 360 с.

6. Історія мирової журналістики / [А. Беспалова, Е. Корнилов, А. Короченский и др.]. – М. : Издательский центр «МарТ», 2003. – 357 с.

7. Михайлин І. Історія української журналістики. Період становлення : від журналістики в Україні до

української журналістики / Михайлин І. – Х. : Прапор, 2004. – 320 с.

8. Палієнко М. Історія зарубіжної та української журналістики : [методичний комплекс] / М. Палієнко, І. Срібняк. – К. : ВПЦ НаУКМА, 2003. – 70 с.

9. Срібняк І. Історія журналістики (XVII–XX ст.) : підручник [для студентів вищих навчальних закладів] / Срібняк І. – К. : ВПЦ НаУКМА, Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. – 304 с.

10. Тимошик М. Історія видавничої справи : [підручник] / Тимошик М. – К. : Наша культура і наука, 2007. – 496 с.

ДОДАТКОВА:

1. Афонін О. Українська книга в контексті світового книговидавництва / О. Афонін, М. Сенченко. – К. : Книжкова палата України, 2009. – 277 с.

2. Бондар Ю. Енциклопедія для видавця та журналіста / Бондар Ю., Головатий М., Сенченко М. – К. : Видавничий дім «Персонал», 2010. – 399 с.

3. Боярова Л. Російсько-український словник сучасних банківських фінансово-кредитних та комерційних термінів / Л. Боярова, О. Корж. – Х. : Основа, 1997. – 715.

4. Васьківський Ю. Тиражна політика газети / Васьківський Ю. – Л. : ЛДУ, 1996. – 149 с.

5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.

6. Жадько В. Журналістика та основи редакторської майстерності / Жадько В. – К. : Знання, 2012. – 271 с.

7. Коломієць М. Словник іншомовних слів / М. Коломієць, Л. Молодова. – К. : Освіта, 1998. – 190 с.

8. Михайлин І. Журналістика як всесвіт : вибрані медіа дослідження / Михайлин І. – Х. : Прапор, 2008. – 512 с.
9. Михайлин І. Науково-дослідна робота студента з журналістики / Михайлин І. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2001. – 89 с.
10. Михайлин І. Основи журналістики : [підручник] / Михайлин І. – К. : ЦУЛ, 2002. – 284 с.
11. Москаленко А. Теорія журналістики / Москаленко А. – К. : Експрес-об'ява, 1998. – 334 с.
12. Нерух О. Першооснови журналістської творчості : [навчальний посібник] / Нерух О. – Х. : Світ дитинства, 2000. – 108 с.
13. Поліграфія та видавнича справа : російсько-український тлумачний словник / [укл. Б. Дурняк та ін.]. – Л. : Афіша, 2002. – 449 с.
14. Редакційно-видавнича справа : досвід, проблеми, майбутнє / [за ред. В. Різуна]. – К. : Редакційно-видавничий центр «Київський університет», 1997 – 230 с.
15. Сучасний орфографічний словник української мови : 180 000 слів / [уклад. В.В. Дубічинський, Н.Я. Косенко]. – Х. : Школа, 2009. – 1024 с.
16. Сучасний російсько-український словник / [за заг. ред. Р.П. Стаха]. – К. : ПП В.М. Голяка, 2009. – 1248 с.
17. Український правопис / [НАУ, Інститут мовознавства імені О.О. Потебні, Інститут української мови]. – К. : Наукова думка, 2007. – 280 с.
18. Шаповал Ю. Феномен журналістики : проблеми теорії : [монографія] / Шаповал Ю. – Рівне : РВП «Роса», 2005. – 248 с.
19. Шевчук С. Російсько-український словник ділового мовлення / Шевчук С. – К. : Вища школа, 2001. – 402 с.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ 1

У процесі вивчення теми *«Історія журналістики як предмет наукового дослідження. Журналістика та її зародження»* і підготовки до практичного заняття рекомендується:

- опрацювати теоретичний матеріал, основну й додаткову літературу;

- ознайомитися з основними поняттями й категоріями теми, а саме: пражурналістика, журналістика, історія журналістики, генезис журналістики, масово-інформаційна діяльність, первісна комунікація, журналістське явище, періодичне видання, щоденна газета, щотижнева газета, щомісячне видання тощо;

- зробити короткий конспект з відповідями на питання для обговорення;

- у процесі виконання практичних завдань навчально-пізнавального характеру користуватися словниками різних типів та фаховими періодичними виданнями;

- завдання для самостійної роботи виконати в повному обсязі й подати на перевірку викладачу в окремому зошиті або теці; думки викладати лаконічно, точно, змістовно й обґрунтовано;

- із чотирьох запропонованих індивідуальних навчально-дослідницьких завдань виконати одне (на вибір), дотримуючись правил підготовки інтерв'ю, прес-релізу, інформ-дайджесту чи репортажу;

- завдання науково-дослідницького характеру виконати 1-2 студентам групи із дотриманням вимог до написання й оформлення наукових статей. Після схвальної рецензії викладача, статтю подати до друку в одне із студентських наукових видань;

– реферативні завдання виконати трьом студентам групи та оформити їх згідно з вимогами до робіт такого типу. Реферат пишеться українською мовою обсягом 12–15 сторінок формату А-4 комп’ютерного набору, із яких вступ і висновки займають не більше 2 сторінок (1+1). Текст друкується з одного боку стандартного аркуша (береги: 3–2–2–1,5; міжрядковий інтервал – 1,5; кегль – 14; шрифт – Times New Roman; абзацний відступ – 1,25 см). Покликання всередині тексту вказуються у квадратних дужках ([5, с. 146]); приклади та ілюстративний матеріал позначаються *курсивом*. У тексті використовується така форма лапок та апострофа: «...», ’; розрізняються графічні знаки «дефіс» (-) і «тире» (–). Реферат виконується відповідно до самостійно розробленого плану, що є логіко-змістовим розв’язанням проблемного питання. Він повинен містити вступ, основну частину, висновки та список використаної літератури. Основна частина має складатися з розділів і підрозділів, які розкривають теоретико-методологічне питання теми, аналіз досліджуваної проблеми або явища й обґрунтування висновків, висвітлюють системні напрацювання теорії і практики досліджуваного явища в певній послідовності;

– тестові завдання для самоконтролю оформити у вигляді таблиці, у якій правильну відповідь виділити іншим кольором, наприклад:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
а	а	а	<i>а</i>	а	<i>а</i>	а	а	<i>а</i>	а
<i>б</i>	б	<i>б</i>	б	б	б	<i>б</i>	б	б	б
в	в	в	в	в	в	в	<i>в</i>	в	в
г	г	г	г	г	г	г	г	г	г

ТЕМА 2

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЖУРНАЛІСТИКИ В КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

МЕТА: отримання знань про розвиток журналістики в країнах Західної Європи; засвоєння інформації про перші друковані та аудіовізуальні ЗМІ; формування вмінь готувати інтерв'ю, прес-реліз, репортаж, наукову статтю, презентацію на тему, реферат тощо; розвиток професійних та творчих умінь і навичок студентів.

ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ (тези лекції 2–3)

Поява перших друкованих засобів масової інформації *в Західній Європі* на початку XVII ст. – це результат дії певних суспільних законів. Що складнішою ставала система керування містом, народом, царством, то настійніше владі (монарху, сенату, президенту) була потрібна можливість оперативного донести інформацію до населення. З іншого боку, розвиток законодавства, торгівлі, ремесел, армії, міждержавних відносин вимагав поширення інформації на всі нові соціальні групи. Зростала й потреба населення в повідомленнях про життя держави, інших її регіонів.

1609 р. вважається роком народження європейської періодики.

Перша друкована газета *в Німеччині*, зразок якої донесла до нас історія, вийшла в Аусбурзі в 1609 р. Це був неперіодичний щорічник із назвою «*Avisse Relation oder Zeitung*». Перші видання такого типу власноруч виготовляв видавець Йоган Короліус накладом 15–20 примірників. Вони мали невеликий формат (четверта частина аркуша А4) і зовні нагадували книгу, 115 аркушів

і 52 номери (за кількістю тижнів у році). Такі газети поширювалися дуже швидко, хоч і мали високу ціну та низьку якість (неякісний папір, величезна кількість мовних і друкарських помилок).

Номери склалися винятково з кореспонденцій із різних частин Європи, які розміщувалися на шпальті абсолютно довільно, без усякого зв'язку. Кореспонденції мали простий виклад фактів без будь-якого аналізу чи коментарів. Авторська позиція висвітлювалася досить рідко. Суха мова газет Німеччини XVII ст., їх аполітичність пояснюється, з одного боку, жорсткою цензурою і, з іншого, – традицією вести політичні дискусії за допомогою памфлетів. Індиферентність перших німецьких газет – наслідок їх функціональної обмеженості, що цілком зрозуміло в період становлення.

Незважаючи на значні недоліки перших німецьких газет, вони швидко отримали популярність і поширення у різних країнах Європи: Італії, Франції, Англії, Польщі, Угорщині та ін.

Інтенсивно розвивалася газетна справа і в *Лейпцігу*. На початку XVII ст. вона знаходилася в руках шведів, які контролювали роботу місцевих друкарень. Але після 1650 р. (евакуація шведських військ) ситуація змінилася на краще.

У 1660 р. продавець книг Тимофій Ріштца отримав від саксонського уряду концесію на видання першої щоденної газети «*Leipziger Zeitung*», яка стала виходити з 1 січня 1661 р. і проіснувала до 1921 р. За своїм форматом вона нагадувала сучасні таблоїдні видання. Перші примірники мали досить низький рівень якості (неякісний папір, друкарські помилки тощо), але з часом видавець мінімізував недоліки і змістове наповнення газети наблизилося до сучасних. Це була одна з перших німецьких політизованих газет. Окрім того, вона містила

інформацію про важливі культурні події в Німеччині, сенсаційні матеріали, огляди світського життя тощо. Її поява в цьому місті не була випадковою, адже Лейпціг мав потужні медіа-традиції завдяки важливим торговельним шляхам, а отже й постійному надходженню нової інформації з усього світу.

До кінця XVII ст. газета завоювала Німеччину. У її користі й необхідності вже не сумнівалися. Більше того, освічені люди підкреслювали особливе значення газети. У 1697 р. в Гамбурзі вийшла книжка «Про користь газетного читання», автор якої писав: «Хто бажає вести осмислений спосіб життя, бути гідним членом суспільства і брати участь у його державній, торговельній та громадській діяльності, той зобов'язаний цікавитися газетами, читати їх, запам'ятовувати і зважувати прочитане та вміти застосовувати його». Але подальший розвиток журналістики в Німеччині було призупинено на довгий час з огляду на економічні й соціально-політичні проблеми.

Німецькі газети довго залишалися інформаційно-комерційними. Ідеологічну, пропагандистську функцію журналістика в Німеччині по-справжньому стала виконувати тільки з приходом у неї К. Маркса і Ф. Енгельса. А французька й англійська преса, що виникла дещо пізніше, обігнала її у XVIII ст. і за темпами розвитку, і за рівнем вмісту, і за якістю підготовки представників цього фаху.

У січні 1947 р. у *Ганновері* було засновано один із перших найавторитетніших німецьких журналів «*Der Spiegel*». Проте початковий етап історії журналу тривав усього шість тижнів. З огляду на те, що він перетворився на орган місцевої окупаційної влади, надалі всі матеріали піддавалися жорсткому цензуруванню. Це спричиняло постійну затримку видання наступного числа.

На початку 1950-х рр. центральний офіс видавництва «Der Spiegel» перемістився до Гамбурга, наклад журналу постійно зростав, кількість читачів збільшувалася. Матеріал цього видання характеризувався викривальною спрямованістю (викривалися політичні й фінансові махінації). За понад півстолітній період свого існування «Der Spiegel» став частинкою кожного освіченого німця, якого хвилювали проблеми власної країни.

Французька журналістика з перших своїх кроків якісно відрізнялася від німецької змістовністю видань. Один з істориків другої половини XIX – початку XX ст. Людвіг Саламон аналізує французьку журналістику як таку, що «вічно хитається поверхнею моря», відзначаючи її велику «рухливість». Дослідник пише, що «вона характеризується витонченістю, дотепністю, темпераментом і неповторним мистецтвом щодня відображати строкату, хоч і не завжди вірну, картину світової життя в даний момент». Завдяки цим властивостям французька журналістика швидше від німецької пройшла початкові щаблі свого розвитку. Уже перший французький листок пішов далі простого повідомлення чи звістки і намагався порушити в суспільстві співчуття до певних ситуацій.

Періодичні видання з'явилися у **Франції** дещо пізніше, ніж у Німеччині, але щоденне життя дуже цікавило перших французьких хронікерів. Елементи журналістики наявні і в «Газеті паризького буржуа» (1409–1444 рр.), у «Скандальній хроніці» Жана де Труайя (1461–1483 рр.), в «Газеті паризького буржуа» часів Франциска I (1515–1536 рр.).

Винахід друкарського верстата Гутенбергом не залишився непоміченим у Франції. З 1470 р. ректор Сорбонни Гійом Фіше і пріор Жан Ейніен були захоплені ідеєю створення друкарні при університеті.

Перша продукція французького друкарського верстата з'явилася у 1475 р. Друкувалися спочатку, як і

скрізь, книги. І хоча до кінця століття в цій країні вже налічувалося близько 50 друкарень, імена перших друкарів і видавців невідомі, оскільки на початку їх діяльність не контролювалася владою. У XVI ст. видавничий бізнес повністю потрапив під контроль монархів. Усі власники друкарень були відомі, адже як займатися цим ремеслом можна було тільки з королівського дозволу.

Французькі історики повідомляють, що в 1547 р. в Парижі було 116 друкарів, у Руані – 70, у Ліоні – 42, у Тулузі – 7. З паризьких видавців найбільш відомими були Карон, Андре, Нівер, Варен, з ліонських – Римар, Бренузе, Ломм.

Що ж друкувалося в цих друкарнях? Найчастіше це були різні хроніки:

I – хроніки придворного життя. Вони були присвячені опису військових походів, укладенню шлюбів, похоронам, хрестинам тощо. Значне поширення в кінці XV ст. мали хроніки або бюлетені, присвячені британській війні і смерті короля Карла VIII. У цих бюлетенях повідомлялися факти не тільки з життя французького двору, але й усіх європейських королівських родин;

II – бюлетені дипломатичних відносин. Це, насамперед, послання і тексти договорів, наприклад, договір між Людовіком XI і Максиміліаном Австрійським;

III – хроніки релігійного змісту. Численні звернення, проповіді, відповіді заповняють Європу періоду релігійних воєн. Як приклад, можна навести послання французького короля німецьким протестантам 1541 р.

Неповторним національним явищем французької журналістики були «*canard*». Їх можна схарактеризувати як фольклорне явище. У період з 1515–1529 рр. значна кількість їх виходить у «Газеті паризького буржуа». У 1560 р. П'єр Боесто зібрав їх у збірку під назвою «Незвичайні історії». «*Canard*» як самостійна форма

публікацій, що набула поширення в XVI–XVII ст., була брошурою форматом 80x125 мм і обсягом 8–16 сторінок. Вони друкувалися на дуже поганому папері з величезною кількістю помилок, але були досить популярними. «Canard» продавали біля стін королівського палацу, голосно викрикуючи неймовірні назви, які заохочували покупців сенсаційністю.

Тираж «canard» ріс величезними темпами. У період між 1520 і 1550 рр. їх вийшло 18, у наступній чверті XVI ст. – 39, із 1576 по 1600 рр. – 110, з 1600 по 1631 рр. – 323, а 1618 р. був рекордним за кількістю випущених «canard» – 370.

Окрім «canard» існували й інші форми ранньої періодики. Це, перш за все, релігійні видання. Вони мали популярність у Франції XVI–XVII ст. Тільки за п'ятиріччя, з 1589 по 1594 рр., було видрукувано 280 книг на релігійні теми, обсягом 8–16–32 сторінки і накладом від 200 до 500 примірників. Деякі з них, такі як «*Щит зборів справжніх католиків*», досягали 47 сторінок і друкувалися накладом близько тисячі примірників.

У 1604 р. в Парижі побачило світ перше в історії Франції неперіодичне видання «Французька газета», а в 1611 р. – перший щорічний часопис «*Mercure Francois*» («Французький вісник»). Почав видавати його Жан Рішар, а продовжили справу Етьєн Рішар і Варен.

«*Mercure Francois*» серйозно вплинув на стан громадського життя у Франції, особливо в бурхливі часи регентства.

Кардинал Рішельє – перший державний діяч Франції, який усвідомив необхідність ідеологічного впливу на громадську думку. Прийшовши до влади, тобто ставши міністром Франції, він зробив щорічник одним зі своїх засобів впливу. З 1624 по 1631 рр. «Французьким вісником» керував ставленик Рішельє падре Жозеф, якого

сучасники називали «сірим преосвященством». Однак малотиражний вісник, що виходив у світ один раз на рік, не відповідав політичним завданням Рішельє. Кардинал шукав можливість систематичного впливу на громадську думку, а для цього необхідно було періодичне видання іншого типу.

Таким був стан французької періодичної преси до 1631 р., до появи «*La Gazette*» Теофасто Ренодо. Ренодо, лікар за фахом, зумів зробити її найкращим виданням того часу (саме після виходу в світ «*La Gazette*» термін «газета» почав використовуватися в сучасному його розумінні). Основним завданням газети було «писати історію сучасності». Вона виходила щоп'ятниці на чотирьох сторінках форматом 23x15 см. Пізніше кількість сторінок збільшилася до 12 і з'явилися малюнки. Щорічно всі номери збиралися в один том, що виходив під назвою «Річний збірник».

У перші роки свого існування «*La Gazette*» здебільшого передруковувала новини із зарубіжних видань (це давало підставу для конкурентів і супротивників Ренодо звинувачувати його в плагіаті), але з часом на її шпальтах почала з'являтися інформація про події внутрішнього життя країни. Король Людовік XIII і кардинал Рішельє співпрацювали з газетою і були активними її дописувачами. До статей французьких можновладців Ренодо ставився серйозно і ретельно їх редагував. Однак після смерті Рішельє газета опинилася в кризовому стані. Новий кардинал французького уряду, Мазаріні, наказав перенести друкарню Ренодо в передмістя Парижу, куди переїхав і її власник. Згодом видання стало збитковим і менш тиражованим. У 1653 р. засновник газети помер у страшенних злиднях.

«*La Gazette*» залишалася лідером французької преси довгі роки. Провінційні видання, які з'явилися в першій

половині XVII ст. не могли з нею змагатися. У 1672 р. вона змінює свою назву на «*Gazette de France*», з якою існує й до сьогодні.

Найбільшого розвитку та суспільного значення французька преса набула через століття, у період Великої французької революції (1789–1794 рр.).

У 1815–1848 рр. (часи Реставрації) було дозволено висловлювати власні думки без страху. Так, у 1824 р. у Парижі виходило 12 щоденних санкціонованих владою газет («*Конституціоналіст*», «*Газета дебатів*», «*Gazette de France*» тощо).

У 1828 р. починає виходити перший журнал мод під назвою «*Le Votuer*», а наступного року – «*La Mode*» (1829–1854 рр.). Останній спочатку був великосвітським журналом, а потім набув політичних рис і сформував навколо себе значне коло читачів.

У 1836 р. побачила світ політична газета «*La Presse*», яка була незалежним виданням і мала досить занижену ціну. З огляду на те, що в ній друкувалася інформація провокаційного характеру, публікації досить часто викликали роздратування влади. Це спричинило заборону видання.

У 1780–1780 рр. французька журналістика і преса мали всі можливості для успішного розвитку. Саме в цей період кількість періодичних видань у Франції збільшилася до 2500 найменувань.

Ключовою подією в історії французької журналістики стала поява у 1931 р. щоденної вечірньої газети «*Le Paris Sour*» («Паризький вечір»). Це велике ілюстроване видання, для виготовлення якого вже були застосовані новітні досягнення поліграфічної техніки.

У роки нацистської окупації французька преса поділилася на два табори: більша частина погодилася на співробітництво із загарбниками, утворивши

окупаційну пресу; протилежний табір видань підтримував антифашистський Рух опору і працював підпільно.

Період 1946–1958 рр. (часи Четвертої республіки) у Франції ознаменувався розвитком газетної преси консервативного («*Le Figaro*», «*France Soir*», «*Le Parisien libere*», «*L'Aurore*»), центристського («*Le Monde*», «*La Croix*») та лівого спрямування («*L'Humanite*», «*Liberation*»). Але французів цікавила не лише політика та література, а й інформація, яка б сприяла естетичній насолоді. Це спричинило виникнення так званої «преси серця».

У 1970-х рр. помітно посилюється розвиток регіональної преси. Окремі провінційні видання отримують статус найпопулярніших серед читачів.

Сьогодні паризькі газети видаються й поширюються переважно в столиці та на її околицях.

Розвиток журналістики в інших країнах Західної Європи проходив під впливом німецької та французької. Незважаючи на те, що в таких країнах, як Швейцарія, Бельгія і Нідерланди перші спроби видання новин робилися раніше, ніж у Німеччині і Франції, періодичні видання з'явилися тут пізніше, а журналістика розвивалася повільніше. Це пов'язано з економічним розвитком названих країн, а також з тією обставиною, що довгі роки вони перебували в політичній залежності від інших держав.

У **Швейцарії** перша газета з'явилася в 1610 р. (м. Базель) і мала назву «*Ordinäre Wochenzeitung*». Із перших днів свого існування вона отримала значний опір влади; редакторам було зроблено зауваження щодо дотримання цензурних правил. Однак, незважаючи на прискіпливу цензурну перевірку, у 1611 р. у газеті була надрукована інформація, яка не сподобалася місцевій

владі. Її видавця було засуджено й покарано, після чого вихід газет припинився на довгих 70 років.

У 1684 р. влада м. *Базель* вирішила започаткувати видання власної газети для здійснення безпосереднього інформаційного впливу на громадян. Провладне видання виходило два рази на тиждень і повідомляло про основні події, які відбувалися в місті й країні. Газета піддавалася дуже жорсткій цензурі і мала висвітлювати інформацію лише в рожевих кольорах та з обережністю по відношенню до могутнього сусіда – Франції. Інші видання були суворо заборонені. Газетна монополія тривала до 1797 р.

У *Цюріху* перша газета побачила світ у 1634 р. («*Zeitungspost*»). Однак вона мала незначний успіх і за короткий час безслідно зникла. Згодом, одна за іншою, з'являються такі газети, як: «*Freitags-Zeitung*» (1634 р.), «*Bürkli-Zeitung*» (1666 р.), «*Tageblatt der Stadt-Zürich*» (1730 р.), «*Amtsblatt von Freiburg*» (1737 р.), «*Neue Züricher Zeitung*» (1780 р.), «*Aargauische Anzeiger*» (1797 р.), «*Gazette de Lausanne*» (1798 р.). Усі вони теж піддавалися жорсткій цензурі. З огляду на таку ситуацію, країна залишилася без політичних газет, навіть окремі «летючі листки», які поширювали дуже важливу інформацію, були заборонені.

Після подій 1830 р. газетна справа в Швейцарії стрімко пішла вгору. У 1831 р. вільно виходить газета «*Basler Zeitung*», до якої у 1842 р. приєднується «*National Zeitung*».

Більш сприятливі умови для функціонування швейцарської преси почалися із 1818 р., коли повну її свободу було передбачено конституцією. Це дало поштовх для розвитку тих газет, які колись змушені були припинити своє існування: «*Neue Züricher Zeitung*», «*National Zeitung*».

У 1850 р. видатними швейцарськими політичними діячами була заснована газета «*Der Bund, eidgenössisches Centralblatt. Organ der freisinnig-demokratischen schweizerischen und bernischen Politik*» («Орган вільнодумної демократичної швейцарської і бернської політики»), яка існує й донині.

У 1871 р. швейцарською акціонерною компанією почала видаватися газета «*Das Vaterland*», що стала центральним католицьким органом для німецької Швейцарії.

У 1874 р. в Базелі побачила світ протестантська ліберально-консервативна газета «*Allgemeine Schweizer Zeitung*», а 5 років по тому – соціал-демократична «*Züricher Post*».

Зараз у Швейцарії існує близько 300 політичних газет, із яких близько 100 виходять щоденно. У наш час усього ця країна має 1005 періодичних видань.

Розвиток *голландських газет* відбувався паралельно з розвитком німецьких періодичних видань. Так, найстарішою нідерландською газетою, що дійшла до нас, вважають антверпінський листок (вересень 1609 р.). У ньому на зразок німецьких газет була розміщена інформація з Риму, Венеції, Праги тощо. Але першою нідерландською постійною періодичною газетою вважають «*Oprechte Haartemsche Courant*», яка існує й донині.

На той час значна частина жителів країни прагнула отримувати постійну інформацію з інших частин Європи. 8 січня 1656 р. Авраам Кастелін, зваживши на ці бажання, надрукував перший номер своєї «*Weekelycke Courante van Europa*» («Щотижневий вісник Європи»). Згодом цей заголовок був доповнений епітетом «*Oprechte*» (достовірний). Газета друкується і зараз.

Після видання «*Haarlemsche Courant*» з'являються й інші газети в Нідерландах, але жодна з них не отримала особливого статусу.

Лише в XVIII ст. («своєрідний період політичних і державно-правових відносин у Європі») для голландських газет настає період значного процвітання. У цей час преса Німеччини і Франції була поставлена в тісні рамки, тому політичний друк цих країн частково перенісся в Голландію. Так, поступово увесь дипломатичний світ Європи почав користуватися голландськими газетами, хоча інформація в них часто мала вигаданий зміст (це викликало обурення у правителів різних країн).

Найбільший авторитет мала «*Nouvelles extraordinaires des divers endroits*», яку часто називали просто «*Gazette de Leyde*» (1680 р.). Вона поширювала інформацію викривального характеру, завдяки чому й отримала світову славу. Газета друкувалася до 1798 р.

Досить популярною в Голландії була «*Gazette d'Utrecht*», яка виходила в 1710–1787 рр. Мовою всіх дипломатичних газет була французька.

У 1815 р., після об'єднання з Бельгією, для голландської преси настав новий період розвитку. Однак бельгійський народ був категорично проти такого вимушеного злиття країн. Це знайшло свій вияв у тогочасних виданнях, наприклад, у «*Courrier des Pays-Bas*». Правляча партія теж здобула підтримку з боку низки видань: «*Gazette des Pays-Bas*», «*Journal de Gand*», «*Sentinelles*», «*Amsterdam'sehe Handelsblad*», «*Utrecht'sche Dagblad*», «*Arnhe'sche Courant*», але ці газети не зуміли спрямувати суспільство у потрібному для влади напрямку. Тому в 1830 р. було створено газету «*National*», яка мала усебічно підтримувати керівні органи, проте цей проект не був успішним.

Після 1830 р. (закінчення періоду правління голландців у Бельгії) світова зацікавленість голландською пресою значно знизилася.

Найвідомішими сучасними виданнями Голландії є: в Амстердамі – «*Nieuws van den Dag*» і «*Algemeen*

Handelsblad»; у Гаазі – «*Nieuwe Arnhem'sche Courant*», «*Dagblad*», «*Vaderland*» і «*Nederl. Staats-Courant*»; у Роттердамі – «*Nieuwe Rotterdam'sche Courant*», «*Rotterdam'sch Nieuwsblad*» і «*Wereldkroniek*».

Серед бельгійських газет варто назвати, засновану ще в 1830 р., «*Indépendance belge*», а також «*Etoile belge*», «*Gazette van Antwerpen*», «*Le nouveau Précurseur*», «*Handelsblad*», «*Journal de Gant*», «*Flandre libérale*», «*La Meuse*», «*La Gazette de Liège*», «*Gazet van Lenven*», «*L'Union libéral*».

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Перші друковані засоби масової інформації в Західній Європі.
2. Історія зародження журналістики в Німеччині.
3. Історія французької журналістики.
4. Перші періодичні видання Швейцарії.
5. Голландська періодична преса: від зародження до сьогодення.
6. Періодика Бельгії, Австрії та інших країн Західної Європи (згідно поділу ООН).
7. Розвиток теле-, радіо- й on-line журналістики в країнах Західної Європи (згідно поділу ООН).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

Завдання 1. Доберіть матеріали за темою заняття, спираючись на публікації в ЗМІ.

Завдання 2. Заповніть таблицю «Перші друковані газети Західної Європи».

<i>Країна</i>	<i>Назви газет</i>	<i>Роки видання</i>

Завдання 3. Укладіть словничок термінів і понять до теми заняття.

Завдання 4. Підготуйте інформацію про сатиричні журнали Франції.

Завдання 5. Зробіть зразок-макет першої голландської газети і напишіть до нього пояснення.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання 1. Складіть бібліографію публікацій періодичних фахових видань за темою заняття.

Завдання 2. Опрацюйте статті до теми та напишіть коротку замітку «Французька журналістика: історія та новації»:

– Голованова Г. *Средства массовой информации США, ФРН, Франции, Испании, северных стран Европы в 1995 году* / Г. Голованова, Ю. Орлов, Н. Урина // *Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1996. – № 5. – С. 20–62.*

– Качалина Е. *1968-й год и французская газета «Либерасьйон»* / Е. Качалина // *Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1997. – № 3. – С. 105–119.*

– Костюк О. *Журналістика Франції* / О. Костюк // *Медіакритика : щоквартальний дайджест електронного журналу. – 2005. – Ч. II. – 30 с.*

– Попов Ю. Теофраст Ренодо – основатель французской журналистики / Ю. Попов // Вестник МГУ. – Серия 10 : Журналистика. – 1978. – № 4. – С. 37–52.

– Пухлий Ю. Региональная пресса Франции «Эко репюбликен» / Ю. Пухлий // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1998. – № 1. – С. 91–102. ; № 2. – С. 89–102.

– Шарончикова Л. Средства массовой информации Франции в 1996 году / Л. Шарончикова, Л. Жукова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1997. – № 5. – С. 78–106.

Завдання 3. Прочитайте. Назвіть слова, уживання яких не відповідає мовній нормі. Запишіть відредаговані речення.

1. На слідуючій неділі відбудеться засідання наукового гуртка, у ньому приймуть участь студенти нашої групи. Усі вони являються членами цього гуртка.
2. Я рахую: ви вірно кажете. Я поступив би так само.
3. Приведу кілька прикладів. 4. Не можу ще казати якісь попередні висновки. 5. Редакція одержує багато листів на цю тематику. 6. Робітники жодної компенсації не отримали. 7. Всі ми маємо своє відношення до сучасних подій. 8. Рішення треба приймати на основі діючого чинного законодавства. 9. Всі, кого торкається дана тема, повинні висловити своє відношення. 10. Відношення у колективі були нормальні. 11. Мова йдеться про ядерну зброю. 12. Зустрічаєшся з такими юними обдарованими талантами і думаєш, як би зберегти їх для майбутнього. 13. Щодо мого навчання, то мама не мала до мене ніяких проблем.

Завдання 4. Напишіть есе на тему: «Рішельє та Мазаріні – опікуни перших французьких газет».

Завдання 5. Організуйте обговорення питання «Проблеми та перспективи розвитку періодики Західної Європи у XIX–XX ст.».

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО- ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Підготуйте інтерв'ю на тему: «Тенденції розвитку французького ТБ на сучасному етапі».

Завдання 2. Підготуйте прес-реліз про Міжнародну наукову конференцію на тему заняття.

Завдання 3. Підготуйте інформ-дайджест на тему заняття.

Завдання 4. Підготуйте репортаж на тему: «Нідерландські засоби масової інформації в сучасному політичному житті країни».

ЗАВДАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОГО ХАРАКТЕРУ

Завдання 1. Напишіть наукову статтю в одне з фахових періодичних видань або збірників наукових праць (можна студентських) про виникнення перших журналів у країнах Західної Європи.

Завдання 2. Зробіть презентацію до статті на наукову конференцію.

РЕФЕРАТИВНІ ЗАВДАННЯ

1. Напишіть реферат на одну із запропонованих тем:

- «Журналістська, редакторська і публіцистична діяльність О. де Бальзака»;
- «Г. Гейне та періодичні видання Німеччини»;
- «Тенденції розвитку журналістики в Австрії»;
- «Сучасна on-line журналістика Бельгії»;
- «Розвиток теле- та радіожурналістики Франції»;
- «Сучасні французькі журнали та їх вплив на погляди громадян».

**ОРІЄНТОВНІ ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ
ДЛЯ
САМОКОНТРОЛЮ**

1. Як називалася перша газета Німеччини?

- а) «La Gazette»;
- б) «Der Spiegel»;
- в) «Leipziger Zeitung»;
- г) «Avisé Relation oder Zeitung».

2. Як називався перший німецький журнал?

- а) «La Gazette»;
- б) «Der Spiegel»;
- в) «Leipziger Zeitung»;
- г) «Avisé Relation oder Zeitung».

3. Як називався перший щорічний часопис Франції?

- а) «La Gazette»;
- б) «Gazette de France»;
- в) «Mercure Francois»;
- г) «La Presse».

4. Хто із державних діячів Франції першим усвідомив необхідність ідеологічного впливу на громадську думку?

- а) Кардинал Рішельє;
- б) падре Жозеф;
- в) Теофасто Ренодо;
- г) Король Людовік XIII.

5. Після виходу у світ якого видання термін «газета» почав використовуватися в сучасному його розумінні?

- а) «Gazette de France»;
- б) «La Gazette»;
- в) «Leipziger Zeitung»;
- г) «Avis Relation oder Zeitung».

6. Як називалася «La Gazette» з 1672 р.?

- а) «Der Spiegel»;
- б) «Avis Relation oder Zeitung»;
- в) «Ordinäre Wochenzeitung»;
- г) «Gazette de France».

7. Як називався перший французький журнал мод?

- а) «Le Figaro»;
- б) «La Croix»;
- в) «Le Votuer»;
- г) «Le Paris Sour».

8. Яку назву мала перша газета Швейцарії?

- а) «Ordinäre Wochenzeitung»;
- б) «Freitags-Zeitung»;
- в) «Bürkli-Zeitung»;
- г) «Tageblatt der Stadt-Zürich».

9. Яку назву мала перша нідерландська постійна періодична газета?

- a) «Oprechte Haartemsche Courant»;
- б) «Weekelycke Courante van Europa»;
- в) «Haarlemsche Courant»;
- г) «Nouvelles extraordinaires des divers endroits».

10. Як називаються найвідоміші сучасні видання Амстердаму?

- a) «Nieuws van den Dag» і «Algemeen Handelsblad»;
- б) «Nieuwe Arnhem'sche Courant», «Dagblad», «Vaderland» і «Nederl. Staats-Courant»;
- в) «Nieuwe Rotterdam'sche Courant», «Rotterdam'sch Nieuwsblad» і «Wereldkroniek»;
- г) «Haarlemsche Courant» і «Ordināri Wochenzeitung».

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА:

1. Биск И. Пресса Веймарской Германии (1919–1933 гг.) / Биск И. – Иваново : Издательство Ивановского университета, 1995. – 232 с.
2. Вороненкова Г. Этапы зарождения периодической печати в Германии и ее становление (до конца XVIII века) / Г. Вороненкова // Вестник МГУ. – Серия 10 : Журналистика. – 1998. – № 1. – С. 73–92.
3. Жукова Л. «Эвенман дю жеди» – издание нового поколения на рынке французских «журналов новостей» // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1998. – № 1. – С. 59–73.
4. История мировой журналистики / [А. Беспалова, Е. Корнилов, А. Короченский и др.]. – М. : Издательский центр «МарТ», 2003. – 357 с.
5. История печати : антология : учебное пособие для вузов / [сост. Я. Засурский, Е. Вартанова]. – М. : Аспект Пресс, 2001. – 419 с.

6. Качалина Е. 1968-й год и французская газета «Либерасьйон» / Е. Качалина // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1997. – № 3. – С. 105–119.

7. Козлова М. История журналистики зарубежных стран : [учебное пособие] / Козлова М. – Ульяновск : УлГТУ, 1999. – 100 с.

8. Костюк О. Журналістика Франції / О. Костюк // Медіакритика : щоквартальний дайджест електронного журналу. – 2005. – Ч. 11. – 30 с.

9. Палієнко М. Історія зарубіжної та української журналістики : [методичний комплекс] / М. Палієнко, І. Срібняк. – К. : ВПЦ НаУКМА, 2003. – 70 с.

10. Попов Ю. Теофраст Ренодо – основатель французской журналистики / Ю. Попов // Вестник МГУ. – Серия 10 : Журналистика. – 1978. – № 4. – С. 37–52.

11. Саламон Л. Всеобщая история прессы [Электронный ресурс] / Л. Саламон. – М., 2001. – Режим доступа : evartist.narod.ru/text2/29.htm.

12. Соломонов Ю. Региональная пресса Франции. История и секреты успеха ежедневных газет / Соломонов Ю. – М. : РИП-холдинг, 2003. – 136 с.

13. Срібняк І. Історія журналістики (XVII–XX ст.) : підручник [для студентів вищих навчальних закладів] / Срібняк І. – К. : ВПЦ НаУКМА, Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. – 304 с.

14. Шарончикова Л. Средства массовой информации Франции в 1996 году / Л. Шарончикова, Л. Жукова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1997. – № 5. – С. 78–106.

15. Якова Т. Пресса Швейцарии в условиях мирового экономического кризиса / Т. Якова // Вестник МГУ. – Серия 10 : Журналистика. – 2009. – № 6. – С. 152–156.

ДОДАТКОВА:

1. Беглов С. Средства массовой информации Великобритании, ФРН, Франции в 1997 году / С. Беглов, Р. Котенок, Л. Шарончикова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1998. – № 4. – С. 34–75.

2. Боярова Л. Російсько-український словник сучасних банківських фінансово-кредитних та комерційних термінів / Л. Боярова, О. Корж. – Х. : Основа, 1997. – 715.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.

4. Власов Ю. Средства массовой информации США, Великобритании, ФРН, Франции в 1989 году / Ю. Власов, Ю. Орлов // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1990. – № 5. – С. 21–64.

5. Ворошилов В. История журналистики зарубежных стран : [конспект лекций] / Ворошилов В. – СПб. : Издательство Михайлова В., 2000. – 64 с.

6. Голованова Г. Средства массовой информации США, Великобритании, Франции в 1999 году / Г. Голованова, Г. Любимов, Б. Шарончикова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 2000. – № 5. – 59–64.

7. Голованова Г. Средства массовой информации США, ФРН, Франции, Испании, северных стран Европы в 1995 году / Г. Голованова, Ю. Орлов, Н. Урина // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1996. – № 5. – С. 20–62.

8. Засурский Я. Средства массовой информации Великобритании, Франции, Италии, Польши, ЮАР в 1995 году / Я. Засурский // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1996. – № 4. – С. 46–94.

9. Засурский Я. Средства массовой информации США, Великобритании, ФРН, Франции в 1994 году / Я. Засурский // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1995. – № 4. – С. 28–66.

10. Засурский Я. Средства массовой информации США, Великобритании, Франции, Германии, Италии, Испании, ЮАР в 2000 году / Я. Засурский, Г. Голованова, Б. Любимов // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 2001. – № 5. – С. 62–74.

11. Коломієць М. Словник іншомовних слів / М. Коломієць, Л.В. Молодова. – К. : Освіта, 1998. – 190 с.

12. Любимов Б. Средства массовой информации Великобритании, новых земель ФРН, Швейцарии в 1994 году / Б. Любимов, Г. Вороненкова, Т. Безручко // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1995. – № 6. – С. 19–38.

13. Михайлин І. Науково-дослідна робота студента з журналістики / Михайлин І. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2001. – 89 с.

14. Писарев Д. Очерки по истории печати во Франции : в 6 т. / Д. Писарев. – СПб. : Товарищество «Общественная польза», 1894. – Т. 2. – 431 с.

15. Пухлий Ю. Книга карманного формата в новом литературном приложении «Монд» / Ю. Пухлий // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1997. – № 2. – С. 89–106.

16. Пухлий Ю. Региональная пресса Франции «Эко републикен» / Ю. Пухлий // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1998. – № 1. – С. 91–102. ; № 2. – С. 89–102.

17. Сучасний орфографічний словник української мови : 180 000 слів / [уклад. В.В. Дубічинський, Н.Я. Косенко]. – Х. : Школа, 2009. – 1024 с.

18. Сучасний російсько-український словник / [за заг. ред. Р.П. Стаха]. – К. : ПП В.М. Голяка, 2009. – 1248 с.

19. Український правопис / [НАУ, Інститут мовознавства імені О.О. Потебні, Інститут української мови]. – К. : Наукова думка, 2007. – 280 с.

20. Шарончикова Л. Независимость и свобода «Канор аншене» (к 80-летию французского сатирического еженедельника / Л. Шарончикова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1996. – № 6. – С. 75–78.

21. Шевчук С. Російсько-український словник ділового мовлення / Шевчук С. – К. : Вища школа, 2001. – 402 с.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ 2

У процесі вивчення теми *«Основні тенденції розвитку журналістики в країнах Західної Європи»* та підготовки до практичного заняття рекомендується:

– опрацювати теоретичний матеріал, основну й додаткову літературу;

– ознайомитися з основними поняттями й категоріями теми, а саме: німецька журналістика, французька журналістика, швейцарська журналістика, голландська журналістика, австрійська журналістика, інформаційно-комерційна газета, жіночий журнал тощо;

– зробити короткий конспект з відповідями на питання для обговорення;

– у процесі виконання практичних завдань навчально-пізнавального характеру користуватися словниками різних типів та фаховими періодичними виданнями;

– завдання для самостійної роботи виконати в повному обсязі й подати на перевірку викладачу в окремому зошиті або теці; думки викладати лаконічно, точно, змістовно й обґрунтовано;

– із чотирьох запропонованих індивідуальних навчально-дослідницьких завдань виконати два (на вибір), дотримуючись правил підготовки інтерв'ю, прес-релізу, інформ-дайджесту чи репортажу;

– завдання науково-дослідницького характеру виконати 2-3 студентам групи із дотриманням вимог до написання й оформлення наукових статей. Після схвальної рецензії викладача, статтю подати до друку в одне із студентських наукових видань;

– реферативні завдання виконати шістьом студентам групи та оформити їх згідно з вимогами до робіт такого типу. Реферат пишеться українською мовою обсягом 12–15 сторінок формату А-4 комп'ютерного набору, із яких вступ і висновки займають не більше 2 сторінок (1+1). Текст друкується з одного боку стандартного аркуша (береги: 3–2–2–1,5; міжрядковий інтервал – 1,5; кегль – 14; шрифт – Times New Roman; абзацний відступ – 1,25 см). Покликання всередині тексту вказуються у квадратних дужках ([5, с. 146]); приклади та ілюстративний матеріал позначаються *курсивом*. У тексті використовується така форма лапок та апострофа: «...», ' ; розрізняються графічні знаки «дефіс» (-) і «тире» (–). Реферат виконується відповідно до самостійно розробленого плану, що є логіко-змістовим розв'язанням проблемного питання. Він повинен містити вступ, основну частину, висновки та список використаної літератури. Основна частина має складатися з розділів і підрозділів, які розкривають теоретико-методологічне питання теми, аналіз досліджуваної проблеми або явища й обґрунтування висновків, висвітлюють системні

напрацювання теорії і практики досліджуваного явища в певній послідовності;

– тестові завдання для самоконтролю оформити у вигляді таблиці, у якій правильну відповідь виділити іншим кольором, наприклад:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
a	<i>a</i>	a	a	a	a	a	<i>a</i>	a	a
<i>б</i>	б	<i>б</i>	<i>б</i>	б	б	б	б	<i>б</i>	б
в	в	в	в	в	<i>в</i>	в	в	в	<i>в</i>
г	г	г	г	г	г	<i>г</i>	г	г	г

ТЕМА 3

ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТОК ЖУРНАЛІСТИКИ НА ТЕРЕНАХ ПІВНІЧНОЇ ЄВРОПИ

МЕТА: отримання знань про розвиток журналістики в країнах Північної Європи; засвоєння інформації про перші друковані та аудіовізуальні ЗМІ; формування вмінь готувати інтерв'ю, прес-реліз, репортаж, наукову статтю, презентацію на тему, реферат тощо; розвиток професійних та творчих умінь і навичок студентів.

ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ

(тези лекції 4–5)

Серед засобів масової інформації Північної Європи найбільш показовими є видання **Швеції**. Перше друковане видання шведською мовою вийшло в 1645 р. в Стокгольмі під назвою «*Post och Inrikes Tidningal*» («Пошта та внутрішні новини»), хоча «*Звичайна шведська поштова газета*» побачила світ раніше німецькою мовою (1632 р., м. Лейпціг). Випуски «*Post och Inrikes Tidningal*» нагадували брошури й поширювалися кур'єрами. Її наклад був досить незначний, кількості примірників, тому для збільшення кількості читачів зміст окремих чисел виголошувався на зборах підданих шведської корони. Спочатку на шпальтах газети розміщувалися монарші розпорядження й укази, інформація про внутрішні й міжнародні події, а пізніше додалися – урядові та юридичні документи, судові рішення, результати аукціонів, торгівельні угоди тощо. До кінця XVIII ст. газета була основним джерелом новин, але у 1791 р. її видання було доручено Шведській академії, що змінило її статус на неурядовий.

Перша щоденна газета з'явилася в Стокгольмі в 1763 р. і називалася «*Daglight Allehanda*» («Все за день»).

У 1766 р. королем Густавом III був підтриманий закон про свободу преси, який став частиною конституції 1772 р. Уперше у світовій видавничій історії цензура була відмінена законом, громадянам надавався повний доступ до інформації, у тому числі й до офіційних документів.

Процес удосконалення нормативно-правової бази газетно-видавничої справи тривав і надалі. Так, у 1812 р. було прийнято закон про пресу, який чітко визначав права й обов'язки видавців і редакторів, умови заснування нового періодичного видання.

Активного розвитку шведська преса набула в XIX ст., у період становлення в країні лібералізму. Значну роль у цьому процесі відіграла «*Aftonbladet*» («Вечірня газета»), яка була заснована в 1830 р. та існує й до цього часу. У газеті розміщувалися детальні судові відомості, історії з життя простого народу, інформація з-за кордону, літературні твори, а також новини, які досить часто викликали обурення у влади. З огляду на це, «*Aftonbladet*» стала активною зброєю в боротьбі проти королівської влади, що й спричинило неодноразові спроби заборонити її.

Упродовж XIX ст. у Швеції виникла ціла низка щоденних газет, які й сьогодні функціонують. Так, у 1864 р. з'являється стокгольмська газета «*Dagens Nyheter*» («Новини дня»). На сьогодні це найбільш поширюване ранкове видання в Скандинавії, яке відображає позиції Народної партії.

У 1884 р. починає виходити «*Svenska Dagbladet*» («Шведська щоденна газета»), у якій була усебічно представлена культурно-просвітницька тематика в національному дусі. Видання згуртувало навколо себе шведських консерваторів. Через чотири роки виходить ще одне періодичне видання – «*Skonska Dagbladet*» («Щоденна газета Сконе»). Воно об'єднує навколо себе

середніх і дрібних землевласників та частину буржуазії. Газета функціонує й зараз, хоча тираж її, порівняно, зовсім незначний.

У 1889 р. побачило світ найбільш популярне столичне періодичне видання на той час – «*Стокгольмська газета*», яка й зараз зацікавлює суспільство.

Як бачимо, саме Стокгольм був центром розвитку шведського друкарства.

До початку ХХ ст. Швеція зуміла створити значну кількість періодичних видань, які знайшли свого читача серед звичайних робітників та середньої і дрібної буржуазії.

Сучасні тенденції розвитку шведських мас-медіа характеризуються поступовим переходом від партійної заангажованості до нейтральності. Це явище спостерігається і в інших країнах Північної Європи: Норвегії, Фінляндії, Данії, Ісландії.

Засоби масової інформації **Норвегії** також займають особливе місце в системі мас-медіа країн Північної Європи.

Виникнення і становлення норвезької журналістики відбувалося у складних умовах, повільно та з багатьма перешкодами. Підкорення Данією на довгий час перетворило Норвегію у глуху її провінцію, де про періодичну пресу навіть мова не йшла. Негативну роль відіграло й географічне розташування країни, погано розвинена система шляхів і зв'язку, бідність населення. До ХІХ ст. у містах і передмістях країни читали стокгольмські, іноді німецькі, газети.

У 1765 р. у Бергені побачило світ найстаріше періодичне видання Норвегії – «*Ранкова газета*». Сьогодні вона видається накладом 9,6 тис. примірників і підтримує інтереси однієї з правлячих партій. Узагалі преса Норвегії з самого початку мала регіональний характер.

До 1814 р. в усій країні існувало лише п'ять періодичних видань, серед яких не було жодного з чітко вираженим політичним спрямуванням. Лише в 30-х рр. XIX ст. на теренах Норвегії виникло сімнадцять політичних газет, що займали опозиційну позицію королю. Ці газети почали видаватися в Християнії та існують і донині: «*Morgenbladet*» (1819 р.); «*Granskeeren*» (1840–1843 рр.); «*Den norske Tidskuer*» (1851–1853 рр.) та «*Aftenbladet*» (1855 р.), що згодом почала співпрацювати з правлячими органами. Провладними газетами були також «*Den Konstitutionell*» (1836–1847 рр.) і «*Christiana Posten*» (1848–1863 рр.).

Після того, як Норвегія стала самостійним королівством, уся преса отримала одноманітно-націоналістичний характер. Поряд із «*Morgenbladet*», у Християнії впливовими газетами сьогодення є: «*Aftenposten*» (заснована в 1850 р.), «*Verdens Gang*» (заснована в 1868 р.) і «*Dagbladet*» (заснована в 1869 р.). В інших містах Норвегії преса розвивалася лише в Бергені («*Tidende*», «*Bergens Aftenblad*», «*Björgvin*») і Ставангері («*Vestlands-post*», «*Stavanger Avis*», «*Stavanger Aftenblad*»).

Серед журналів Норвегії XIX ст. можна назвати такі: «*Vidar*» (1832–1834 рр.), «*Nords Tidskrift for Videnskab og Literatur*» (1847–1855 рр.), «*Nordsk Maanedskrift*» (1856–1860 рр.), «*Ny illustreret Tidende*» (1879 р.).

Найбільший розвиток журналістики в країні припадає на період після Другої світової війни. Норвезькі засоби масової інформації того часу активно співпрацювали з політичними партіями. Одним із перших видань, яке підтримувала норвезька консервативна партія було «*Адресна газета*» (1767 р.), робітничка ж партія опікувалася «*Робітничою газетою*» (1884 р.) тощо.

У післявоєнний період у Норвегії активізуються процеси концентрації й монополізації преси. У 1950 р.

в країні було 47 населених пунктів де видавалося по 2 і більше газети. Однак із 1965 р. більшість їх опинилися на межі банкрутства, тому журналісти почали працювати в напрямку організації роботи по наданню пресі кредитів з боку держави.

Зараз у Норвегії існує значна кількість газет, але майже всі вони регіонального характеру. У середині 1990-х рр. на 1000 осіб населення припадало 600 примірників газет.

Преса **Фінляндії** теж розвивалася в надзвичайно складних обставинах і дуже повільно. До 1809 р. фіни були приєднані до Швеції і мали повністю підкорятися шведському королю. Державною мовою була шведська, хоча священники й дрібні чиновники мали знати й фінську. З огляду на це, більшість фінських газет виходили шведською мовою.

Так, першою шведською газетою у Фінляндії була «*Abo Tidning*» («Газета спільноти Або»), яка побачила світ у 1771 р. в університеті Турку. У цей період також виходили: «*Finlands Allmänna Tidning*» (1830 р.), «*Helsingfors Morgenbladet*» (1832 р.), «*Helsingfors Dagblad*» (1862 р.), «*Hufvudstadsbladet*» (1864 р.), «*Finland*» (1885 р.) та ін.

Перша фінська газета була видана в 1820 р. Р. фон Бекером і мала назву «*Uusi Suometar*». Поряд з нею функціонували й інші, а саме: «*Itä-Suomen Sanomat*», «*Wiipurin Sanomat*» та щотижневик «*Finsk Tidskrift*».

Починаючи з 1900 р. (з огляду на політичну ситуацію в країні) журналістика Фінляндії розвивалася зі значними перепонами. Генерал-губернатором було встановлено жорстку цензуру, після чого основна частина газет припинила своє існування на довгі роки. І лише з 1905 р. (встановлення попереднього державного устрою)

настає нова ера для фінської преси. До кінця століття на території Фінляндії виходило близько 140 газет і журналів фінською, шведською, російською і німецькою мовами.

На початку ХХ ст. фінські засоби масової інформації продовжили активний розвиток, але преса того часу була занадто політизована. Велика кількість публікацій присвячувалася зовнішньополітичним відносинам молодій республіки та її внутрішнім справам. До 1930 р. у країні видавалося більше 180 газет політичного спрямування.

Значний спад політизованості преси почався лише перед Другою світовою війною. У цей період збільшилася кількість видань розважального характеру, а відповідно й наклад їх швидко зріс. Однак воєнний і післявоєнний час для фінської преси був не дуже сприятливим (обмеження свободи слова, мало інформаційного матеріалу для видань).

Журналістика *в Англії* почала розвиватися так, як і в Німеччині, із рукописних відомостей. Але прийшли вони на острів дещо пізніше і мали німецьке або голландське походження, тобто, це були перекладені англійською мовою європейські «листки новин», складені Альдо, Фугерамі або іншими, менш відомими, збирачами й поширювачами інформації.

Друкарський верстат прибув до Англії з Німеччини. Перший англійський друкар Вільям Кекстон вчився своєму ремеслу в Кельні в 60-ті рр. XV ст. Там же він купив друкарський верстат. У Німеччині Кекстон став займатися розмноженням рукописних книг та перекладами. У 1476 р. він повернувся до Англії і заснував друкарню у Вестмінстері.

До кінця XVI ст. в Англії існували рукописні листки новин, які називалися «*News*». Потім вони були витіснені друкованими виданнями «*Ballada of the News*» («Балади

новин»), які слід вважати безпосередніми попередниками англійських газет. На жаль, не можна побачити жодного з цих перших друкованих збірників новин, адже вони не збереглися. Але назви деяких «балад новин» засвідчують те, що вони схожі на німецькі «відомості» та «ярмаркові видання» – «Новини з Фландрії», «Новини з Німеччини і Голландії», «Жахливі новини із західних частин Англії про пожежу Тівертон» тощо.

На початку XVII ст. в Англії з'являються друковані видання періодичного характеру. Одне з них називалося «*Weekly News from ...*» («Щотижневі новини з ...») і видавалося в Лондоні Н. Борном і Т. Арчем. Узагалі 20-ті – 30-ті рр. XVII ст. знаменуються активним розвитком друкарської видавничої справи в країні, у тому числі й появою значної кількості різних «News», що виходили з нестійкою періодичністю.

Політична ситуація в Англії і Франції в 1620-х рр. перешкождала розвитку незалежної періодичної преси. Тому перші англійські й французькі газети з'явилися у вільній від цензурних заборон Голландії. У 1620 р. в Амстердамі публікувалися щотижневі газети, тираж яких швидко поширювався в Англії і Франції. Ці видання мали комерційний успіх. Період домінування голландських газет в Англії був короткотривалим.

У 40-х рр. в Англії з'являється низка періодичних «вісників» – «*Mercurій*» (це слово стає практично синонімом слова «вісник»). Зокрема, у 1643 р. було розпочато видання «*Mercurius Britanicus*» («Британський вісник»), кожний випуск якого вже мав власний порядковий номер і дату виходу в світ. У 1649 р. він змінює назву на «*Mercurius politicus*» («Політичний вісник»), а в 1659 р. починає друкувати рекламу.

Розвиток англійської преси в цей час ускладнювався низкою жорстких законів проти її свободи й

запровадженням попередньої цензури. Держава ставить книгодрукування й журналістику під суворий контроль, перетворює цей бізнес у свою монополію. Ліцензію на право займатися виробництвом книг, брошур, памфлетів і новин можна було отримати лише з рук монарха. Однак це не завадило появі нових періодичних видань.

У 1665 р. починає виходити «*The Oxford Gazette*», яка зовні нагадувала сучасну (вперше з'являється система колонок). Ця газета друкувалася в Оксфорді, а потім передруковувалася в Лондоні для широкого загалу. Наступного року вона була перейменована на «*The London Gazette*», але зберегла попередню нумерацію. Газета перекладалася французькою мовою і мала міжнародний варіант. Важливим є той факт, що вона видається й дотепер.

Англійська революція 1689 р. створила нові можливості для розвитку британської преси, зокрема, скасувала цензуру.

1702 р. в Англії починає виходити перша «однолистова» щоденна газета із назвою «*Daily Courant*», яка проіснувала до 1735 р. Основним матеріалом видання були передруки з іноземної преси.

У 1709 р. у Лондоні видавалося 18 газет загальним накладом 35 тисяч примірників на тиждень. Однак, починаючи з 1712 р., англійський уряд встановив податок на періодичні видання, що спричинило подорожчання газет і недоступність їх для соціальних низів.

У XVIII ст. засновуються видання, які існують і донині, наприклад, «*The Times*». Їх матеріали вирізнялися значною тематичною розмаїтістю (міжнародні новини, огляди державних подій, театральна хроніка, рецензії тощо).

У 20-х рр. XIX ст. активізується боротьба англійських робітників за масову й дешеву пресу. Частина газет

відмовляється від сплати податків, у результаті чого з'являється низка нелегальних видань («Північна зірка» та ін.).

Поступове обстоювання англійськими робітниками своїх прав зумовило у другій половині XIX ст. скасування обмежувальних законів і створення сприятливих умов для поступального розвитку національної преси. Це було забезпечено і технічним процесом.

Далі англійська журналістика пішла шляхом бурхливого розвитку газетної індустрії, і сьогодні однією з найхарактерніших її рис є значна кількість так званих «масових» та «аристократичних» газет з мільйонними тиражами.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Перші друковані засоби масової інформації Північної Європи.
2. Історія розвитку шведської преси.
3. Зародження періодичної преси в Норвегії.
4. Розвиток фінських засобів масової інформації.
5. Англійська періодика XVI–XXI ст.
6. Журналістика Ірландії та Ісландії.
7. Історія ЗМІ Естонії, Литви і Латвії.
8. Розвиток теле-, радіо- й on-line журналістики в країнах Північної Європи (згідно поділу ООН).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

Завдання 1. Доберіть матеріали за темою заняття, спираючись на публікації в ЗМІ.

Завдання 2. Заповніть таблицю «Перші друковані газети Північної Європи».

<i>Країна</i>	<i>Назви газет</i>	<i>Роки видання</i>

Завдання 3. Укладіть словничок термінів і понять до теми заняття.

Завдання 4. Підготуйте інформацію про розвиток англійської преси у період Просвітництва.

Завдання 5. Зробіть зразок-макет першої норвежської газети і напишіть до нього пояснення.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання 1. Складіть бібліографію публікацій періодичних фахових видань за темою заняття.

Завдання 2. Опрацюйте статті до теми та напишіть коротку замітку «Британська журналістика: від рукописних листків до сучасного глянцевого видання»:

– Беглов С. Средства массовой информации Великобритании, ФРН, Франции в 1997 году / С. Беглов, Р. Котенок, Л. Шарончикова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1998. – № 4. – С. 34–75.

– Беглов С. Четвертая власть : британская модель. История печати Великобритании от «новостных писем» до электронных газет / Беглов С. – М. : Издательство Московского университета, 2002. – 255 с.

– Власов Ю. Средства массовой информации США, Великобритании, ФРН, Франции в 1989 году / Ю. Власов, Ю. Орлов // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1990. – № 5. – С. 21–64.

– Голованова Г. Средства массовой информации США, Великобритании, Франции в 1999 году / Г. Голованова, Г. Любимов, Б. Шарончикова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 2000. – № 5. – С. 59–64.

– Засурский Я. Средства массовой информации Великобритании, Франции, Италии, Польши, ЮАР в 1995 году / Я. Засурский // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1996. – № 4. – С. 46–94.

– Засурский Я. Средства массовой информации США, Великобритании, ФРН, Италии в 1996 году / Я. Засурский // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1997. – № 4. – С. 23–35.

– Засурский Я. Средства массовой информации США, Великобритании, Франции, Германии, Италии, Испании, ЮАР в 2000 году / Я. Засурский, Г. Голованова, Б. Любимов // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 2001. – № 5. – С. 62–74.

– Любимов Б. Средства массовой информации Великобритании, новых земель ФРН, Швейцарии в 1994 году / Б. Любимов, Г. Вороненкова, Т. Безручко // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1995. – № 6. – С. 19–38.

– Трубицина И. Английская журналистика XVII века – от рукописных листков к печатной газете / И. Трубицина // Вестник МГУ. – Серия 10 : Журналистика. – 1978. – № 2. – С. 24–47.

Завдання 3. Відредагуйте слова та словосполучення, уникаючи росізмів.

Артезіанська скважина, не хватає часу, мені прийдеться так поступити з ним, вибрось цю грязну тряпку в мусорник, аренда, грузчик, мені все рівно, смотрова площадка, поштова відкритка,

вирішили єдинодушно, жемчуг, жолудок, забастовка, залізнодорожний технікум, задача, кароче, кісточка для малювання, командировка, коньки, лезвіє для бриття, лента для волосся, лишній раз, податкові льготи, м'який, молодожони, мраморний підвіконник, напитек, обережно, іти пішком, пограничник, смілий поступок, прививка, бодрий, виключатель, возмуцатись, горбушка хліба, одинаковий, ділити пополам, попугай, резина, рижий, суматоха, тормоз, чуть-чуть, заколоти булавку, додати води, стояти впритик, кірпіч, тоже, ловкий хлопець, мусорозвалка.

Завдання 4. Знайдіть і выпишіть відомі вислови англійських просвітників. До одного з них напишіть есе про сучасні проблеми суспільства.

Завдання 5. Організуйте обговорення питання «Проблеми та перспективи розвитку періодики Північної Європи у ХХ–ХХІ ст.».

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Підготуйте інтерв'ю на тему: «Журналістська діяльність у сучасній Фінляндії».

Завдання 2. Підготуйте прес-реліз про круглий стіл на тему заняття.

Завдання 3. Підготуйте інформ-дайджест на тему заняття.

Завдання 4. Підготуйте репортаж на тему: «Вітчизняні журналісти, журналістикознавці, країнознавці про журналістику Північної Європи».

ЗАВДАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОГО ХАРАКТЕРУ

Завдання 1. Напишіть наукову статтю в одне з фахових періодичних видань або збірників наукових праць (можна студентських) про діяльність відомих видавців Північної Європи XVIII–XIX ст.

Завдання 2. Зробіть презентацію до статті на наукову конференцію.

РЕФЕРАТИВНІ ЗАВДАННЯ

1. Напишіть реферат на одну із запропонованих тем:

- «Загальні процеси і тенденції розвитку ЗМІ Північної Європи»;
- «Сучасні британські аудіовізуальні ЗМІ»;
- «Загальнокультурна ситуація та своєрідність журналістики Ісландії»;
- «Сатирична преса Литви і Латвії»;
- «Зародження і розвиток on-line журналістики у Великобританії»;
- «Розвиток норвежської теле- і радіожурналістики».

ОРІЄНТОВНІ ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Як називалося перше друковане видання шведською мовою?

- а) «Dagens Nyheter»;
- б) «Aftonbladet»;
- в) «Daglight Allehanda»;

г) «Post och Inrikes Tidningal».

2. Як називалася перша стокгольмська щоденна газета?

- а) «Skonska Dagbladet»;
- б) «Dagens Nyheter»;
- в) «Daglight Allehanda»;
- г) «Post och Inrikes Tidningal».

3. У якому році була заснована газета «Aftonbladet»?

- а) у 1828 р.;
- б) у 1829 р.;
- в) у 1830 р.;
- г) у 1831 р.

4. Яке із зазначених видань є журналом Норвегії XIX ст.?

- а) «Nords Tidskrift for Videnskab og Literatur»;
- б) «Post och Inrikes Tidningal»;
- в) «Avis Relation oder Zeitung»;
- г) «La Presse».

5. У якому році була видана перша фінська газета?

- а) у 1810 р.;
- б) у 1820 р.;
- в) у 1830 р.;
- г) у 1840 р.

6. Яку назву мала перша фінська газета?

- а) «Ny illustreret Tidende»;
- б) «Nordisk Maanedskrift»;
- в) «Stavanger Avis»;

г) «Uusi Suometar».

7. Як називалися перші рукописні листки в Англії?

- а) «Mercurius Britanicus»;
- б) «Weekly News from ...»;
- в) «News»;
- г) «Ballada of the News».

8. Як називалися перші друковані видання періодичного характеру в Англії?

- а) «Weekly News from ...»;
- б) «Daily Courant»;
- в) «The Oxford Gazette»;
- г) «The Times».

9. Звідки до Англії прибув друкарський верстат?

- а) з Німеччини;
- б) із Франції;
- в) із Норвегії;
- г) з Австрії.

10. Хто був першим англійським друкарем?

- а) Д. Зенгер;
- б) В. Кекстон;
- в) Б. Рассел;
- г) Н. Борн.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА:

1. Беглов С. Четвертая власть : британская модель. История печати Великобритании от «новостных писем» до электронных газет / Беглов С. – М. : Издательство Московского университета, 2002. – 255 с.

2. Ворошилов В. История журналистики зарубежных стран : [конспект лекций] / Ворошилов В. – СПб. : Издательство Михайлова В., 2000. – 64 с.
3. История мировой журналистики / [А. Беспалова, Е. Корнилов, А. Короченский и др.]. – М. : Издательский центр «МарТ», 2003. – 357 с.
4. История печати : антология : учебное пособие для вузов / [сост. Я. Засурский, Е. Варганова]. – М. : Аспект Пресс, 2001. – 419 с.
5. Козлова М. История журналистики зарубежных стран : [учебное пособие] / Козлова М. – Ульяновск : УлГТУ, 1999. – 100 с.
6. Михайлов С. Журналистика стран северной Европы [Электронный ресурс] / С. Михайлов. – М. : Издательство Михайлова В. – 2003. – Режим доступа : evartist.narod.ru/text14/44.htm.
7. Палієнко М. Британська преса і журналістика в XVII–XX ст. : [навчальний посібник] / М. Палієнко, І. Срібняк. – К. : ВПЦ НаУКМА, 2005. – 26 с.
8. Палієнко М. Історія зарубіжної та української журналістики : [методичний комплекс] / М. Палієнко, І. Срібняк. – К. : ВПЦ НаУКМА, 2003. – 70 с.
9. Саламон Л. Всеобщая история прессы [Электронный ресурс] / Л. Саламон. – М., 2001. – Режим доступа : evartist.narod.ru/text2/29.htm.
10. Срібняк І. Історія журналістики (XVII–XX ст.) : підручник [для студентів вищих навчальних закладів] / Срібняк І. – К. : ВПЦ НаУКМА, Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. – 304 с.
11. Трубицина И. Английская журналистика XVII века – от рукописных листков к печатной газете / И. Трубицина // Вестник МГУ. – Серия 10 : Журналистика. – 1978. – № 2. – С. 24–47.

12. Трубицина И. Памфлетная публицистика английской буржуазной революции XVII века (проблемы, доктрины, авторы) / И. Трубицина // Вестник МГУ. – Серия 10 : Журналистика. – 1978. – № 4. – С. 53–69.

ДОДАТКОВА:

1. Беглов С. Средства массовой информации Великобритании, ФРН, Франции в 1997 году / С. Беглов, Р. Котенок, Л. Шарончикова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1998. – № 4. – С. 34–75.

2. Боярова Л. Російсько-український словник сучасних банківських фінансово-кредитних та комерційних термінів / Л. Боярова, О. Корж. – Х. : Основа, 1997. – 715.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.

4. Власов Ю. Средства массовой информации США, Великобритании, ФРН, Франции в 1989 году / Ю. Власов, Ю. Орлов // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1990. – № 5. – С. 21–64.

5. Голованова Г. Средства массовой информации США, Великобритании, Франции в 1999 году / Г. Голованова, Г. Любимов, Б. Шарончикова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 2000. – № 5. – 59–64.

6. Засурский Я. Средства массовой информации Великобритании, Франции, Италии, Польши, ЮАР в 1995 году / Я. Засурский // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1996. – № 4. – С. 46–94.

7. Засурский Я. Средства массовой информации США, Великобритании, ФРН, Италии в 1996 году /

Я. Засурский // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1997. – № 4. – С. 23–35.

8. Засурский Я. Средства массовой информации США, Великобритании, Франции, Германии, Италии, Испании, ЮАР в 2000 году / Я. Засурский, Г. Голованова, Б. Любимов // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 2001. – № 5. – С. 62–74.

9. Коломієць М. Словник іншомовних слів / М. Коломієць, Л. Молодова. – К. : Освіта, 1998. – 190 с.

10. Любимов Б. Средства массовой информации Великобритании, новых земель ФРН, Швейцарии в 1994 году / Б. Любимов, Г. Вороненкова, Т. Безручко // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1995. – № 6. – С. 19–38.

11. Михайлин І. Науково-дослідна робота студента з журналістики / Михайлин І. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2001. – 89 с.

12. Михайлов С. История зарубежных СМИ : [учебное пособие] / Михайлов С. – СПб. : Издательство Михайлова В.А., 2006. – 256 с.

13. Сучасний орфографічний словник української мови : 180 000 слів / [уклад. В.В. Дубічинський, Н.Я. Косенко]. – Х. : Школа, 2009. – 1024 с.

14. Сучасний російсько-український словник / [за заг. ред. Р.П. Стаха]. – К. : ПП В.М. Голяка, 2009. – 1248 с.

15. Український правопис / [НАУ, Інститут мовознавства імені О.О. Потебні, Інститут української мови]. – К. : Наукова думка, 2007. – 280 с.

16. Шевчук С. Російсько-український словник ділового мовлення / Шевчук С. – К. : Вища школа, 2001. – 402 с.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ 3

У процесі вивчення теми *«Виникнення і розвиток журналістики на теренах Північної Європи»* та підготовки до практичного заняття рекомендується:

- опрацювати теоретичний матеріал, основну й додаткову літературу;

- ознайомитися з основними поняттями й категоріями теми, а саме: шведська журналістика, норвезька журналістика, англійська журналістика, британська журналістика, фінська журналістика, ірландська журналістика, ісландська журналістика, естонська журналістика, литовська журналістика, латвійська журналістика тощо;

- зробити короткий конспект з відповідями на питання для обговорення;

- у процесі виконання практичних завдань навчально-пізнавального характеру користуватися словниками різних типів та фаховими періодичними виданнями;

- завдання для самостійної роботи виконати в повному обсязі й подати на перевірку викладачу в окремому зошиті або теці; думки викладати лаконічно, точно, змістовно й обґрунтовано;

- із чотирьох запропонованих індивідуальних навчально-дослідницьких завдань виконати два (на вибір), дотримуючись правил підготовки інтерв'ю, прес-релізу, інформ-дайджесту чи репортажу;

- завдання науково-дослідницького характеру виконати 2-3 студентам групи із дотриманням вимог до написання й оформлення наукових статей. Після схвальної рецензії викладача, статтю подати до друку в одне із студентських наукових видань;

– реферативні завдання виконати шістьом студентам групи та оформити їх згідно з вимогами до робіт такого типу. Реферат пишеться українською мовою обсягом 12–15 сторінок формату А-4 комп’ютерного набору, із яких вступ і висновки займають не більше 2 сторінок (1+1). Текст друкується з одного боку стандартного аркуша (береги: 3–2–2–1,5; міжрядковий інтервал – 1,5; кегль – 14; шрифт – Times New Roman; абзацний відступ – 1,25 см). Покликання всередині тексту вказуються у квадратних дужках ([5, с. 146]); приклади та ілюстративний матеріал позначаються *курсивом*. У тексті використовується така форма лапок та апострофа: «...», ’; розрізняються графічні знаки «дефіс» (-) і «тире» (–). Реферат виконується відповідно до самостійно розробленого плану, що є логіко-змістовим розв’язанням проблемного питання. Він повинен містити вступ, основну частину, висновки та список використаної літератури. Основна частина має складатися з розділів і підрозділів, які розкривають теоретико-методологічне питання теми, аналіз досліджуваної проблеми або явища й обґрунтування висновків, висвітлюють системні напрацювання теорії і практики досліджуваного явища в певній послідовності;

– тестові завдання для самоконтролю оформити у вигляді таблиці, у якій правильну відповідь виділити іншим кольором, наприклад:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
а	<i>a</i>	а	а	а	а	а	<i>a</i>	а	а
<i>б</i>	б	<i>б</i>	<i>б</i>	б	б	б	б	<i>б</i>	б
в	в	в	в	в	<i>в</i>	в	в	в	<i>в</i>
г	г	г	г	<i>г</i>	г	<i>г</i>	г	г	г

ТЕМА 4

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПЕРІОДИКИ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

МЕТА: отримання знань про розвиток журналістики в Сполучених Штатах Америки; засвоєння інформації про перші друковані та аудіовізуальні ЗМІ; формування вмінь готувати інтерв'ю, прес-реліз, репортаж, наукову статтю, презентацію на тему, реферат тощо; розвиток професійних та творчих умінь і навичок студентів.

ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ (тези лекції 6)

Місцем видання перших американських газет став Бостон (Масачусетс), де у 1690 р. побачив світ перший номер «*Publick Occurrences*» («Суспільні події»). Однак у ньому була надрукована неперевірена інформація (плітки про французького монарха) і тому місцева влада заборонила наступні випуски.

У 1704 р. було зроблено ще одну спробу заснування газети, яка називалася «*Boston News-Letter*» («Бостонський листок новин»). Спочатку вона поширювалася в рукописному варіанті, а пізніше – у друкованому. Інформаційне наповнення газети не було оригінальним. На її шпальтах розміщувалися здебільшого передруки європейських політичних новин.

На зразок «*Boston News-Letter*» у 1719 р. виходять «*Boston Gazette*» («Бостонська газета») та «*American Weekly Mercury*» («Американський щотижневик Меркурій»). Варто зазначити, що ці три видання об'єднувало прагнення уникати конфліктів із британською місцевою владою, що, безумовно, позначилося на їхньому змісті та способі подання інформації.

Проте рання історія американської журналістики багата й на такі газети, видавці яких публікували критичні матеріали про діяльність місцевої англійської адміністрації. Першою серед таких газет була «*New England Courant*» («Новоанглійські куранти»), яку з 1721 р. видавав Джеймс Франклін. Своєю критичною налаштованістю вона здобула масову читацьку аудиторію, ставши найпопулярнішим північноамериканським виданням колоніальних часів.

Цих засад дотримувався і нью-йоркський «*New York Weekly Journal*» («Нью-йоркський щотижневий журнал»), що видавався Джоном Пітером Зенгером у 1725 р. Розміщення на її шпальтах критичних матеріалів призвело до арешту видавця і звинувачення його в поширенні неправдивої інформації. Проте суд виправдав Д. Зенгера після блискучої промови його адвоката, у якій захисник зацентрував увагу на важливості для Америки принципу свободи слова. Цей судовий процес став важливою подією, після якої британська влада припинила переслідування американських журналістів у судовому порядку.

Свобода слова поступово відвойовувала собі місце в громадському та інтелектуальному житті Америки. Зупинити поширення газет у колоніях в епоху Просвітництва вже було неможливо. У 1725 р. Вільям Бредфорд видає першу нью-йоркську газету з назвою «*New York Gazette*» («Нью-йоркська газета»), а до 1730 р. у колоніях започатковується 7 видань.

У 1729 р. Бенджамін Франклін розпочав видавати щотижневу газету «*The Pennsylvania Gazette*» («Пенсільванська газета»), яка була найпрофесійнішим, інформаційно насиченим, цікавим та прибутковим виданням у колоніях.

Франклін зробив значний вклад і ввів багато новацій в американську журналістику. Так, у 1732 р. він видає

«*Philadelphia Zeitung*» («Філадельфська газета») – першу в колоніях газету іноземною мовою. Хоча це німецькомовне видання проіснувало лише декілька випусків, але дало поштовх розвитку такої періодики.

Майже всі американські газети XVIII ст. склалися з чотирьох сторінок, які заповнювалися короткими інформаційними повідомленнями, розпорядженнями місцевої влади та передруками із британських газет. Причиною слабкої інформаційної наповненості видань була малорозвинена транспортна мережа та примітивність тогочасних засобів пересування. Для забезпечення регулярного надходження новин редактори шукали в різних місцевостях людей з літературними здібностями, які збирали інформацію та надсилали її до редакції в обмін на безкоштовну передплату.

У 1790 р. Бенджамін Рассел, редактор газети «*Massachusetts Sentinel and Republican Journal*», уперше відрядив своїх журналістів збирати інформацію в портах. Уміння шукати і знаходити її дуже цінувалося видавцями, які завжди шанували представників нової журналістської професії – репортерів.

У 1798 р., у період загострення відносин із Францією, контрольований федералістами Конгрес прийняв, а президент (Джон Адамс) підписав закон, який обмежував свободу преси («Закон про наклеп»). Як результат, почалися репресії видавців та масові закриття газет і журналів.

У 1800 р. перемога на президентських виборах Т. Джефферсона була наперед визначена активною боротьбою республіканців за повернення свободи слова. Свого часу Джефферсон писав: «Я поклявся на вівтарі Божому бути вічним ворогом будь-якої форми тиранії над розумом людини». Своєї обіцянки він дотримався, цензурні обмеження з преси було знято, а кількість

періодичних видань значно збільшилася. У цей період виходять: «*The National Sntelligencer*» («Національний інформатор»), «*The Evening Post*» («Вечірня пошта») та ін.

До початку XIX ст. в Америці відбувався посилений вплив журналів на громадську свідомість і на формування читацького смаку. Якщо простежити кількісну динаміку зростання журнальних періодичних видань на читацькому ринку цього періоду, то можна побачити, що у 1800 р. виходило 12 найменувань, у 1810 р. – 40, а в 1825 р. – 100. Найбільш цікавими й авторитетними були: «*The Massachusetts Magazine*» («Масачусетський журнал», 1789–1796 pp.), «*The North American Review*» («Північноамериканський огляд», 1815–1877 pp.), «*American Review and Literary Journal*» («Американський огляд та літературний журнал», 1799–1802 pp.), «*The Port Folio*» («Портфоліо», 1801–1815 pp.) та ін. Наприклад, журнал «*The Port Folio*» орієнтувався на відомі британські літературно-політичні видання; за ним стояли потужні видавничі та політичні кола Філадельфії.

На початку XIX ст. періодика не приносила суттєвого прибутку видавцям, тому, альтернативою партійній пресі, яка отримувала фінансову підтримку від відповідних політичних сил, стало звернення видань до різних комерційних оголошень, а також пошуку нових ринків збуту. Так, у 1820 р. американські газети відкрили для себе можливість рекламного ринку. У заголовках усе частіше почали з'являтися слова «торгівельний» і «комерційний», що вказувало на специфіку видання.

У 1820 р. починає розвиватися періодика південної частини Америки. До перших впливових видань, що мали загальнонаціональний резонанс, зараховують: «*The Southern Review*» («Південний огляд», 1828–1832 pp.), «*The Southern Literary Messenger*» («Південний літературний

вісник», 1834–1864 pp.), «*The Southern Quarterly Review*» («Південний щоквартальний огляд», 1842–1857 pp.), «*The Magnolia*» («Магнолія», 1840–1843 pp.) та ін. Редактором «*The Southern Literary Messenger*» був Едгар Аллан По, а «*The Southern Quarterly Review*» та «*The Magnolia*» – Вільям Гілмор Сіммс.

Основним завданням південної журналістики довоєнного періоду було визначення особливого шляху Півдня та формування ідеї культурної самостійності по відношенню до Півночі. Статті політичного та історичного характеру займали чільне місце навіть у тих виданнях, які називали себе літературними.

У пресі американського Півдня довоєнного періоду особливе місце посідає журнал, заснований у 1846 р. у Новому Орлеані Джеймсом де Бау під назвою «*De Bow's Commercial Review of the South and West*» («Комерційний огляд Півдня та Заходу де Бау»). Особливу популярність видання здобуло напередодні громадянської війни.

Водночас із тенденцією політизації преси в Америці відбувається розширення жіночої читацької аудиторії. Традицію американських жіночих журналів заклав у 1830 р. «*Godey's Lady's Book*» («Жіноча книжка Годі»), у якому розміщувалися кольорові ілюстрації мод, сентиментальні та морально-повчальні вірші й оповідання тощо. Журнал визначав правила поведінки і мав попит у населення. Він процвітав майже до кінця століття.

Ще однією тенденцією розвитку американської журналістики XIX ст. стало видання періодики для найбільш вразливих верств населення. Піонером у цьому напрямку вважається Бенджамін Дей, який у 1833 р. видав газету «*The Sun*» («Сонце»). «*The Sun*» вирізнялася сенсаційністю матеріалу, у ній друкувалися відомості про злочини та скандали, містичні історії тощо.

Переваги телеграфу, що з'явився у 1844 р., насамперед були оцінені пресою та біржею. Витрати

на телеграфні повідомлення були високими, але оперативність в отриманні інформації брала гору.

У 1840-х рр. утворюються перші американські рекламні агенції, які тісно співпрацюють з пресою. Реклама стає одним із видів економічної діяльності видавничої справи.

Поряд із щоденними газетами, на читацькому ринку Америки чільне місце посідають щотижневі видання. Протягом багатьох років одним із найкращих американських щотижневиків був «*The New York Mirror*» («Нью-йоркське дзеркало», 1823–1857 рр.), який орієнтувався на смаки та інтелектуальні можливості середнього класу.

У період громадянської війни між північною і південною частинами Америки були введені цензурні обмеження, однак накладі тогочасних видань продовжували швидко зростати.

Після остаточної капітуляції мешканців Півдня, у країні почався період Реконструкції (1865–1877 рр.). Для журналістів він став часом великих змін: пошуку нових форм власної реалізації та подачі інформації, завоювання читача та впровадження технічних інновацій.

У 1869 р. було завершено будівництво трансконтинентальної залізниці, яка з'єднувала узбережжя Тихого й Атлантичного океанів, а в 1876 р. О. Белл винайшов телефон, без якого робота журналіста стала неможливою.

У період Реконструкції виник і перший якісний фінансовий щотижневик «*The Commercial and Financial Chronicle*» («Комерційна та фінансова хроніка», 1865 р.).

Наприкінці XIX ст. відбуваються події, які багато в чому визначили основні тенденції подальшого розвитку американської преси. Особливо слід відзначити виникнення «нового журналізму», що спричинив

виникнення феномену «жовтої преси», індустріалізацію та монополізацію газетно-журнальної справи.

У ХХ ст. журналістика Сполучених Штатів Америки почала швидко розвиватися. При Колумбійському університеті було засновано Школу журналістики, фундатором якої виступив Дж. Пулітцер (1912 р.).

Провідним виданням початку ХХ ст. вважають газету «*The New York Times*» («Нью-йоркський час»), яка у 1925 р. стала одним із найпотужніших бездротових інформаційних операторів. Однак на початку ХХІ ст. (2003 р.) високе реноме газети зіграло з нею злий жарт. Як виявилось, найпопулярніший журналіст видання – Джейсон Блер займався плагіатом. Протягом чотирьох років він готував власні «оперативні репортажі з місця події» сидючи у себе вдома або в редакції. Фактично це були компіляції розміщених в Інтернеті матеріалів інших видань. При цьому Дж. Блер не забував посилатися на «поінформовані джерела», яких ніколи не існувало. Але цей прикрий епізод не може перекреслити півторастолітні здобутки газети. «*The New York Times*» від моменту свого заснування і до наших днів залишається лідером серед американських друкованих ЗМІ.

Дієвість та вірність демократичним нормам американська преса продемонструвала в 70-х рр. ХХ ст., коли проти президента Річарда Ніксона за порушення закону було розпочато процедуру імпичменту. Значною мірою завдяки друкованим ЗМІ, що розгорнули потужну антипрезидентську кампанію, він змушений був добровільно піти у відставку.

Відсутність у США в першій половині ХХ ст. загальнонаціональної газети призвело до появи цілком окремого та специфічного жанру в американській журналістиці. Це були так звані «*news magazines*» («журнали новин»), які змогли посісти певне місце

на ринку періодичних видань. Зміст журналу містив постійні тематичні рубрики, що охоплювали всі сфери внутрішнього й міжнародного життя: політику, науку, медицину, спорт тощо.

Найавторитетнішим виданням «інтелектуального напрямку» початку ХХ ст. у США був щоквартальник «*Foreign Affairs*» («Зовнішня політика», 1922 р.). Нині наклад часопису становить 100 000 примірників.

Типовим зразком американського ілюстративного видання для чоловіків є еротичний журнал «*Hustler*», друк якого було розпочато Ларі Клаксом Флінтом у 1974 р. Хоча журнал стартував не досить упевнено, та врешті-решт його наклад досяг 3 млн. примірників, а капітал засновника на початку ХХІ ст. вимірювався мільярдами доларів.

Ще одна знакова постать в американській інформаційній індустрії – австралієць Руперт Мердок, який є власником корпорації «News Corp. Ltd.» – одного зі світових лідерів у цій галузі, що нині контролює велику кількість ЗМІ в США, Великобританії, Австралії та низці інших країн. Періодика, яку видає корпорація, усебічно і повно висвітлює інформацію, однак негативним є постійне акцентування на расових проблемах.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Історія розвитку американської журналістики.
2. Зародження періодичної преси у Північній Америці.
3. Перші друківані ЗМІ Південної Америки.
4. Сучасна періодика Сполучених Штатів Америки.
5. Розвиток теле-, радіо- й on-line журналістики в США.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

Завдання 1. Доберіть матеріали за темою заняття, спираючись на публікації в ЗМІ.

Завдання 2. Складіть хронологічну таблицю «Динаміка розвитку американської журнальної періодики XVII–XX ст.».

Завдання 3. Укладіть словничок термінів і понять до теми заняття.

Завдання 4. Підготуйте інформацію про американську друковану газету «The Pennsylvania Gazette» («Пенсільванська газета», 1729 р.).

Завдання 5. Зробіть зразок-макет однієї з американських газет XIX ст. і напишіть до нього пояснення.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання 1. Складіть бібліографію публікацій періодичних фахових видань за темою заняття.

Завдання 2. Опрацюйте статті до теми та напишіть коротку замітку «Засоби масової інформації США кінця XIX – початку XX ст.»:

– Власов Ю. Средства массовой информации США, Великобритании, ФРГ, Франции в 1989 году / Ю. Власов, Ю. Орлов // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1990. – № 5. – С. 21–64.

– Голованова Г. Пресса США в 1998 году / Г. Голованова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1999. – № 5. – С. 35–40.

– Голованова Г. Пресса США в 2002 году / Г. Голованова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 2004. – № 6. – С. 59–65.

– Голованова Г. Средства массовой информации США, Великобритании, Франции в 1999 году / Г. Голованова, Г. Любимов, Б. Шарончикова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 2000. – № 5. – С. 59–64.

– Голованова Г. Средства массовой информации США, ФРН, Франции, Испании, северных стран Европы в 1995 году / Г. Голованова, Ю. Орлов, Н. Урина // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1996. – № 5. – С. 20–62.

– Засурский Я. Средства массовой информации США, Великобритании, ФРН, Франции в 1994 году / Я. Засурский // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1995. – № 4. – С. 28–66.

– Засурский Я. Средства массовой информации США, Великобритании, ФРН, Италии в 1996 году / Я. Засурский // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1997. – № 4. – С. 23–35.

– Засурский Я. Средства массовой информации США, Германии, Италии в 1997 году / Я. Засурский, Г. Голованова, Г. Вороненкова, Н. Урина // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1998. – № 5. – С. 26–80.

Завдання 3. Відредагуйте речення, звертаючи особливу увагу на порушення синтаксичних норм.

Скінчивши університет, мене назначили на посаду коректора обласної газети. Від 2000 року я вчився у

середній школі м. Червоноград № 2. В адрес директора були сказані багато хороших слів. Карл Вілад був людиною дуже енергійною, який намагався внести щось нове в культурне життя Львова. Переконавши її в своїй правоті, вона почала мені більше довіряти. Приймала участь у читанні віршів, на яких займала призові місця. В одній з квартир на вулиці Зеленій у Львові, яка належить 21-річному безробітному львів'янину, спалахнула пожежа.

Завдання 4. Напишіть есе на тему: «Видавнича діяльність Бенджаміна Франкліна».

Завдання 5. Організуйте обговорення питання «Проблеми та перспективи розвитку періодики Північної Європи у ХХ–ХХІ ст.».

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Підготуйте інтерв'ю на тему: «Сучасна американська газета. Роль мегакорпорацій у медіапросторі».

Завдання 2. Підготуйте прес-реліз про круглий стіл на тему заняття.

Завдання 3. Підготуйте інформ-дайджест на тему заняття.

Завдання 4. Підготуйте репортаж на тему: «Представники американської журналістики та їх здобутки».

ЗАВДАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОГО ХАРАКТЕРУ

Завдання 1. Напишіть наукову статтю в одне з фахових періодичних видань або збірників наукових праць (можна студентських) про проблеми американської журналістики в новелістиці М. Твена («Журналістика в Теннессі», «Як я редагував сільськогосподарську газету»).

Завдання 2. Зробіть презентацію до статті на наукову конференцію.

РЕФЕРАТИВНІ ЗАВДАННЯ

1. Напишіть реферат на одну із запропонованих тем:

- «Діяльність перших видавців американської преси»;
- «Типологічне розмаїття сучасної преси Північної Америки»;
- «Американська преса часів Війни за незалежність (1775–1783 рр.). Революційні та проанглійські видання».

ОРІЄНТОВНІ ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Як називалася перша американська газета?

- а) «Boston Gazette»;
- б) «American Weekly Mercury»;
- в) «Publick Occurrences»;
- г) «Boston News-Letter».

2. Як називалася перша нью-йоркська газета Вільяма Бредфорда?

- а) «New York Gazette»;
- б) «New York Weekly Journal»;
- в) «Boston Gazette»;
- г) «Massachusetts Sentinel and Republican Journal».

3. Хто у 1729 р. в Америці почав видавати газету «The Pennsylvania Gazette»?

- а) Бенджамін Рассел;
- б) Бенджамін Франклін;
- в) Том Джефферсон;
- г) Вільям Гілмор Сіммс.

4. Хто у 1790 р. був редактором газети «Massachusetts Sentinel and Republican Journal»?

- а) Вільям Гілмор Сіммс;
- б) Том Джефферсон;
- в) Бенджамін Франклін;
- г) Бенджамін Рассел.

5. Яке видання заклало традицію американських жіночих журналів?

- а) «The New York Mirror»;
- б) «The Sun»;
- в) «The Magnolia»;
- г) «Godey's Lady's Book».

6. Як називалася перша американська газета для найбільш розвинутого населення?

- а) «The Commercial and Financial Chronicle»;
- б) «The New York Times»;
- в) «The Sun»;
- г) «Foreign Affairs».

7. Як називався перший американський якісний фінансовий щотижневик?

- а) «The Commercial and Financial Chronicle»;
- б) «The New York Mirror»;
- в) «American Weekly Mercury»;
- г) «Boston News-Letter».

8. Яка американська газета була провідним виданням у ХХ ст.?

- а) «New York Gazette»;
- б) «The New York Times»;
- в) The New York Mirror»;
- г) «Massachusetts Sentinel and Republican Journal».

9. Який щоквартальник США був найавторитетнішим виданням «інтелектуального напрямку» початку ХХ ст.?

- а) «Boston Gazette»;
- б) «The Sun»;
- в) «Foreign Affairs»;
- г) «New York Gazette».

10. Хто перший в США почав видавати ілюстроване видання для чоловіків?

- а) Ларі Клаксот Флінт;
- б) Джейсон Блер;
- в) Бенджамін Дей;
- г) Джеймсом де Бай.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА:

1. Ворошилов В. История журналистики зарубежных стран : [конспект лекций] / Ворошилов В. – СПб. : Издательство Михайлова В., 2000. – 64 с.

2. История мировой журналистики / [А. Беспалова, Е. Корнилов, А. Короченский и др.]. – М. : Издательский центр «МарТ», 2003. – 357 с.

3. История печати : антология : учебное пособие для вузов / [сост. Я. Засурский, Е. Вартанова]. – М. : Аспект Пресс, 2001. – 419 с.

4. Козлова М. История журналистики зарубежных стран : [учебное пособие] / Козлова М. – Ульяновск : УлГТУ, 1999. – 100 с.

5. Михайлов С. История зарубежных СМИ : [учебное пособие] / Михайлов С. – СПб. : Издательство Михайлова В.А., 2006. – 256 с.

6. Саламон Л. Всеобщая история прессы [Электронный ресурс] / Л. Саламон. – М., 2001. – Режим доступа : evartist.narod.ru/text2/29.htm.

7. Срібняк І. Історія журналістики (XVII–XX ст.) : підручник [для студентів вищих навчальних закладів] / Срібняк І. – К. : ВПЦ НаУКМА, Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. – 304 с.

ДОДАТКОВА:

1. Боярова Л. Російсько-український словник сучасних банківських фінансово-кредитних та комерційних термінів / Л. Боярова, О. Корж. – Х. : Основа, 1997. – 715.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.

3. Власов Ю. Средства массовой информации США, Великобритании, ФРН, Франции в 1989 году / Ю. Власов, Ю. Орлов // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1990. – № 5. – С. 21–64.

4. Голованова Г. Пресса США в 1998 году / Г. Голованова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1999. – № 5. – С. 35–40.

5. Голованова Г. Пресса США в 2002 году / Г. Голованова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 2004. – № 6. – С. 59–65.

6. Голованова Г. Средства массовой информации США, Великобритании, Франции в 1999 году / Г. Голованова, Г. Любимов, Б. Шарончикова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 2000. – № 5. – С. 59–64.

7. Голованова Г. Средства массовой информации США, ФРН, Франции, Испании, северных стран Европы в 1995 году / Г. Голованова, Ю. Орлов, Н. Урина // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1996. – № 5. – С. 20–62.

8. Засурский Я. Средства массовой информации США, Великобритании, ФРН, Франции в 1994 году / Я. Засурский // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1995. – № 4. – С. 28–66.

9. Засурский Я. Средства массовой информации США, Великобритании, ФРН, Италии в 1996 году / Я. Засурский // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1997. – № 4. – С. 23–35.

10. Засурский Я. Средства массовой информации США, Великобритании, Франции, Германии, Италии, Испании, ЮАР в 2000 году / Я. Засурский, Г. Голованова, Б. Любимов // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 2001. – № 5. – С. 62–74.

11. Засурский Я. Средства массовой информации США, Германии, Италии в 1997 году / Я. Засурский, Г. Голованова, Г. Вороненкова, Н. Урина // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1998. – № 5. – С. 26–80.

12. Коломієць М. Словник іншомовних слів / М. Коломієць, Л. Молодова. – К. : Освіта, 1998. – 190 с.

13. Михайлин І. Науково-дослідна робота студента з журналістики / Михайлин І. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2001. – 89 с.

14. Сучасний орфографічний словник української мови : 180 000 слів / [уклад. В.В. Дубічинський, Н.Я. Косенко]. – Х. : Школа, 2009. – 1024 с.

15. Сучасний російсько-український словник / [за заг. ред. Р.П. Стаха]. – К. : ПП В.М. Голяка, 2009. – 1248 с.

16. Український правопис / [НАУ, Інститут мовознавства імені О.О. Потебні, Інститут української мови]. – К. : Наукова думка, 2007. – 280 с.

17. Шевчук С. Російсько-український словник ділового мовлення / Шевчук С. – К. : Вища школа, 2001. – 402 с.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ 4

У процесі вивчення теми *«Історія розвитку періодики Сполучених Штатів Америки»* та підготовки до практичного заняття рекомендується:

– опрацювати теоретичний матеріал, основну й додаткову літературу;

– ознайомитися з основними поняттями й категоріями теми, а саме: журналістика північної Америки, журналістика південної Америки, журналістика США тощо;

– зробити короткий конспект з відповідями на питання для обговорення;

– у процесі виконання практичних завдань навчально-пізнавального характеру користуватися словниками різних типів та фаховими періодичними виданнями;

– завдання для самостійної роботи виконати в повному обсязі й подати на перевірку викладачу в

окремому зошиті або теці; думки викладати лаконічно, точно, змістовно й обґрунтовано;

– із чотирьох запропонованих індивідуальних навчально-дослідницьких завдань виконати одне (на вибір), дотримуючись правил підготовки інтерв'ю, прес-релізу, інформ-дайджесту чи репортажу;

– завдання науково-дослідницького характеру виконати 1-2 студентам групи із дотриманням вимог до написання й оформлення наукових статей. Після схвальної рецензії викладача, статтю подати до друку в одне із студентських наукових видань;

– реферативні завдання виконати трьом студентам групи та оформити їх згідно з вимогами до робіт такого типу. Реферат пишеться українською мовою обсягом 12–15 сторінок формату А-4 комп'ютерного набору, із яких вступ і висновки займають не більше 2 сторінок (1+1). Текст друкується з одного боку стандартного аркуша (береги: 3–2–2–1,5; міжрядковий інтервал – 1,5; кегль – 14; шрифт – Times New Roman; абзацний відступ – 1,25 см). Покликання всередині тексту вказуються у квадратних дужках ([5, с. 146]); приклади та ілюстративний матеріал позначаються *курсивом*. У тексті використовується така форма лапок та апострофа: «...», ' ; розрізняються графічні знаки «дефіс» (-) і «тире» (–). Реферат виконується відповідно до самостійно розробленого плану, що є логіко-змістовим розв'язанням проблемного питання. Він повинен містити вступ, основну частину, висновки та список використаної літератури. Основна частина має складатися з розділів і підрозділів, які розкривають теоретико-методологічне питання теми, аналіз досліджуваної проблеми або явища й обґрунтування висновків, висвітлюють системні напрацювання теорії і практики досліджуваного явища в певній послідовності;

– тестові завдання для самоконтролю оформити у вигляді таблиці, у якій правильну відповідь виділити іншим кольором, наприклад:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
а	<i>а</i>	а	а	а	а	а	<i>а</i>	а	а
<i>б</i>	б	<i>б</i>	<i>б</i>	б	б	б	б	<i>б</i>	б
в	в	в	в	в	<i>в</i>	в	в	в	<i>в</i>
Г	Г	Г	Г	г	Г	г	Г	Г	Г

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ ПІВДЕННОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ. РОЗВИТОК ПРЕСИ В УКРАЇНІ

ТЕМА 5 ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ ВИДАНЬ ПІВДЕННОЇ ЄВРОПИ

МЕТА: отримання знань про розвиток журналістики в країнах Південної Європи; засвоєння інформації про перші друковані та аудіовізуальні ЗМІ; формування вмінь готувати інтерв'ю, прес-реліз, репортаж, наукову статтю, презентацію на тему, реферат тощо; розвиток професійних та творчих умінь і навичок студентів.

ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ (тези лекції 7–8)

У країнах Південної Європи (Італія, Іспанія, Португалія, Греція, Сербія та ін.) журналістика розвивалася повільно і з великими перепонами.

Італія була залежною слаборозвиненою роздробленою країною з високим рівнем неграмотності населення. Однак деякі спроби видання газет все ж робилися. У XVI ст. провідні позиції в цій сфері займала Венеція, де виготовлялися так звані «листки з новинами», які містили короткий огляд найважливіших європейських подій. Проте подальший розвиток італійської преси був ускладнений політичними подіями в країні (роз'єднаність Італії, іноземні війська на її території).

Перші спроби періодичного поширення друкованих ЗМІ було зроблено в 1604 р. Це видання мало назву «*Atti délia R. Academiadei Lincei*».

У 1716 р. побачив світ перший римський щотижневик «*Cracas*» (у маленькому форматі; присвячений археології,

хронікам та обрядовості). І лише через 30 років з'явилася перша італійська газета під назвою «*Il Sincero*». Спочатку вона виходила два рази на місяць, потім – два рази на тиждень.

Початок розвитку національної періодики громадсько-політичного спрямування на італійських землях сягає часів Наполеона (1796–1815 рр.), коли французька окупаційна влада запровадила в країні республіканський лад та санкції на офіційне видання двох щоденних газет. Першою щоденною політичною газетою Італії стала «*Gazetta di Genova*» (1798 р.), до якої в 1805 р. приєдналася перша політична газета Венеції – «*La Gazetta di Venezia*». Але ці видання були під пильним наглядом влади, тому не завжди могли висвітлювати правдиву інформацію.

Після поразки Наполеона почалася тоталітарна цензура італійських видань. Однак на шпальтах різних наукових і літературних часописів все ж висвітлювалися актуальні політичні проблеми. Безкоштовні ж провладні видання пропагували реалізм та вірність існуючим порядкам. З огляду на таку ситуацію стрімко почала розвиватися нелегальна преса патріотичного спрямування, яка надходила в Італію як контрабанда: «*Da giovane Italia*» (Марсель), «*Tribuno*» (Лугано), «*Italieno*» (Париж), «*Apostolato popolare*» (Лондон). Але реакція знищувала ці газети.

Поширення революційних і визвольних ідей у 30-ті – 40-ті рр. XIX ст. в Європі і розвиток журналістики в Італії тісно пов'язаний із діяльністю групи «Молода Італія».

Справжній активний розвиток італійська журналістика отримала тільки із завоюванням Італією незалежності і створенням єдиної республіки зі столицею Римом. До 1870 р. у цьому місті видавалася тільки одна газета, орган Ватикану – «*Osservatore Romano*» (передплачувати

іноземні видання було заборонено). У 1870 р., після об'єднання Італії, розвиток національної преси пішов стрімко вгору, почали з'являться нові газети: «*La Capitale, Gazzetta di Roma*», «*La Gazzetta del Popolo*», «*La Nuova Roma*», «*Popolo Romano*», «*Voce della Verita*». Однак попитом користувалися не великі політичні видання, а чисельні «листки», які описували події з гумористичним забарвленням: «*Capitan Francassa*», «*Don Chisciotte*», «*Fanfulla*».

У кінці XIX – на початку XX ст. активного розвитку в Італії набула партійна преса, яка висвітлювала інформацію найвпливовіших політичних угруповань того часу: республіканців («*Giornale del Popolo*», «*IL Popolo d'Italia*» та ін.), соціалістів («*Avanti*» та ін.) і клерикалів («*L'Osservatore Romano*» та ін.).

Із приходом до влади в Італії фашистської партії більшість періодичних видань припинили своє існування, а частина діяли нелегально.

Після закінчення Другої світової війни першим кроком у напрямку розвитку італійських засобів масової інформації було створення національного агентства новин АНСА та Національної федерації італійської преси. Однак усі видання того часу були занадто політизовані.

У 1948 р. італійським парламентом було прийнято закон про пресу, який:

- надавав громадянам вільне право на поширення й отримання інформації;
- запобігав недопущенню у публікаціях відомостей, що можуть зашкодити стабільності в державі;
- унормував процес заснування нових національних ЗМІ.

І хоча тиражі тогочасних щоденних національних газет стрімко зростали, однак їх наклад, порівняно з виданнями інших країн, був незначний.

Італія мала досить сповільнені темпи розвитку щоденної преси, але була одним зі світових лідерів за кількістю журнальної періодики. Так, найпопулярнішими журналами були і є: «*Nuova Antologia*», «*II Secolo XX*», «*Spettatore*», «*L'Illustrazione*» та ін.

У сучасній Італії найбільша кількість газет видається на півночі країни (це пов'язано з високим індустріальним розвитком регіону). Газети й журнали отримують від держави фінансову допомогу у вигляді субсидій, хоча основним джерелом прибутків є реклама.

Італія займає одне з перших місць в Європі за загальною кількістю друкованих періодичних видань.

Іспанська преса розвивалася переважно під впливом італійських і французьких періодичних видань. Розвиток національної преси Іспанії був ускладнений низкою чинників, а саме: Реконкістою, постійним впливом католицької церкви (діяльність інквізиції) на суспільно-політичне життя країни, війнами (з наполеонівською Францією, а потім із США) і глобальними соціальними потрясіннями.

За деякими свідченнями перша іспанська газета вийшла в Барселоні у 1557 р. Це був збірник новин католицькою мовою, запозичених із північноіталійських видань. Починаючи із 1631 р. у країні поширюються збірки новин під назвами: «*Gaceta*», «*Noticias*», «*Correo*» та ін., до яких входили хроніки подій з різних регіонів країни. Однак назвати їх газетами не можна, бо вони не мали постійних власних назв, редакційно-журналістського складу, усталеної періодичності видань.

Першим суто національним витвором іспанської журналістики вважають «*Gaceta de Madrid*» («Мадридська газета»), засновану Хуліаном Передесом у 1661 р. Вона виконувала роль урядового офіціозу і відповідала всім

ознакам сучасного періодичного видання. Цього ж року в Севільї, за редакцією Хуана Гомеса де Бласа, побачила світ ще одна «*Gaceta*». Видання виникло теж за ініціативи уряду і призначалося для його потреб.

XVIII ст. в історії іспанської журналістики відзначилося появою кількох видань:

– «*Diario Noticioso Curioso*» («Щоденних цікавих подій», 1758 р.), який містив у собі блок новин і коментарі;

– «*Diario de Barselona*» («Щоденних Барселони», 1792 р.), який став першим політичним виданням Іспанії і впродовж цілого століття мав значний вплив на політичне й культурне життя країни.

Слід зазначити, що у XVI–XVIII ст. у країні діяла система попередньої цензури, що здійснювалася королівською владою, а періодичні видання регулювалися ліцензіями. Після вторгнення наполеонівських військ в Іспанії відбулася певна лібералізація нормативної бази періодики, але ці зміни набули виразного характеру лише у другій половині XIX ст. У цей час національні ЗМІ поповнилися таким виданням, як «*La Correspondencia Autografa de Espana*», що об'єктивно висвітлювало події внутрішнього та міжнародного життя.

У XIX ст. в інформаційному просторі Іспанії відбуваються позитивні зміни, починають виходити всі типи газет (офіційні, партійні, галузеві, сатиричні тощо), у виданнях з'являються малюнки та карикатури.

На початку XX ст. найбільші накладі і найдосконалішу поліграфічну базу в Іспанії мали «*A.B.C.*», «*La Vanguardia*» («Лідер»).

Нині в країні, разом із урядовою «*Diario official de Avisos*» (заснованою в 1758 р.), найавторитетнішими є три столичні газети: консервативна «*Imparcial*» та ліберальні «*Heraldo de Madrid*» і «*Liberal*». Усі ці видання були

викуплені в 1906 р. акціонерною компанією «Sociedad Editorial de Espana» з капіталом у десять мільйонів, але кожна з газет зберегла свою політичну програму.

Основний вплив на італійське суспільство зараз здійснюють такі газети:

- у Барселоні – «*Diario de Barcelona*» (заснована в 1762 р.), «*La Vanguardia*», «*El Diluvio*», «*Las Noticias*», «*La Veu de Catalunya*», «*El Libéral*» і «*La Tribuna*»;
- у Кадиксі: «*Diario*» і «*La Piovinzia Gaditana*»;
- у Гранаді: «*Defensor de Granada*»;
- у Малазі: «*La Libertad*», «*La Union Mercantil*» і «*La Isquierda Libéral*»;
- у Марції: «*Heraldo de Marcia*» і «*El Liberal*»;
- у Валенсії: «*El Mercantil Valenciano*», «*Las Provincias*», «*El Pueblo*» і «*El Radical*»;
- у Сапогоці: «*Diario de Avisos*», «*Heraldo de Aragon*» і «*Mercantil de Aragon*».

Серед іспанських журналів, які існують донині варто відмітити такі: «*Revista Contemporânea*» (заснований 1874 р. у Мадриді), «*Hojasselectas*» (заснований 1874 р. у Барселоні) та «*Basilica Teresina*» (заснований 1874 р. у Саламанці).

Серед ілюстрованих журналів заслуговують уваги «*Illustration Espanola y Americana*» (заснований 1864 р. у Мадриді), «*Illustration Artistica*» та «*Ilustració Catala*» (засновані 1864 р. у Барселоні).

У Португалії видавнича справа знаходилася ще в більш складних умовах, а ніж в Іспанії. Уряд безупинно переслідував її жорсткими цензурними утисками, навіть за кордон інформація передавалася зі значними обмеженнями.

Перші періодичні видання в Португалії почали виходити в середині XVII ст. До 1821 р. у країні

функціонувало лише чотири газети, але після появи закону про свободу преси їх кількість збільшилася до дванадцяти.

Під впливом французької та іспанської революцій португальська журналістика до середини XIX ст. мала політичне забарвлення. Однією з перших газет Португалії є «*O Açoriano Oriental*» («Південні острови»), яка друкується і зараз.

У 1864 р. побачила світ перша щоденна ранкова газета з назвою «*Газета новин*», яка на сьогодні є основною португальською газетою.

Після встановлення диктатури, у країні значно підвищився рівень цензури. Навіть за незначні відхилення від вимог на газети накладалися величезні штрафи або заборона діяльності терміном на 180 днів.

У 1933 р. служба цензури була реформована в Генеральну дирекцію цензури, якій надавалося повне право забороняти створення нових газет, блокувати надходження іноземних публікацій, закривати газети і видавництва. У цей період значна частина видань припинили своє існування, а частина перетворилися в офіційні видання фашистської диктатури, з'явилися підпільні газети (більшість із них були приватними).

На початку XX ст. обласним губернаторам було надано право на власний розсуд припиняти існування будь-якого з видань, що й спричинило ще більші утиски португальської журналістики.

Виданнями правлячих органів були: «*Diario de Governo*», «*O Seculo*», «*Noticias de Lisboa*», «*Diario de Noticias*», «*O Comercio do Porto*», «*Journal de Noticias*», «*Correspondencia do Norte*», «*El Imparcial*».

Після побороення довготривалого фашистського режиму в Португалії було прийнято закон про діяльність ЗМІ і свободу слова, який передбачав вільне отримання

і поширення інформації. Це спричинило значний ріст періодики в країні.

У 1990 р. побачила світ португальська центральна газета «*Público*», яка на даний момент має on-line випуски.

Португалія – футбольна країна, тому зараз значна частина щоденних видань мають спортивний зміст.

Греція є справжньою колыскою журналістики, а явища, які виникли в той час, існують і зараз, у XXI ст.

У Стародавній Греції не було журналістики в сучасному розумінні цього слова – як форми масово-інформаційної діяльності, яка передбачає збір, обробку й поширення інформації через канали масової комунікації (пресу, телебачення, радіомовлення, інформаційні агентства, Інтернет); як соціального інституту, створеного з метою забезпечення об'єктивною інформацією всіх суб'єктів суспільного життя тощо. Але були інформаційні явища, наближені до ЗМІ: давньогрецька й давньоримська літератури, театральні видовища, спілкування на площі, виступи ораторів, різноманітні написи – тобто явища, які називають пражурналістськими.

Історія видавничої справи Греції, як і будь-якої іншої країни, має декілька етапів розвитку:

I – період зародження так званих «персональних газет», що починається з 1793 р. (після звільнення Греції від турецької навали), коли у Відні побачила світ перша грецька газета;

II – характеризується виникненням загальнонаціональних газет (80-ті рр. XIX ст. – початок Другої світової війни);

III – період Спротиву (у роки нацистської окупації грецькі ЗМІ проводили масштабну підпільну діяльність; 1944–1974 рр.);

IV – роки громадянської війни і реакції (1944–1974 рр.);

V – початок формування сучасної системи грецьких ЗМІ в умовах становлення демократії (1974–1981 рр.);

VI – закінчення формування сучасної системи грецьких ЗМІ в умовах подальшого розвитку демократії (1981–2009 рр.);

Із 2009 р. і до сьогодні продовжується період існування грецьких друкованих ЗМІ в умовах економічної кризи.

Проаналізувавши вищезазначені етапи можна констатувати, що спроби видавати грецькі газети робилися порівняно давно. Але, з огляду на те, що довгий час Греція знаходилася під владою Турції, вони мали виходити за кордоном.

Перша грецька газета «*Ephemeris*» була заснована 1793 р. у Відні Маркідісом Пуліосом, але проіснувала вона недовгий час. Схожа ситуація була і з іншими «листочками», що виходили до 1820 р.

Більшого розвитку грецька журналістика набула після заснування у 1834 р. урядової газети, яка виходила грецькою і французькою мовами.

У наш час ця країна забезпечена великою кількістю різних друкованих видань, але майже всі вони мають незначний наклад і фінансові труднощі.

Найвідоміші Афінські газети «*Akropolis*», «*To Asty*», «*Ephimeris*» і «*Proia*» теж переживають скрутні часи, навіть матеріал запозичують із закордонних видань (французьких, італійських), що дуже часто призводить до поширення хибної інформації.

Загалом преса Греції тяжіє до західної моделі розвитку, але має яскраву національну своєрідність, яка розкривається у важливих типологічних характеристиках видань.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Перші друковані засоби масової інформації Південної Європи.
2. Розвиток італійської національної періодики в XVI–XX ст.
3. Історія іспанської журналістики.
4. Видавнича справа Португалії.
5. Масово-інформаційна діяльність Греції.
6. Перші друковані ЗМІ Сербії, Хорватії і Чорногорії.
7. Зародження періодичної преси в Словенії.
8. Розвиток теле-, радіо- й on-line журналістики в країнах Південної Європи (згідно поділу ООН).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

Завдання 1. Доберіть матеріали за темою заняття, спираючись на публікації в ЗМІ.

Завдання 2. Заповніть таблицю «Перші журнали Південної Європи та їх видавці».

<i>Країна</i>	<i>Назви журналів</i>	<i>Роки видання</i>	<i>Видавці</i>

Завдання 3. Укладіть словничок термінів і понять до теми заняття.

Завдання 4. Підготуйте інформацію про перший римський щотижневик «Craças».

Завдання 5. Зробіть зразок-макет однієї з іспанських газет XVIII ст. і напишіть до нього пояснення.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання 1. Складіть бібліографію публікацій періодичних фахових видань за темою заняття.

Завдання 2. Опрацюйте статті Я. Засурського та напишіть коротку замітку «Італійські засоби масової інформації ХХ–ХХІ ст.»:

– Засурский Я. Средства массовой информации Великобритании, Франции, Италии, Польши, ЮАР в 1995 году / Я. Засурский // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1996. – № 4. – С. 46–94.

– Засурский Я. Средства массовой информации США, Великобритании, ФРН, Италии в 1996 году / Я. Засурский // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1997. – № 4. – С. 23–35.

– Засурский Я. Средства массовой информации США, Великобритании, Франции, Германии, Италии, Испании, ЮАР в 2000 году / Я. Засурский, Г. Голованова, Б. Любимов // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 2001. – № 5. – С. 62–74.

– Засурский Я. Средства массовой информации США, Германии, Италии в 1997 году / Я. Засурский, Г. Голованова, Г. Вороненкова, Н. Урина // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1998. – № 5. – С. 26–80.

Завдання 3. Уведіть у речення подані нижче слова, скористайтесь тлумачним словником української мови.

Спільнота, світлина, відсоток, філіжанка, добродій, зазвичай, позаяк, довкілля, часопис, книгозбірня, скарбниця, навзаєм, вежа, знеболювальне, імпічмент, субсидія, Інтернет, рейтинг, іміджмейкер, реконструкція, пропозиція.

Завдання 4. Напишіть есе на тему: «Загальнокультурна ситуація та своєрідність іспанської журналістики».

Завдання 5. Організуйте обговорення питання «Проблеми та перспективи розвитку грецької періодики у ХІХ–ХХІ ст.».

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Підготуйте інтерв'ю на тему: «Мас-медійна діяльність Сільвіо Берлусконі».

Завдання 2. Підготуйте прес-реліз про Міжнародну наукову конференцію на тему заняття.

Завдання 3. Підготуйте інформ-дайджест на тему заняття.

Завдання 4. Підготуйте репортаж на тему: «Португальські спортивні газети».

ЗАВДАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОГО ХАРАКТЕРУ

Завдання 1. Напишіть наукову статтю в одне з фахових періодичних видань або збірників наукових праць (можна студентських) про діяльність групи «Молода Італія» та її вплив на розвиток журналістики в країні (ХІХ ст.).

Завдання 2. Зробіть презентацію до статті на наукову конференцію.

РЕФЕРАТИВНІ ЗАВДАННЯ

1. Напишіть реферат на одну із запропонованих тем:

- «Діяльність Д. Анастасієвича та його вклад у сербську журналістику»;
- «Західна модель грецької журналістики»;
- «Політична та нелегальна преса Італії»;
- «Сучасні італійські журнали та їх вплив на погляди громадян»;
- «Розвиток теле- та радіожурналістики Португалії»;
- «Зародження on-line журналістики у Ватикані».

ОРІЄНТОВНІ ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. У якому році було зроблено перші спроби періодичного поширення друкованих ЗМІ в Італії?

- а) у 1601 р.;
- б) у 1602 р.;
- в) у 1603 р.;
- г) у 1604 р.

2. Яку назву мав перший римський щотижневик?

- а) «Atti délia R. Academiadei Lincei»;
- б) «Gazetta di Genova»;
- в) «Cracas»;
- г) «La Gazetta di Venezia».

3. Як називалася перша щоденна політична газета Італії?

- а) «Il Sincero»;
- б) «Gazetta di Genova»;

- в) «Atti délia R. Academiadei Lincei»;
- г) «La Gazetta di Venezia».

4. У якому році італійським парламентом було прийнято закон про пресу, що надавав громадянам вільне право на поширення й отримання інформації?

- а) у 1948 р.;
- б) у 1949 р.;
- в) у 1950 р.;
- г) у 1960 р.

5. Де вийшла перша іспанська газета?

- а) у Барселоні;
- б) у Мадриді;
- в) у Малазі;
- г) у Валенсії.

6. Як називаються сучасні найавторитетніші газети Іспанії?

- а) «Diario» і «La Piovinzia Gaditana»;
- б) «Diario official de Avisos», «Imparcial», «Heraldo de Madrid» і «Liberal»;
- в) «El Diluvio», «Las Noticias», «La Veu de Catalunga», «El Libérial» і «La Tribuna»;
- г) «El Mercantil Valenciano», «Las Provincias», «El Pueblo» і «El Radical».

7. Як називається найдавніша газета Португалії?

- а) «Diario de Governo»;
- б) «Noticias de Lisboa»;
- в) «O Açoriano Oriental»;
- г) «Diario de Noticias».

8. Яка португальська газета ХХ ст. на даний час має on-line випуски?

- а) «O Seculo»;
- б) «Correspondencia do Norte»;
- в) «El Imparcial»;
- г) «Público».

9. З якого року починається період зародження так званих «персональних газет» у Греції?

- а) з 1693 р.;
- б) з 1793 р.;
- в) з 1893 р.;
- г) з 1993 р.

10. Як називалася перша грецька газета?

- а) «Ephimeris»;
- б) «To Asty»;
- в) «Ephemeris»;
- г) «Akropolis».

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА:

1. Варганова Е. Медиаекономика зарубешных стран : [учебное пособие] / Варганова Е. – М. : Аспект-пресс, 2003. – 335 с.
2. Вачнадзе Г. Всемирное телевидение : Новые средства массовой информации – их аудитория, техника, бизнес, политика / Вачнадзе Г. – Тбилиси : «Ганатлеба», 1989. – 672 с.
3. История мировой журналистики / [А. Беспалова, Е. Корнилов, А. Короченский и др.]. – М. : Издательский центр «МарТ», 2003. – 357 с.
4. История печати : антология : учебное пособие для вузов / [сост. Я. Засурский, Е. Варганова]. – М. : Аспект Пресс, 2001. – 419 с.

5. Козлова М. История журналистики зарубежных стран : [учебное пособие] / Козлова М. – Ульяновск : УлГТУ, 1999. – 100 с.

6. Лучинский Ю. Очерки истории зарубежной журналистики : [учебное пособие] / Лучинский Ю. – Краснодар : Кубанский государственный университет, 1996. – 140 с.

7. Пашков Г. Возникновение и развитие печати Испании и ее колоний / Г. Пашков, В. Сбруев. – М. : Университет дружбы народов, 1987. – 83 с.

8. Саламон Л. Всеобщая история прессы [Электронный ресурс] / Л. Саламон. – М., 2001. – Режим доступа : evartist.narod.ru/text2/29.htm.

9. Соколов В. Периодическая печать Италии : [учебное пособие] / В. Соколов, С. Виноградова. – М. : Наука, 1997. – 213 с.

10. Срібняк І. Історія журналістики (XVII–XX ст.) : підручник [для студентів вищих навчальних закладів] / Срібняк І. – К. : ВПЦ НаУКМА, Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. – 304 с.

11. Тимошик М. Історія видавничої справи : [підручник] / Тимошик М. – К. : Наша культура і наука, 2007. – 496 с.

ДОДАТКОВА:

1. Боярова Л. Російсько-український словник сучасних банківських фінансово-кредитних та комерційних термінів / Л. Боярова, О. Корж. – Х. : Основа, 1997. – 715.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.

3. Ворошилов В. История журналистики зарубежных стран : [конспект лекций] / Ворошилов В. – СПб. : Издательство Михайлова В., 2000. – 64 с.

4. Голованова Г. Средства массовой информации США, ФРГ, Франции, Испании, северных стран Европы в 1995 году / Г. Голованова, Г. Вороненкова, Н. Самарина // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1996. – № 5. – С. 20–62.

5. Голованова Г. Средства массовой информации США, ФРН, Франции, Испании, северных стран Европы в 1995 году / Г. Голованова, Ю. Орлов, Н. Урина // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1996. – № 5. – С. 20–62.

6. Жадько В. Журналістика та основи редакторської майстерності / Жадько В. – К. : Знання, 2012. – 271 с.

7. Засурский Я. Средства массовой информации Великобритании, Франции, Италии, Польши, ЮАР в 1995 году / Я. Засурский // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1996. – № 4. – С. 46–94.

8. Засурский Я. Средства массовой информации США, Великобритании, ФРН, Италии в 1996 году / Я. Засурский // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1997. – № 4. – С. 23–35.

9. Засурский Я. Средства массовой информации США, Великобритании, Франции, Германии, Италии, Испании, ЮАР в 2000 году / Я. Засурский, Г. Голованова, Б. Любимов // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 2001. – № 5. – С. 62–74.

10. Засурский Я. Средства массовой информации США, Германии, Италии в 1997 году / Я. Засурский, Г. Голованова, Г. Вороненкова, Н. Урина // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1998. – № 5. – С. 26–80.

11. Коломієць М. Словник іншомовних слів / М. Коломієць, Л. Молодова. – К. : Освіта, 1998. – 190 с.

12. Михайлин І. Науково-дослідна робота студента з журналістики / Михайлин І. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2001. – 89 с.

13. Михайлов С. История зарубежных СМИ : [учебное пособие] / Михайлов С. – СПб. : Издательство Михайлова В.А., 2006. – 256 с.

14. Сучасний орфографічний словник української мови : 180 000 слів / [уклад. В.В. Дубічинський, Н.Я. Косенко]. – Х. : Школа, 2009. – 1024 с.

15. Сучасний російсько-український словник / [за заг. ред. Р.П. Стаха]. – К. : ПП В.М. Голяка, 2009. – 1248 с.

16. Український правопис / [НАУ, Інститут мовознавства імені О.О. Потебні, Інститут української мови]. – К. : Наукова думка, 2007. – 280 с.

17. Шевчук С. Російсько-український словник ділового мовлення / Шевчук С. – К. : Вища школа, 2001. – 402 с.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ 5

У процесі вивчення теми *«Історія журналістських видань Південної Європи»* та підготовки до практичного заняття рекомендується:

– опрацювати теоретичний матеріал, основну й додаткову літературу;

– ознайомитися з основними поняттями й категоріями теми, а саме: італійська журналістика, журналістика Ватикану, мальтійська журналістика, грецька журналістика, іспанська журналістика, португальська журналістика, сербська журналістика, хорватська журналістика, албанська журналістика тощо;

– зробити короткий конспект з відповідями на питання для обговорення;

– у процесі виконання практичних завдань навчально-пізнавального характеру користуватися словниками різних типів та фаховими періодичними виданнями;

– завдання для самостійної роботи виконати в повному обсязі й подати на перевірку викладачу в окремому зошиті або теці; думки викладати лаконічно, точно, змістовно й обґрунтовано;

– із чотирьох запропонованих індивідуальних навчально-дослідницьких завдань виконати два (на вибір), дотримуючись правил підготовки інтерв'ю, прес-релізу, інформ-дайджесту чи репортажу;

– завдання науково-дослідницького характеру виконати 2-3 студентам групи із дотриманням вимог до написання й оформлення наукових статей. Після схвальної рецензії викладача, статтю подати до друку в одне із студентських наукових видань;

– реферативні завдання виконати шістьом студентам групи та оформити їх згідно з вимогами до робіт такого типу. Реферат пишеться українською мовою обсягом 12–15 сторінок формату А-4 комп'ютерного набору, із яких вступ і висновки займають не більше 2 сторінок (1+1). Текст друкується з одного боку стандартного аркуша (береги: 3–2–2–1,5; міжрядковий інтервал – 1,5; кегль – 14; шрифт – Times New Roman; абзацний відступ – 1,25 см). Покликання всередині тексту вказуються у квадратних дужках ([5, с. 146]); приклади та ілюстративний матеріал позначаються *курсивом*. У тексті використовується така форма лапок та апострофа: «...», ' ; розрізняються графічні знаки «дефіс» (-) і «тире» (–). Реферат виконується відповідно до самостійно розробленого плану, що є логіко-змістовим розв'язанням проблемного питання. Він повинен містити вступ, основну частину, висновки та список використаної

літератури. Основна частина має складатися з розділів і підрозділів, які розкривають теоретико-методологічне питання теми, аналіз досліджуваної проблеми або явища й обґрунтування висновків, висвітлюють системні напрацювання теорії і практики досліджуваного явища в певній послідовності;

– тестові завдання для самоконтролю оформити у вигляді таблиці, у якій правильну відповідь виділити іншим кольором, наприклад:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
а	а	а	а	а	а	а	а	а	а
б	б	б	б	б	б	б	б	б	б
в	в	в	в	в	в	в	в	в	в
г	г	г	г	г	г	г	г	г	г

ТЕМА 6

ЖУРНАЛІСТИКА КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ

МЕТА: отримання знань про розвиток журналістики в країнах Східної Європи; засвоєння інформації про перші друковані та аудіовізуальні ЗМІ; формування вмінь готувати інтерв'ю, прес-реліз, репортаж, наукову статтю, презентацію на тему, реферат тощо; розвиток професійних та творчих умінь і навичок студентів.

ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ (тези лекції 9–10)

Серед країн Східної Європи найбільш успішно розвивалася періодика в *Угорщині*. Перші угорські газети почали виходити в XVIII ст. латинською і німецькою мовами, зокрема, «*Mercurius Hungarius*» (1705–1711 pp.). З часом «*Mercurius*» припинила своє існування, а на її місці з'явилася «*Nova Posoniensia*» (1721 р.), яка функціонувала всього один рік.

У другій половині XVIII ст. на території Угорщини поширюється преса, що виходить у Німеччині («*Ofnerische Mercurius*», «*Pressburger Zeitung*»).

Перша газета угорською мовою побачила світ у Пресбурзі 1780 р. і називалася «*Magiar Hirmondo*». Це видання проіснувало вісім років.

У 1788 р., на зміну «*Magiar Hirmondo*», у Будапешті виходить друга мадярська газета з назвою «*Magiar Mercurius*».

Преса в цій країні розвивалася дуже повільно і так, як італійська, випробувала на собі вплив революційних ідей XIX ст.

У 1824 р. в Угорщині було нараховано не більше 12 видань, із яких: 7 – німецьких, 4 – мадярські й 1 –

латинське. Але з 1830 р., коли національна ідея охопила всі верстви населення країни, починається період швидкого розвитку газетної справи. Незважаючи на переслідування з боку органів влади й цензури, кількість угорських газет у 1830 р. зросла до 10, у 1840 р. – до 26, у 1847 – до 33, а в революційні 1848–1849 – до 80.

Після вступу Угорщини в унію з Австрією кількість мадярських газет зменшилася до 9; через десять років – збільшилася до 53, а в 1870 р. – до 146. З цього часу кількість друкованих видань країни стрімко зростає і в 1880 р. досягає 380 найменувань. Так, у 1902 р. було нараховано 1205 газет і журналів мадярською мовою і 227 – іншими мовами.

З часом попит на періодику, що виходила іншими мовами значно зменшився. Навіть найбільша саксонська газета «*Siebenbürgische-deutsche Tageblatt*» у Германштаді друкувалася щоденним накладом лише у 2000 примірників.

Засновником національної угорської журналістики вважається відомий поет і революціонер Лайош Кошут (1802–1894 рр.), який 1832 р. у Пресбурзі почав видавати газету «*Reichstagszeitung*». Для того, щоб обійти цензурні правила, перші випуски «*Reichstagszeitung*» побачили світ не в друкованому, а в літографованому, а потім писаному, вигляді. Згодом діяльність видавця викрили, а газету заборонили.

У 1841 р. Лайош Кошут засновує нову газету з назвою «*Pesti Hirlap*», у якій політичні питання обговорювалися красиво літературною мовою. Видання принесло успіх Кошуту та існує й донині (наклад 56 000 примірників).

Варто відзначити відомі й сьогодні мадярські газети: «*Budapesti Koezloeny*», «*Budapesti Hirlap*», «*Egyertes*», «*Magyar Estilap*», «*Magyar Nemzet*», «*Pesti Naplo*»,

«*Budapesti Naplo*», «*Pesti Ujsag*», «*Kis Ujsag*», «*Budapest*». Дві останні є ілюстрованими політичними виданнями.

Російська журналістика розвивалася в досить складних умовах, але й зараз вона не досягла ще значних висот. До цього часу російські ЗМІ знаходяться «під пильним поглядом влади» і висвітлюють позиції лише окремих осіб чи партій.

До появи першої газети **в Росії** при царському дворі працювали групи професійних перекладачів, які добирали найважливішу інформацію з німецьких, голландських, польських і шведських видань. Потім, на основі зроблених висновків і узагальнень, створювалися перші рукописні газети (1621 р.). Вони називалися «*Вестовыми письмами*» або «*Курантами*». «Куранты» виходили дватри рази на місяць і висвітлювали інформацію про війни, державні угоди, нові позиції Росії тощо. Однак такі видання адресувалися лише царю, тому Петро I вирішив створити публічну друковану газету і за допомогою неї пропагувати свої починання, надавати їм популярності.

15 грудня 1702 р. цар підписав указ про створення першої друкованої газети «Ведомости», а 17 грудня цього ж року побачив світ перший її номер.

На шпальтах «*Ведомостей*» друкувалися матеріали військового та економічного характеру. Зміст цієї газети повністю відповідав завданням, що ставила російська держава. У створенні матеріалів для видання брав участь сам Петро I, він добирав якісні матеріали і корегував тексти. Головним джерелом фінансування газети був державний бюджет. У зв'язку з тим, що вона постійно змінювала місце виходу, змінювалася і назва її («*Ведомости Московского государства*», «*Ведомости Московские*», «*Российские ведомости*»). Основними читачами були державні чиновники, поміщики, дворяни й купці.

Після смерті Петра I, у 1725 р., продовжуються значні зміни в державі, зростає попит на інформацію, а відповідно і тираж видання.

У 1728 р. держава відходить від безпосереднього керівництва пресою і «Ведомости» переходять під патронат Академії наук, змінюючи назву на *«Санкт-Петербурзькі вѣдомости»*. З цього часу газета отримує новий напрям діяльності, звертаючись головним чином до представників російської інтелігенції та студентства. Окрім того, видання мало додаток із назвою *«Суплемент»*, у якому висвітлювалася інформація з-за кордону. Значний вклад у розвиток газети був зроблений М. Ломоносовим.

У січні 1755 р., за ініціативою М. Ломоносова, був створений перший російський науково-літературний журнал *«Ежемесячные сочинения, к пользе и увеселению служащие»*. Він мав попит серед освічених читачів і сприяв становленню та розвитку літератури в державі.

У середині XVIII ст. система роботи російської періодики зазнає великих змін і поділяється на два протилежних напрями, один із яких виражав позиції і настрої ліберальної інтелігенції, а інший – феодальної держави.

Першим незалежним виданням став ліберальний журнал *«Трудолюбивая пчела»* (1759 р.), який видавався в Петербурзі протягом одного року та адресувався дворянам і ліберальній інтелігенції. На його сторінках друкувалися сатиричні оповідання і фейлетони. Але *«Трудолюбивая пчела»* дуже швидко припинила своє існування із-за політичної позиції головного редактора, О. Сумарокова, і його складних відносин з керівними органами влади.

У 1759 р. на зміну журналу Сумарокова приходять інше ліберальне видання під назвою *«Праздное время, в пользу употребленное»*. Його редактором став літератор і перекладач П. Пастухов. Як і *«Трудолюбивая пчела»*,

«Праздное время...» розвивало сатиричний жанр, але робило це значно обережніше. Однак у 1760 р. журнал теж було заборонено через наявність на його шпальтах сатиричних заміток О. Сумарокова.

У 1769 р., за рішенням Катерини II, починає виходити провладний щотижневий журнал «*Всякая всячина*» або «*Барышек. Всякие всячины*», редагуванням якого займався секретар імператриці Г. Козицький.

«Всякая всячина» повідомляла, що вона повністю підтримує сатиру, але ту, яка «не затрагивает отдельных лиц и конкретных недостатков государственно-политического строя России, а выступает лишь против пороков, не целя ни в кого персонально». Головним завданням цього журналу було, з одного боку, пропагувати провладну політику, а з іншого, – полемізувати з незалежними та опозиційними виданнями. Так, чітко виконуючи настанови імператриці, журнал засуджував опозиційні настрої, гостро полемізував із сатиричним журналом «*Трутень*» і схвально реагував на дії Катерини II. Видання мало авторитет лише серед монаршої аудиторії (масовий читач його не сприйняв), але протримало позиції до 1770 р.

Разом із офіційним щотижневим журналом у 1769–1770 рр. виходили й незалежні сатиричні видання: «*И то и се*» («*И то и сьо*»), «*Полезное с приятным*», «*Поденщина*», «*Смесь*» і, згадуваний уже, «*Трутень*». У журналі «*И то и се*» («*И то и сьо*») друкувалися побутові повісті та оповідання, пропагувався патріотизм, а проблеми політики свідомо обходили. «*Полезное с приятным*» теж стояло осторонь політичних подій і пропонувало читачам лише такі рубрики: «О воспитании», «О науках», «Об обхождении и избрании друзей». Журнал «*Смесь*» був спрямований проти дворянства та висміював духовенство і чиновників, а в «*Поденщине*» говорилося про долю простого народу.

У 80-ті рр. XVIII ст. Катерина II посилює контроль за інформацією, але навіть у цей період у Росії продовжують діяти не тільки офіційні, а й незалежні та опозиційні видання, серед яких варто назвати такі журнали: *«Собеседник любителей российского слова, содержащий разные сочинения в прозе и стихах некоторых российских писателей»* (1783–1784 рр.), *«Почта духов»* (1789–1790 рр.), *«Зритель»* (1791–1792 рр.), *«Санкт-Петербургский Меркурий»* (1793–1794 рр.).

До кінця XVIII ст. періодичні видання виходили не лише в Петербурзі, а й у провінції.

Сходження на престол у Росії Олександра I призвело до проведення певних ліберальних реформ, які стосувалися й журналістики. У 1802 р. цар видав указ, що забороняв попередню цензуру. Однак за діяльністю письменників і журналістів наглядало Міністерство народної освіти, яке забороняло друкувати твори *«оскорбляющие общественную нравственность, закон Божий и достоинство граждан»*. Так, на початку XIX ст. у Росії з'явилося більше 80 газет і журналів (альманах *«Свиток муз»* (1802–1803 рр.), журнал *«Периодическое издание»* (1804 р.), *«Журнал российской словесности»* (1805 р.), *«Северный вестник»* (1804–1805 рр.) та ін.).

Окрім того, у цей період в Росії з'являються перші галузеві журнали: *«Журнал полезных изобретений»*, *«Экономический журнал»*, *«Артиллерийский журнал»*.

На початку XIX ст. поряд із журналами починають видаватися перші державні газети, які мали попит у чиновників та дрібних і середніх підприємців: *«Санкт-Петербургские коммерческие ведомости»* (1802–1810 рр.), *«Санкт-Петербургские сенатские ведомости»* (1809–1819 рр.), *«Северная почта или Новая Санкт-Петербургская газета»* (1809–1819 рр.), а також перші приватні газети: *«Московские ученые ведомости»* (1805–

1807 рр.) та *«Гений времен. Исторический и политический журнал»* (1807–1809 рр.).

У перше десятиліття ХІХ ст. російська періодика зробила значний крок вперед, але на пікові розвитку зустріла агресію наполеонівської Франції.

Під час Вітчизняної війни 1812 р. російська періодика згуртувала суспільство навколо ідей патріотизму і порятунку Батьківщини. У газетах і журналах друкувалися статті про діяльність армії, про боротьбу народів Європи проти Наполеона, патріотичні оповідання та вірші тощо (*«Санкт-Петербургские ведомости»*, *«Московские ведомости»*, *«Северная почта»*, *«Чтение в беседе любителей русского слова»*, *«Вестник Европы»*, *«Русский вестник»*, *«Сын Отечества»*, *«Русский инвалид»* та ін.).

Після закінчення війни, Олександр І обмежив ліберальні права і свободи громадян. У країні знову з'явилася політична цензура, а за журналістами почав наглядати «особый комитет полиции».

Із 1832 р. контроль за видавцями та інтелігенцією посилювався ще більше. Дозволи на започаткування нових газет і журналів видавалися лише царем (Миколою І). У цей час різко зросла кількість економічної та науково-технічної періодики: *«Журнал мануфактур и торговли»* (1825–1860 рр.), *«Журнал путей сообщения»* (1826–1917 рр.), *«Военный журнал»* (1827–1859 рр.), *«Коммерческая газета»* (1825–1860 рр.) та ін.

Незважаючи на переслідування, у 30-х – 40-х рр. ХІХ ст. ліберальна та незалежна преса Росії продовжує розвиватися (*«Современник»*, *«Сын Отечества»*, *«Северный архив»*, *«Северная пчела»*, *«Отечественные записки»*, *«Москвитянин»*, *«Маяк»* та ін.).

На початку ХХ ст. російська періодика дотримувалася трьох політичних напрямків: консервативного, ліберального й соціалістичного. Окрему групу видань

утворили газети, які називали себе незалежними: «*Биржевые ведомости*» і «*Русское слово*». «*Русское слово*» стало першою російською газетою, яка делегувала своїх кореспондентів у всі міста країни та за кордон. Окрім того, вона намагалася уникати політичних оцінок.

Консервативними виданнями на початку століття були: «*Московские ведомости*», «*Земщина*», «*Русское знамя*», «*Гроза*», «*Слово*», «*Голос Москвы*» та ін. Вони видавалися різними політичними силами та висвітлювали їх позиції. Наприклад, «*Голос Москвы*» підтримувала партія «Союз 17 октября», «*Грозу*» – партія «Союз русского народа» тощо.

Ліберальна періодика видавалася в основному кадедами. «Партія народної свободи» (так називали себе кадети після 1906 р.) підтримувала такі газети: «*Народная свобода*», «*Речь*», «*Товарищ*», «*Народное дело*», «*Народный путь*» і «*Дума*».

Найбільшою кадетською газетою була «*Речь*», яка виходила в Петербурзі з 1906 р. й адресувалася ліберальній інтелігенції. У своїх статтях «*Речь*» закликала до розвитку ринкових відносин в економіці, категорично виступала проти революції, підтримувала конституційні методи вирішення суспільних протиріч.

Соціалісти на початку ХХ ст. видавали нелегальну періодику, прикладом якої є газета «*Искра*» (спочатку її друкували в Лейпцігу, потім у Мюнхені, Лондоні й Женеві). Згодом більшовики починають видавати легальні газети, серед яких «*Новая жизнь*» і «*Борьба*», меншовики – «*Начало*» і «*Московская газета*», соціалісти-революціонери – «*Сын отечества*», «*Голос*», «*Дело народа*».

До 1940 р. кількість газет у країні досягла 8806 найменувань («*Правда*», «*Известия*», «*Красная звезда*», «*Комсомольская правда*» та ін.). Майже всі вони

критикували нероб та порушників трудової дисципліни, публікували статті про бойові дії та військову службу.

У роки Великої Вітчизняної війни значно зросла роль «Правды», на сторінках якої друкувалася інформація про хід сільськогосподарських робіт, висвітлювалися досягнення науки і техніки, характеризувалася діяльність заводів і фабрик, а тема бойових дій, узагалі, стала центральною.

У 1943 р. на фронті виходило 123 щоденних газети і близько 600 періодичних (три рази на тиждень): «Красный черноморец» (Чорноморський флот), «Боевое знамя» (Західний фронт), «Краснодарская правда», «Артиллерийский журнал», «Журнал автобронетанковых войск», «Военно-инженерный журнал», «Связь Красной Армии» та ін.

У післявоєнний час кількість та тираж газет і журналів Росії постійно зростали. Так, наприклад, у 1946 р. у країні виходило 7 307 газет загальним накладом 29,6 млн. примірників, у 1959 р. – 10 547 газет загальним накладом 68 млн. примірників і т.д.

У 90-ті рр. ХХ ст. досить швидкими темпами почали розвиватися електронні засоби масової інформації, що сприяло виходу on-line версій газет «Известия», «Аргументы и факты», «Экономика и жизнь», журналу «Огонек», а до 2000 р. усі центральні періодичні видання, радіостанції і телевізійні канали створили в Інтернеті свої сайти.

Першим друкованим виданням, яке на своїх шпальтах розміщувало новини з **Польщі**, була газета, що вийшла 24 вересня 1621 р. в Англії і мала назву «*Corante, or weekly newes from Italy, Germany, Hungary, Poland, Bohemia, France, and the Low Countreys*» («Куранти, або щотижневі новини із Італії, Германії, Венгрії, Польщі, Богемії, Франції і Нідерландів»).

Перша друкована книга в країні побачила світ у 1508 р., після чого центром друкарства став Краків, а кількість польських видань значно зросла. Газети друкувалися у двох форматах:

– у стилі голландських газет, або «курантів», у яких відомості про різні події друкувалися щільно на 2-4 полосах;

– у стилі ранніх германських щотижневиків-брошур, у яких інформація розтягувалася на 8, або 24 сторінки.

Статті у перших польських виданнях друкувалися у тому вигляді, у якому вони потрапляли до видавця, тому часто носили неправдивий характер.

Тодішня журналістика орієнтувалася на потреби друкарів, а не читачів. Але до кінця XVIII ст. усі повідомлення почали редагуватися і надходити до читача у відповідній формі.

Польські газети епохи Просвітництва публікували інформацію з усієї Європи, інколи з Америки та Азії, але новини з власної країни майже не висвітлювалися. Це пояснюється тим, що європейські правителі того часу дозволяли видання газет доти, доки ті не починали на своїх шпальтах обговорювати місцеві й загальнодержавні події, проблеми та ситуації.

У кінці XVIII ст. після низки поділів, здійснених Росією, Пруссією та Австрією, Польща втратила свою незалежність і довгий час виборювала її. У цих умовах преса ніколи не залишалася осторонь боротьби за незалежність країни.

XIX ст. для Польщі було епохою війн і суцільних негараздів, тому преса в цей час розвивалася не надто швидкими темпами, відбувалися постійні переслідування, процвітала цензура (у кінці XIX ст. у польських газетах публікує свої перші твори Г. Сенкевич). І лише в 1921 р., після затвердження нової конституції, у країні було проголошено свободу слова.

У цих умовах успішно розвивалася партійна преса, адже кожна партія намагалася видавати газету, щоб інформувати суспільство про свою позицію.

Значний вплив на польську пресу того часу здійснювала російська еміграція. Газетами, що виражали погляди емігрантів були: «Свобода» або «За Свободу!», «Молва» і «Меч» (1920–1939 рр.).

Після прийняття нової конституції в 1930 р., влада в державі перейшла до рук президента, майже всі закони мали антидемократичний характер. Але навіть у таких умовах частина польської преси залишалася самостійною.

1931 р. польський сатирик Єжи Лець видає новий журнал «Наклонение», статті якого мали антимилітаристський гуманістичний зміст.

У цей період значної популярності набувають сатиричні журнали «Шпильки» і «Варшавський цирюльник» та газета «Популярный ежесдневник» (1931–1938 рр.).

У 1941–1945 рр. у Польщі функціонувала в основному підпільна преса, яка відіграла значну роль у боротьбі проти нацистів. Популярними газетами цих років були «Солдат в строю» та «Свободный народ», на шпальтах яких друкувалися патріотичні статті, висвітлювалася інформація про воєнні події, засуджувався фашистський режим тощо.

Після 1945 р. влада в країні перейшла до комуністичної партії. Із вільної преси того часу можна виділити лише журнал «Шпильки», який продовжував відстоювати демократичні позиції.

У 1952 р. у Польщі була прийнята нова конституція, країна стала Польською Народною Республікою, а ідеологічний вплив на пресу значно послабився.

У 1957 р. газета «Трибуна люду» (центральный орган комуністичної партії) починає публікувати на своїх шпальтах рекламу, а щотижневик «Швят» у тому ж році

надрукував уривки з роману Дж. Оруелла «1984», що в ті часи можна було вважати політичною зухвалістю.

Із 1956 р. цікаві статті з'являються у журналах «Штандар млодых» та «Политика». А одним із найпопулярніших видань був суспільно-політичний, літературознавчий і філософський журнал «По просту», який з часом заборонив польський уряд.

У другій половині ХІХ ст. актуальним було видання Польського інституту міжнародних питань – «Збор документув», у якому друкувалася інформація з-за кордону двома мовами. Наприклад, промову президента США можна було прочитати англійською і польською, а документи з Китаю – китайською й польською мовами. А якщо оригінал був польською, то інформація перекладалася російською чи англійською мовами.

Культурні відомості тогочасної Польщі публікували такі журнали: «Польша», «Фільм», «Екран», «Культура».

Перебудова в СРСР дала новий поштовх позитивним реформам у Польщі. Перед виборами, демократичними силами країни була заснована «Газета Выборча», яка друкувала позиції різних лідерів і партій.

Країна знову отримала назву – Республіка Польща, у якій настав період вільної журналістики.

У сучасній Польщі найбільш популярними є видання: «Газета Выборча», «Речь Посполита», «Ньюсуик-Польска» та журнали видавництва «Агора».

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Зародження і розвиток друкованих ЗМІ у Східній Європі.
2. Виникнення періодичної преси в Угорщині.
3. Історія та розвиток російської видавничої справи.
4. Перші друковані ЗМІ Білорусії.

5. Розвиток польської журналістики XVII–XXI ст.
6. Масово-інформаційна діяльність Молдови.
7. Виникнення газетно-журнальних видань у Румунії, Болгарії, Чехії і Словаччині.
8. Розвиток теле-, радіо- й on-line журналістики в країнах Східної Європи (згідно поділу ООН).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

Завдання 1. Доберіть матеріали за темою заняття, спираючись на публікації в ЗМІ.

Завдання 2. Заповніть таблицю «Перші газети Східної Європи та їх видавці».

<i>Країна</i>	<i>Назви газети</i>	<i>Роки видання</i>	<i>Видавці</i>

Завдання 3. Укладіть словничок термінів і понять до теми заняття.

Завдання 4. Напишіть замальовку про першу російську рукописну газету «Куранти».

Завдання 5. Зробіть зразок-макет однієї з сучасних польських газет і напишіть до нього пояснення.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання 1. Складіть бібліографію публікацій періодичних фахових видань за темою заняття.

Завдання 2. Опрацюйте рекомендовані нижче праці та напишіть коротку замітку «Польська періодика XIX–XX ст.»:

– Геруля М. *Ежедневные газеты Польши в 90-е годы* / М. Геруля // *Журналистика*. – 2000. – № 49. – С. 45–79.

– Засурский Я. *Средства массовой информации Великобритании, Франции, Италии, Польши, ЮАР в 1995 году* / Я. Засурский // *Вестник Московского университета*. – Серия 10 : *Журналистика*. – 1996. – № 4. – С. 46–94.

– Кельник В. *Печать Польши* / Кельник В. – М. : *Издательство Московского университета*, 1964. – 100 с.

– Овсепян Р. *История советской журналистики. Первое десятилетие Советской власти* / Овсепян Р. – М. : *Издательство МГУ*, 1991. – 139 с.

Завдання 3. Відредагуйте речення згідно з вимогами до офіційно-ділового стилю, уникаючи росіізмів, кальок з російської мови та розмовних зворотів.

Сьогодні створюється проблема охорони оточуючого середовища. Складання договору про зачислення робітника на роботу оформляється по вказівці керівника. Інформація на рахунок працевлаштування надається по середам і п'ятницям кожної неділі. Кожен має право на тайну переписки згідно діючих законів України. Повернувшись із короткострочного відпуску, директор зібрав у себе завідуючих відділами і об'явив, що самим ближчим часом необхідно підняти всім заробітню плату. Ми повинні співставляти думки різних людей, рахуватися з думкою колектива. Мені кажеться, що іменно ця обставина сама важлива в цій обстановці. Я настоюю на тому, що на збори повинні прийти всі без

виключення. В продажю поступили нові якісні товари. Подорожання бензина – це саме важливіше питання, яке на сьогоднішній день хвилює всіх шоферів. На протязі п'ятидесяти хвилин ви получите інтересуючу вас інформацію.

Завдання 4. Напишіть есе на тему: «Загальнокультурна ситуація та своєрідність російської журналістики у ХХ–ХХІ ст.».

Завдання 5. Організуйте обговорення питання «Проблеми та перспективи розвитку білоруської журналістики кінця ХХ – початку ХХІ ст.».

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Підготуйте інтерв'ю на тему: «Реалії та перспективи болгарських засобів масової інформації».

Завдання 2. Підготуйте прес-реліз про Міжнародну наукову конференцію на тему заняття.

Завдання 3. Підготуйте інформ-дайджест на тему заняття.

Завдання 4. Підготуйте репортаж на тему: «Постать і роботи А. Міхника в польському мас-медійному дискурсі».

ЗАВДАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОГО ХАРАКТЕРУ

Завдання 1. Напишіть наукову статтю в одне з фахових періодичних видань або збірників наукових

праць (можна студентських) про перших журналістів Росії Бориса Волкова і Якова Синявича.

Завдання 2. Зробіть презентацію до статті на наукову конференцію.

РЕФЕРАТИВНІ ЗАВДАННЯ

1. Напишіть реферат на одну із запропонованих тем:

- «Російська Академічна журналістика середини XVIII ст. та діяльність М. Ломоносова»;
- «Становлення on-line журналістики в Польщі»;
- «Зародження і розвиток сатиричної преси в Білорусії»;
- «Сатиричні видання Румунії та їх значення в системі ЗМІ країни»;
- «Сучасна політична преса Молдови»;
- «Розвиток чеської теле- та радіожурналістики».

ОРІЄНТОВНІ ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Коли почали виходити перші угорські газети?

- а) у XV ст.;
- б) у XVI ст.;
- в) у XVII ст.;
- г) у XVIII ст.

2. Як називалася перша газета угорською мовою?

- а) «Reichstagszeitung»;
- б) «Siebenbürgische-deutsche Tageblatt»;
- в) «Magiar Mercurius»;

г) «Magiar Hirmondo».

3. Як називалася газета, яку в 1841 р. заснував Лайош Кошут?

- а) «Budapesti Koezloeny»;
- б) «Kis Ujsag»;
- в) «Pesti Hirlap»;
- г) «Budapesti Naplo».

4. Як називалися перші рукописні газети Росії?

- а) «Российские ведомости»;
- б) «Ведомости Московского государства»;
- в) «Куранты»;
- г) «Санкт-Петербургские ведомости».

5. Хто започаткував перший російський науково-літературний журнал?

- а) Петро I;
- б) М. Ломоносов;
- в) О. Сумараків;
- г) Г. Козицький.

6. Коли в Росії з'являються перші галузеві журнали?

- а) на початку XVIII ст.;
- б) на початку XIX ст.;
- в) у кінці XVIII ст.;
- г) у кінці XIX ст.

7. Як називалися перші російські приватні газети?

- а) «Московские ученые ведомости» та «Гений времен. Исторический и политический журнал»;
- б) «Санкт-Петербургские ведомости» та «Московские ведомости»;

в) «Северная почта» та «Чтение в беседе любителей русского слова»;

г) «Вестник Европы», «Русский вестник», «Сын Отечества» та «Русский инвалид».

8. Яка російська газета була найбільш популярною в роки Великої Вітчизняної війни?

а) «Правда»;

б) «Боевое знамя»;

в) «Краснодарская правда»;

г) «Связь Красной Армии».

9. Як називалася перша газета Польщі?

а) «Corante, or weekly newes from Italy, Germany, Hungary, Poland, Bohemia, France, and the Low Countreys»;

б) «Популярный ежедневник»;

в) «Солдат в строю»;

г) «Штандар молодых».

10. Яке видання є найбільш популярним у сучасній Польщі?

а) «Газета Выборча»;

б) «Речь Посполита»;

в) «Ньюсуик-Польска»;

г) усі відповіді правильні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА:

1. Бендерский В. История отечественных средств массовой информации : [учебное пособие] / В. Бендерский, В. Хмылёв. – Томск : Издательство ТПУ, 2006. – 150 с.

2. Вачнадзе Г. Секреты прессы при Горбачеве и Ельцине / Вачнадзе Г. – М. : Книга и бизнес, 1992. – 149 с.

3. Ворошилов В. Журналистика. Базовый курс : [учебник] / В. Ворошилов. – СПб. : Издательство Михайлова В., 2004. – 704 с.
4. Ворошилов В. История журналистики России : [конспект лекций] / Ворошилов В. – СПб. : Издательство Михайлова В., 2000. – 64 с.
5. Геруля М. Ежедневные газеты Польши в 90-е годы / М. Геруля // Журналистика. – 2000. – № 49. – С. 45–79.
6. Глейзер М. Радио и телевидение в СССР. Даты и факты (1917–1986) / Глейзер М. – М. : Искусство, 1989. – 142 с.
7. Грабельников А. Русская журналистика на рубеже тысячелетий. Итоги и перспективы / Грабельников А. – М. : Издательство РИП-Холдинг, 2000. – 336 с.
8. Есин Б. История русской журналистики (1703–1917) : [учебно-методический комплект] / Есин Б. . – М. : Флинта : Наука, 2000. – 267 с.
9. История мировой журналистики / [А. Беспалова, Е. Корнилов, А. Короченский и др.]. – М. : Издательский центр «МарТ», 2003. – 357 с.
10. История печати : антология : учебное пособие для вузов / [сост. Я. Засурский, Е. Вартанова]. – М. : Аспект Пресс, 2001. – 419 с.
11. Кельник В. Печать Польши / Кельник В. – М. : Издательство Московского университета, 1964. – 100 с.
12. Козлова М. История отечественных средств массовой информации / Козлова М. – Ульяновск : УлГТУ, 2000. – 104 с.
13. Корнилов Е. Журналистика на рубеже тысячелетий / Корнилов Е. – Ростов-на-Дону : Антеус, 1999. – 141 с.
14. Кузнецов И. История отечественной журналистики (1917–2000) / Кузнецов И. – М. : Флинта : Наука, 2002. – 640 с.

15. Курицын В. Журналистика 1993–1997 / Курицын В. – М. : Издательство Ивана Лимбаха, 1998. – 200 с.

16. Овсепян Р. В лабиринтах истории отечественной журналистики / Овсепян Р. – М. : Издательство РИП-холдинг, 2001. – 316 с.

17. Овсепян Р. История новейшей отечественной журналистики / Овсепян Р. – М. : Издательство МГУ, 1999. – 145 с.

18. Овсепян Р. История советской журналистики. Первое десятилетие Советской власти / Овсепян Р. – М. : Издательство МГУ, 1991. – 139 с.

ДОДАТКОВА:

1. Боярова Л. Російсько-український словник сучасних банківських фінансово-кредитних та комерційних термінів / Л. Боярова, О. Корж. – Х. : Основа, 1997. – 715.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.

3. Засурский Я. Десять лет свободы печати в России / Я. Засурский // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 2001. – № 1. – С. 12.

4. Засурский Я. Средства массовой информации Великобритании, Франции, Италии, Польши, ЮАР в 1995 году / Я. Засурский // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1996. – № 4. – С. 46–94.

5. Козлова М. История журналистики зарубежных стран : [учебное пособие] / Козлова М. – Ульяновск : УлГТУ, 1999. – 100 с.

6. Коломієць М. Словник іншомовних слів / М. Коломієць, Л. Молодова. – К. : Освіта, 1998. – 190 с.

7. Лучинский Ю. Очерки истории зарубежной журналистики : [учебное пособие] / Лучинский Ю. – Краснодар : Кубанский государственный университет, 1996. – 140 с.
8. Михайлин І. Науково-дослідна робота студента з журналістики / Михайлин І. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2001. – 89 с.
9. Михайлов С. История зарубежных СМИ : [учебное пособие] / Михайлов С. – СПб. : Издательство Михайлова В.А., 2006. – 256 с.
10. Прутцков Г. Введение в мировую журналистику / Прутцков Г. – М. : Мысль, 2003. – 140 с.
11. Саламон Л. Всеобщая история прессы [Электронный ресурс] / Л. Саламон. – М., 2001. – Режим доступа : evartist.narod.ru/text2/29.htm.
12. Срібняк І. Історія журналістики (XVII–XX ст.) : підручник [для студентів вищих навчальних закладів] / Срібняк І. – К. : ВПЦ НаУКМА, Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. – 304 с.
13. Сучасний орфографічний словник української мови : 180 000 слів / [уклад. В.В. Дубічинський, Н.Я. Косенко]. – Х. : Школа, 2009. – 1024 с.
14. Сучасний російсько-український словник / [за заг. ред. Р.П. Стаха]. – К. : ПП В.М. Голяка, 2009. – 1248 с.
15. Тертычный А. Жанры периодической печати : [учебное пособие] / Тертычный А. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 310 с.
16. Український правопис / [НАУ, Інститут мовознавства імені О.О. Потебні, Інститут української мови]. – К. : Наукова думка, 2007. – 280 с.
17. Шевчук С. Російсько-український словник ділового мовлення / Шевчук С. – К. : Вища школа, 2001. – 402 с.
18. Эпштейн А. «Русское телевидение» в Израиле появилось в XXI ст. / А. Эпштейн // Культура. – 2008. – 17 января. – № 1–2.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ 6

У процесі вивчення теми «Журналістика країн Східної Європи» та підготовки до практичного заняття рекомендується:

- опрацювати теоретичний матеріал, основну й додаткову літературу;

- ознайомитися з основними поняттями й категоріями теми, а саме: угорська журналістика, білоруська журналістика, російська журналістика, польська журналістика, молдовська журналістика, румунська журналістика, болгарська журналістика, чеська журналістика, словацька журналістика тощо;

- зробити короткий конспект з відповідями на питання для обговорення;

- у процесі виконання практичних завдань навчально-пізнавального характеру користуватися словниками різних типів та фаховими періодичними виданнями;

- завдання для самостійної роботи виконати в повному обсязі й подати на перевірку викладачу в окремому зошиті або теці; думки викладати лаконічно, точно, змістовно й обґрунтовано;

- із чотирьох запропонованих індивідуальних навчально-дослідницьких завдань виконати два (на вибір), дотримуючись правил підготовки інтерв'ю, прес-релізу, інформ-дайджесту чи репортажу;

- завдання науково-дослідницького характеру виконати 2-3 студентам групи із дотриманням вимог до написання й оформлення наукових статей. Після схвальної рецензії викладача, статтю подати до друку в одне із студентських наукових видань;

- реферативні завдання виконати шістьом студентам групи та оформити їх згідно з вимогами до робіт

такого типу. Реферат пишеться українською мовою обсягом 12–15 сторінок формату А-4 комп'ютерного набору, із яких вступ і висновки займають не більше 2 сторінок (1+1). Текст друкується з одного боку стандартного аркуша (береги: 3–2–2–1,5; міжрядковий інтервал – 1,5; кегль – 14; шрифт – Times New Roman; абзацний відступ – 1,25 см). Покликання всередині тексту вказуються у квадратних дужках ([5, с. 146]); приклади та ілюстративний матеріал позначаються *курсивом*. У тексті використовується така форма лапок та апострофа: «...», ' ; розрізняються графічні знаки «дефіс» (-) і «тире» (–). Реферат виконується відповідно до самостійно розробленого плану, що є логіко-змістовим розв'язанням проблемного питання. Він повинен містити вступ, основну частину, висновки та список використаної літератури. Основна частина має складатися з розділів і підрозділів, які розкривають теоретико-методологічне питання теми, аналіз досліджуваної проблеми або явища й обґрунтування висновків, висвітлюють системні напрацювання теорії і практики досліджуваного явища в певній послідовності;

– тестові завдання для самоконтролю оформити у вигляді таблиці, у якій правильну відповідь виділити іншим кольором, наприклад:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
а	<i>a</i>	а	а	а	а	а	<i>a</i>	а	а
<i>б</i>	б	<i>б</i>	<i>б</i>	б	б	б	б	<i>б</i>	б
в	в	в	в	в	<i>в</i>	в	в	в	<i>в</i>
г	г	г	г	г	г	г	г	г	г

ТЕМА 7

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ЖУРНАЛІСТИКИ В УКРАЇНІ

МЕТА: отримання знань про розвиток журналістики в Україні; засвоєння інформації про перші друковані та аудіовізуальні ЗМІ; формування вмінь готувати інтерв'ю, прес-реліз, репортаж, наукову статтю, презентацію на тему, реферат тощо; розвиток професійних та творчих умінь і навичок студентів.

ТЕОРЕТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ

(тези лекції 11–12)

На українських землях, у порівнянні з іншими країнами, преса з'явилася на 150 років пізніше. Найвизначніші події з українського життя відображалися впродовж довгого часу лише на сторінках західноєвропейської преси. Так, повстання Богдана Хмельницького (1648 р.), перемоги і творення української держави та інші події знайшли відгуки на сторінках англійської, французької і німецької преси.

Зародження західноукраїнської преси починається за часів гетьмана І. Виговського. У період його гетьманування, окрім звичайних універсалів, почали видаватися спеціальні друковані універсали для козацької старшини, у яких, поряд із різними наказами й законами, відображали поточну інформацію. Це був своєрідний сурогат часопису, що виходив до 1709 р.

Після полтавської битви московська влада все більше посягає на обмеження прав українців. Саме на цей час припадає наказ царя Петра I, яким забороняється друкувати українські книжки, а передруки наказано порівнювати з московськими: «...На ново жодних книг,

окрім церковних попередніх видань не друкувати; але й ці церковні старі книги за такими ж церковними книгами виправляти (справлять) перед друком з тими великоруськими друками, щоб жодної різниці й особливого наріччя в них не було». За таких умов не могло бути й думки про будь-які публікації на українських землях.

Дещо простіші умови були на галицько-українських землях, але й тут часопис з'явився лише в кінці 1776 р. Це був тижневик французькою мовою під назвою «*Gazette de Leopold*», перший номер якого вийшов 1 січня у Львові, а його власником і видавцем був раніше невідомий Chevalie Ossoudi. Проіснував цей часопис лише рік. На його сторінках (кожний номер виходив на 4 сторінках), разом з додатками, публікували інформацію з усіх великих міст Європи. Головними були новини політичного характеру, а подекуди й приватного життя. За формою вони були схожі на нинішні телеграми й замітки-хроніки. Жодних статей (редакційних чи інших) видання не мало.

Серед інформації в «*Gazette de Leopold*» інколи траплялися замітки з українського життя, наприклад, новини про призначення гр. Румянцева генерал-губернатором України, про перенесення столиці України з Глухова до Києва. Також цікава російська записка про плавання Чорним морем, у якій описано причини зруйнування Запорізької Січі: «зробити торговельний шлях Дніпром, безпечним від запорізьких козаків».

На східноукраїнських землях заснування періодичної преси відбулося ще пізніше, а саме в першій половині XIX ст. Найперше з'являється вона у Харкові, потім в Одесі й Києві.

Першим таким часописом був тижневик під назвою «*Харковський Еженедельник*». Його почав видавати у

1812 р. місцевий книгар Лангнер за безпосередньої участі проф. Харківського університету К. Нельдехена. Часопис існував невіддільно від життя університету й відображав інформаційний матеріал про місцевий побут та інтереси, якими жило суспільство тодішньої Слобожанщини. У світ вийшло 12 номерів, потім він припинив своє існування з огляду на малу кількість передплатників. Це було зазначено управою університету такими словами: «...в тутешньому краї дуже мало людей, що цікавляться такими творами (сочинениями)».

Першим щоденником на східноукраїнських землях став *«Одесский Вестник»*, що почав виходити в Одесі 1827 р. і протримався до 1893 р.

У Києві перший часопис (газета) з'явився в 1835 р. Це був своєрідний сурогат газети під назвою *«Киевские Объявления»*, що друкувався в 1835–1838 рр. і 1850–1858 рр. Виходили *«Объявления»* щодня, але тільки впродовж одного місяця, січня, під час контракткових ярмарків.

Урешті, після наказу російського центрального уряду, з 1838 р. почали виходити в губерніальних містах *«Губернские Ведомости»*, що друкувалися аж до 1917 р.

На східноукраїнських землях преса з'являється, як чинник захисту української культури і збереження національної спільноти на ґрунті історичної давнини. Характерною її рисою було те, що виникає вона з ініціативи та стараннями самого українського суспільства. Це виразно відрізняє її від преси багатьох інших народів і, зокрема, від московської, що була продуктом уряду чи урядових чиновників, як наприклад, *«Куранти»* (1621 р.), *«Ведомости Московскаго Государства»* (1702 р.) тощо. А діяльність редакторів і співредакторів була нічим іншим, як поневоленою, урядовою, часто немилою службою, яку мусили виконувати з наказу чиновників.

Народження української преси тісно пов'язане з відкриттям першого в Україні університету в Харкові (1805 р.). Тут зосередилися найвидатніші наукові, літературні та громадські сили того часу. Університет отримує значення науково-культурного центру, збирає навколо себе всі громадсько-культурні інтереси Слобожанщини. З цим навчальним закладом пов'язаний новий цензурний закон (1804 р.). Усе вищезазначене сприяло народженню української преси саме в Харкові.

Тогочасні часописи і їх послідовники (альманахи або збірники) з'являлися двома мовами: російською і українською, а часом лише російською. Пояснення такого явища варто шукати в мовній і загальнокультурній асиміляційній дійсності, що на той час набрала вже сили на українських землях під владою Росії, а також у виявах великої уваги урядового «недремлющого ока», що недоброзичливо ставилося до української мови.

Програма молоді української журналістики в час її зародження, дивлячись на хронологічний зміст, іде в двох напрямках. Один із них – науково-літературний (історія, етнографія, красне письменство тощо), інший – сатирично-літературний. Обидва напрямки визначаються однією спільною рисою: незважаючи на умови політичного життя, усі видання основним своїм змістом сприяли пробудженню в українському суспільстві національної думки й почуття гідності. Це позитивно впливало на організацію національно-громадських сил і створення основ їх розвитку.

На східноукраїнських землях представником першої течії в молодій українській журналістиці стає журнал, що виходить із професорських кіл Харківського університету (1816 р.) під назвою «Украинский Вестник» за редакцією і співробітництвом таких визначних на той час наукових і літературних сил, як проф. Є. Філомафитський (1791–

1831 рр.), проф. Р. Гонорський (1791–1819 рр.), проф. О. Склабовський (1793–1831 рр.), Гр. Квітка-Основ'яненко (1778–1843 рр.), П. Гулак-Артемівський (1793–1831 рр.).

Перший номер журналу вийшов з університетської друкарні в січні 1816 р. у формі маленької книжки (15x10 см). Цю форму витримано було й у всіх наступних номерах.

Одне із головних завдань, що було поставлено перед видавцями і редакцією та зазначено у вступному слові, – «...дать лучшее понятие о здешнем крае», а також ознайомити читачів з історією України.

Уже з першого номера головним змістом журналу стає історія України та поодиноких її регіонів, етнографія, географія, а також описи і згадки, спроби української літературної творчості, переклади та матеріали місцевого хронікального характеру.

Окреме місце на сторінках «Украинского Вестника» займають «Листи до видавців», талановито обрешені в гумористично-сатиричну форму, скеровані на побут і вдачу представників тогочасного суспільства. Їх автором був Г. Квітка-Основ'яненко, що друкувався під псевдонімом – Фалалея Повінухіна.

Представником літературної творчості в «Украинском Вестнике» став П. Гулак-Артемівський, який здобув в історії українського письменства належне місце за опубліковану байку «Пан та собака». Окрім того, у журналі було видано ще низку його творів, в одному з яких («Супліка до Грицька Основ'яненка») зазначається різниця між українською та російською мовами.

Окремо в журналі був відведений розділ на хронікальну інформацію. Головне місце в ньому займали «Харківські записки». Зокрема цікавими є повідомлення про роботу Харківського університету. Тут же розповідалися про програми навчання в повітових школах («уездных училищах»), гімназіях та університеті.

Решта матеріалів, що виходили на сторінках «Українського Вестника», в основному не стосувалися місцевої й загальноукраїнської тематики.

Незважаючи на те, що видавництво й редактори «Українського Вестника» намагалися дослухатися до потреб і до вимог суспільства, журнал не зміг здобути ширшого кола читачів. Уже в перший рік видавництво побачило, що перед ним стоїть важливе завдання – провести відповідну підготовку шляхом агітації. Треба було заохотити читача, практично підвести його до журналу та ознайомити зі змістом і вичекати після того певний час. Тому в перший рік видавництво більшу частину накладу (350 примірників) розіслало безкоштовно. Це дало деякі позитивні наслідки: у 1817 р. (другий рік видання) було надруковано 500 примірників, а передплатників, що внесли гроші – 297, у 1818 р. – 400 примірників, а передплатників – 244. У наступному, 1819 р., було зменшено наклад до 350 примірників, хоча кількість передплатників, порівняно з попереднім роком, трішки зросла (253 примірники).

Згодом журнал мусив припинити своє існування, але не через малу кількість передплатників. З 1819 р. почала вводитися цензурна практика і видання було заборонено.

Через чотири роки після заборони «Українського Вестника» (1824 р.) університет робить нову спробу і видає журнал під назвою «Українский Журнал», редактором якого став П. Гулак-Артемівський. Але через хворобу він був змушений покинути редакторську посаду, залишаючись співробітником, а керувати виданням став О. Склабовський. Програма нового журналу охоплювала такі розділи:

- історичні відомості, наука й мистецтво, хліборобство, торгівля, промисловість України;
- прозаїчна творчість;

- поетична творчість;
- різне.

Серед наукових і літературних кіл суспільства «Украинский Журнал» мав авторитет, та незважаючи на це, у 1825 р. був змушений припинити своє існування.

Представником другої течії в молодій українській журналістиці був часопис «Харьковский Демокрит», що виходив у Харкові 1816 р. Назву цього журналу було запозичено від сатиричного щомісячника «Демокрит», який виходив у Петербурзі з 1815 р.

Своєю появою «Харьковский Демокрит» завдячує одному з перших вихованців Харківського університету В. Масловичу (1793–1841 рр.), який був його редактором.

У передмові до журналу він зазначив: «За особливий свій обов'язок вважаю, щоб цей журнал поповнювався творами нашої країни».

За змістом видання можна поділити на такі відділи:

- гумор, байки, епіграми, оди тощо;
- оповідання, казки, подорожі;
- різні пісні;
- забави, шаради.

Усі матеріали друкувалися українською та російською мовами.

Окрім самого В. Масловича, у журналі публікували свої твори Г. Квітка-Основ'яненко, І. Срезневський, Р. Гонорський та інші.

Вийшло «Харьковского Демокрита» шість номерів, після чого журнал припинив своє існування у зв'язку з виїздом В. Масловича з Харкова.

Повстання декабристів 1825 р., польське повстання 1830 р., події за кордоном – усе це занепокоїло російський уряд. Маючи досвід і традицію в боротьбі з українством, він став на шлях чергового приборкання нації, адже побоювався розвитку його національного

духу. Наслідком цього є той факт, що понад тридцять років на східноукраїнських землях не видавалося жодного українського часопису.

Одним зі способів звернутися до українського суспільства стає видання різного роду альманахів і збірників.

Першим серед таких видань був «*Украинский Альманах*», який з'явився в 1831 р., за редакцією проф. О. Шпигоцького.

Другим альманахом була «*Утренняя Звезда*», де друкували свої твори Г. Квітка-Основ'яненко, П. Гулак-Артемівський, Є. Гребінка та інші.

У цей же час у Петербурзі з'являється ще один альманах під назвою «*Ластовка*» (формат 13,5 x 10,5; 382 стор.), який виходив і на західноукраїнських землях. Його редактором був Є. Гребінка.

Ще в 1830 р. Є. Гребінка робив спроби дістати дозвіл на видання українського часопису, але безуспішно. Безуспішними були і його старання дістати дозвіл на український додаток до петербурзького журналу «*Отечественные Записки*». Після цього взявся він до видання літературного альманаху, який і вийшов під згаданою назвою.

Його зміст складався з творів українських письменників, які стали дуже відомими (Є. Гребінка, Л. Чужбинський та інші).

У 1841 р. побачив світ ще один альманах під назвою «*Сніп*», який видав О. Корсун. А в 1843–1844 рр. почав друкуватись альманах «*Молодик*», видавцем якого був І. Бецький. Видавався він у Харкові, а потім у Петербурзі українською й російською мовами на користь харківського дитячого притулку для сиріт.

Складним цей період був і для українських видань на західноукраїнських землях. Упродовж першого

тридцятиліття XIX ст. не могло бути й мови про будь-яке українське друковане слово, а тим більш про періодичні видання. У цей час штучно насаджувалася польська культура.

Але першу спробу в 1830 р. робить М. Шашкевич, який, будучи в той час ще семінаристом, почав турбуватися про дозвіл на видання українського часопису. Та йому було відмовлено.

Тим часом, під впливом творів українських письменників східноукраїнських земель, засновується гурток піонерів національно-культурного відродження Галичини. Душею цього гуртка, що мав назву «*Руська трійця*», стає М. Шашкевич із найближчими однодумцями – Я. Головацьким (1814–1888 рр.) та І. Вагілевичем (1811–1866 рр.).

Після відмови М. Шашкевичеві в дозволі на заснування часопису, цей гурток береться до видання альманаху під назвою «*Зоря*».

Зміст альманаху складався з народних пісень та наукових розвідок. Але перший його випуск (1834 р.) не було допущено до друку цензурою. Однією з причин цензурної заборони були, між іншим, такі рядки одного з віршів: «Заспіваю, що минуло, Передвіцького згляну час: Як весело колись було, А як сумно нині в нас». Але М. Шашкевич не впав у відчай і зробив висновок: «Коли не можна друкувати руської книжки у Львові, то несемо її до Відня, а коли і там не пустять на світ Божий, то лишається ще свобідна Угорщина».

Через два роки М. Шашкевич з Я. Головацьким перейменовують «*Зорю*» на «*Русалку Дністрову*» та додають у видання багато нового матеріалу. За допомогою сербських приятелів Я. Головацького альманах побачив світ 1836 р. у Будапешті (з датою 1837 р.). Кошти на це видання дав М. Верещинський, директор Головної

школи в Коломиї, який був великим прихильником ідей М. Шашкевича.

Зміст альманаху складався з народних пісень, поезій, прози, перекладів і відділу «Старини». Із архівних матеріалів відомо, що альманах був задуманий як періодичне видання, та видавцям не пощастило. Із 1000 примірників 800 було вилучено цензурою.

Після першої спроби М. Шашкевича дістати дозвіл на видання часопису та після виходу «Русалки Дністрової» було ще кілька невдалих спроб.

На початку 1848 р. у Ставропігійському інституті відбулася спеціальна нарада у справі видання часопису з метою: а) поширення важливих відомостей; ознайомлення суспільства з найновішими здобутками у сфері рільництва та промислу; б) поширення морального виховання; в) розвитку освіти тощо.

Цей часопис мав називатися «Пчола Галицька», редактором якого планували призначити Д. Зубрицького, дрібного поміщика з польським вихованням, автора студій з історії міста Львова, «Истории Галичско-русского княжества», нарису історії «руського народу» (польською мовою).

16 березня 1848 р. було одержано дозвіл на видання часопису, але скористатися ним не довелося. Революція відкривала перед українським народом на західноукраїнських землях нову сторінку життя.

Події весни 1846 р., що стали причиною створення конституції, були фактично не стільки політичним рухом самих народів Австрії, скільки відгомонам революційного зриву в усій Європі. Українське населення, що входило до Австрійської держави, не мало ґрунтовної підготовки до активної участі в політичному житті. Як наслідок, у цей період формується «Рада народня руська», яка згодом перетворилася в «Руську Раду Головну».

Фактичним періодичним виданням «Ради» став часопис під назвою «*Зоря Галицька*», а її «видавцелем і заручаючим редактором» – А. Павенцький. Це був тижневик, перший номер якого вийшов 15 травня 1848 р. накладом 4 000 примірників. На його шпальтах Рада оповістила відозву-маніфест, у якій зазначалося: «...Ми, русини галицькі, належимо до великого руського народу, котрий одним говорить язиком і 15 мільйонів виносить, з котрого півтретя мільйона землю Галицьку замешкує».

Цей маніфест водночас був і програмою «Зорі Галицької», у якій закликали до боротьби за добро і щастя народу, свободу слова і друку.

Часопис згуртував навколо себе представників літературного, наукового й політичного життя, серед яких був і останній член «Руської трійці» – Я. Головацький.

Для поширення часопису «Руська Рада Головна» звернулася до окружних і деканальних рад та духовенства, які й підтримали видання.

У 1848 р., на противагу «Руській Раді Головній», у Львові створюється політичне товариство «*Собор Руський*». Засноване воно було під впливом поляків, які почали видавати щотижневик «*Дневник Руський*».

Перший номер з'явився 18 серпня 1848 р. Мета часопису – демонструвати приналежність галицьких українців до польської національності.

Виходив «Дневник Руський» у двох варіантах: одне друковане латиницею, інше – кирилицею. Але світ побачили тільки 9 його номерів. З інформаційного погляду, це видання було дещо ширше, ніж «Зоря Галицька», але воно теж потребувало гарної цензури й редактури.

Першим політичним і літературним часописом москвофільського спрямування на західноукраїнських землях стає «*Слово*» (1861–1887 рр.). Про його вплив

свідчить той факт, що в 1875 р. греко-католицький митрополит Сембратович заборонив духовенству мати й читати це видання.

У другій половині XIX – на початку XX ст. носієм національної ідеї виступало молоде покоління інтелігенції (вчителі, письменники, журналісти, студенти). Воно започаткувало так званий народовський напрям національного руху, який обстоював позицію єдності українців Галичини і Наддніпрянщини. Із цього середовища вийшли визначні діячі національного руху: І. Франко, І. Пулюй, О. Маковей та ін.

Організаційною основою молодого руху стали редакції літературних часописів: «*Вечорниці*» (1862–1863 рр.), «*Мета*» (1863–1864 рр.), «*Нива*» (1865 р.), «*Русалка*» (1866 р.), «*Правда*» (1867–1870 рр.), «*Записки НТШ*» (1892–1939 рр.) та ін.

Загалом українська періодика в Галичині мала більші можливості для відстоювання національних інтересів з використанням переважно рідної мови. Але й російськомовна преса не меншою мірою сприяла формуванню нової генерації українських патріотів.

XX ст. посідає окреме місце в історії української журналістики. Адже в цей період українська національно-визвольна доктрина набула свого остаточного оформлення, що дало змогу втілити ідею державності.

У період першої російської революції український народ здобув право на власне друковане слово, громадсько-культурні об'єднання та організації, у багатьох містах виникли «Просвіти» та українські культурні клуби, засновано близько 20 українських часописів.

Першою україномовною газетою став «*Хлібороб*» (1905 р.), у якому було опубліковано Маніфест від 17 жовтня та статтю «Про вольності громадські». Однак після виходу п'ятого числа часопис заборонила царська цензура.

У кінці грудня 1905 р. у Києві побачила світ перша щоденна українська газета *«Громадська думка»*, яка виходила до 18 серпня 1906 р. Започаткував видання український громадський діяч і меценат Є. Чикаленко.

Після закриття *«Громадської думки»* владою, Є. Чикаленко почав видавати газету *«Рада»* (1906–1914 рр.). Це була всеукраїнська газета національно-культурного спрямування, на шпальтах якої обговорювалися проблеми розвитку української культури, театру, мистецтва.

У цей час з'являються й інші українські видання, одним із яких був політико-економічний та літературний тижневик *«Рідний край»*, що друкувався в Полтаві, а потім у Києві (1907 р.).

У 1907 р. царат приступив до ліквідації здобутків революції. Розпочалися репресії проти українського руху: були закриті українські періодичні видання, ліквідовані культурно-освітні та громадські організації.

З падінням російського царату в Україні розпочався принципово новий етап розвитку вітчизняної преси, оскільки демократизація суспільно-політичного устрою створила всі умови для її успішного функціонування, покликавши до життя велику кількість безцензурних видань у столиці та провінційних містах. Уже через день після створення УЦР (19 березня 1917 р.) у Києві з'явився інформаційний бюлетень *«Вісті Української Центральної Ради»*. Аналогічні завдання виконував *«Вісник Генерального Секретаріату України»*.

Водночас розвивається і партійна преса. Так, одним із найавторитетніших партійних видань 1917 р. була *«Нова Рада»*, яка придбала власну друкарню, за допомогою відомого українського мецената В. Симиренка.

Після 1917 р., завдяки державній підтримці, більшовицька преса мала величезні накладі, досягаючи кожного населеного пункту в радянській Україні та Росії.

У середині 1918 р. в Києві почала діяти Українська телеграфна агенція (УТА), яка сприяла упорядкуванню процесу надання та використання офіційної інформації. До цього часу вона надходила до редакцій безсистемно.

У міжвоєнний та повоєнний час активно розвивалася визвольна преса та журналістика. Спочатку в деяких європейських державах, а потім і на українських теренах ОУН друкує власну періодику: *«Розбудова нації»*, *«Сурма»*, *«Український націоналіст»*, *«Націоналіст»*, *«Бюлетень Крайової Екзекутиви ОУН та ЗУЗ»*, *«Юнак»*, *«Український голос»* та ін.

У 1960-х рр. невід'ємною частиною суспільно-політичного життя України стає самвидав: ціла система поширення офіційно невизнаної або забороненої літератури. Значна частина творів, які не могли публікуватися в офіційних виданнях, передруковували на друкарських машинках, надиктовували на магнітофонні стрічки і переписували від руки.

Революційні зміни в інформаційній сфері сталися на межі ХХ–ХХІ ст., що пов'язано з розвитком Інтернет-технологій, і створенням глобального інформаційного простору.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Зародження та розвиток преси на східноукраїнських землях.
2. Преса на західноукраїнських землях: від зародження до сьогодення.
3. Журнал «Основа» та його місце в суспільно-політичному і науковому житті країни.
4. Українська преса за кордоном.
5. Сучасна політична преса України та її вплив на суспільство.

6. Розвиток теле-, радіо- й on-line журналістики в Україні.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

Завдання 1. Доберіть матеріали за темою заняття, спираючись на публікації в ЗМІ.

Завдання 2. Заповніть таблицю «Перші друковані газети на східно- та західноукраїнських землях».

<i>Країна</i>	<i>Назви газет</i>	<i>Роки видання</i>

Завдання 3. Складіть хронологічну таблицю «Динаміка розвитку української періодики XVIII–XXI ст.».

Завдання 4. Укладіть словничок термінів і понять до теми заняття.

Завдання 5. Підготуйте інформацію про українську періодику в Австор-Угорській імперії.

Завдання 6. Зробіть зразок-макет часопису «Харьковский Демокрит» і напишіть до нього пояснення.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання 1. Складіть бібліографію публікацій періодичних фахових видань за темою заняття.

Завдання 2. Опрацюйте рекомендовані нижче праці та напишіть коротку замітку «Виникнення друкованого слова на теренах України»:

– Андрійчук М. *Генеza книгодрукування на теренах України : інформаційна ситуація у вітчизняній історіографії ХХ ст.* / М. Андрійчук // *Книгознавство.* – 2005. – № 2. – С. 134–146.

– Михайлин І. *Історія української журналістики : [підручник]* / Михайлин І. – Х. : ХІФТ, 2000. – Кн. 1 : *Період становлення: від журналістики в Україні до української журналістики.* – 280 с.

– Мотенко Я. *Друкарська справа в Україні у середині ХV–ХVІ ст.* / Я. Мотенко, Є. Шишкіна // *Вісник НТУ «ХП».* – Серія : *Актуальні проблеми історії України.* – Х. : НТУ «ХП». – 2013. – № 25 (998). – С. 93–97.

– Тимошик М. *Переосмислити історію виникнення українського друкованого слова* / М. Тимошик // *Вісник Книжкової палати.* – 2002. – № 7. – С. 35–37.

Завдання 3. Перекладіть українською мовою.

Скоростной, контрастный, счастливый, проездной, участник, солнце, шестнадцать, сердце, областной, гигантский, завистливый, целостный, свистнуть, честный, компостный, костлявый, безжалостный, агентство, поздно.

Завдання 4. Напишіть есе на тему: «Репресивні заходи царського уряду проти українського слова».

Завдання 5. Організуйте обговорення питання «Вплив провладних засобів масової інформації на суспільну думку країни».

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Підготуйте інтерв'ю на тему: «Реалії та перспективи місцевих та регіональних засобів масової інформації України».

Завдання 2. Підготуйте прес-реліз про Всеукраїнську наукову конференцію на тему заняття.

Завдання 3. Підготуйте інформ-дайджест на тему заняття.

Завдання 4. Підготуйте репортаж на тему: «Редакторська діяльність Л. Глібова і П. Куліша».

ЗАВДАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОГО ХАРАКТЕРУ

Завдання 1. Напишіть наукову статтю в одне з фахових періодичних видань або збірників наукових праць (можна студентських) про роль І. Франка в розвитку української журналістики.

Завдання 2. Зробіть презентацію до статті на наукову конференцію.

РЕФЕРАТИВНІ ЗАВДАННЯ

1. Напишіть реферат на одну із запропонованих тем:

– «Харківська журналістика 1810–1820 рр. XIX ст. Роль Харківського університету в історії української преси»;

- «Ю. Бачинський в історії української публіцистики»;
- «Історичні умови та розвиток преси в період УНР та громадянської війни»;
- «Цензура та початки саморегуляції українського пресового життя»;
- «Українська радикальна та соціалістична преса у період її зародження. Діяльність М. Драгоманова»;
- «Українська журналістика періоду Незалежності»;
- «Сучасна педагогічна та дитяча періодика: реалії й перспективи»;
- «Українська церковно-релігійна преса: від зародження до сьогодення».

ОРІЄНТОВНІ ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ТЕМИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Як називався перший часопис, що вийшов на галицько-українських землях?

- а) «Gazette de Leopol»;
- б) «Budapesti Koezloeny»;
- в) «Kis Ujsag»;
- г) «Pesti Hirrap».

2. Як називався перший часопис, що вийшов на східноукраїнських землях?

- а) «Киевские Объявления»;
- б) «Губернские Ведомости»;
- в) «Украинский Вестник»;
- г) «Харковський Еженедельник».

3. Як називався перший щоденник на східноукраїнських землях?

- а) «Украинский Журнал»;
- б) «Budapesti Koezloeny»;
- в) «Украинский Вестник»;
- г) «Одесский Вестник».

4. Коли з'явився перший часопис у Києві?

- а) у 1838 р.;
- б) у 1839 р.;
- в) у 1840 р.;
- г) у 1841 р.

5. Який журнал вийшов із професорських кіл Харківського університету і був представником першої течії в молодій українській журналістиці?

- а) «Украинский Журнал»;
- б) «Украинский Вестник»;
- в) «Харьковский Демокрит»;
- г) «Харковський Еженедельник».

6. Хто був першим редактором «Украинского Журналу»?

- а) Г. Квітка-Основ'яненко;
- б) П. Гулак-Артемівський;
- в) О. Склабовський;
- г) Р. Гонорський.

7. Як називався перший український альманах, який з'явився в 1831 р. за редакцією проф. О. Шпигоцького?

- а) «Альманах народа украинского»;
- б) «Словянский Альманах»;
- в) «Украинский Альманах»;
- г) «Украинский Журнал».

8. Хто був видавцем і головним редактором тижневика «Зоря Галицька»?

- а) Я. Головацький;
- б) І. Пулюй;
- в) О. Маковей;
- г) А. Павенцький.

9. Як називалася перша щоденна українська газета, яка побачила світ у Києві в кінці грудня 1905 р.?

- а) «Нова Рада»;
- б) «Рада»;
- в) «Громадська думка»;
- г) «Вісник Генерального Секретаріату України».

10. Коли у Києві почала діяти Українська телеграфна агенція?

- а) у середині 1918 р.;
- б) у середині 1919 р.;
- в) у кінці 1923 р.;
- г) у кінці 1925 р.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА:

1. Актуальні проблеми журналістики : [збірник наукових праць]. – Ужгород : МП «Ліра», 2001. – 492 с.

2. Андрійчук М. Генеза книгодрукування на теренах України : інформаційна ситуація у вітчизняній історіографії ХХ ст. / М. Андрійчук // Книгознавство. – 2005. – № 2. – С. 134–146.

3. Бочковський О. Українська журналістика на тлі доби (історія, демократичний досвід, нові завдання) / О. Бочковський, С. Сірополко. – Мюнхен : Український техніко-господарський інститут, 1993. – 204 с.

4. Владимиров В. Історія української журналістики (1917–1991) : [навчальний посібник] / Владимиров В. – К. : Видавництво МАУП, 2007. – 174 с.
5. Гол Д. Онлайнова журналістика / Гол Д. ; [пер. з англійської]. – К. : «К.І.С.», 2005. – 344 с.
6. Горевалов С. Військова журналістика України : Історія і сучасність / Горевалов С. – Л. : Світ, 1998. – 338 с.
7. Дей О. Українська революційно-демократична журналістика : проблема виникнення й становлення / Дей О. – К. : Наука, 1959. – 492 с.
8. Дмитрук В. Нарис з історії української журналістики ХІХ ст. : посібник [для студентів журналістики] / Дмитрук В. – Л. : Видавництво Львівського університету, 1969. – 145 с.
9. Животко А. Історія української преси / Животко А. – К. : Науково-видавничий центр «Наша культура і наука», 1999. – 360 с.
10. Запаско Я. Початки українського друкарства / Запаско Я., Мацюк О., Стасенко В. – Л. : Центр Європи, 2000. – 222 с.
11. Історія української дожовтневої журналістики / [О. Дей, І. Моторнюк, М. Нечиталюк та ін.]. – Л. : Вища школа, 1983. – 512 с.
12. Історія української преси : хрестоматія / [упоряд., автор іст.-біогр. нарису та приміт. О. Мукомела]. – К. : Наша культура і наука, 2001. – 352 с.
13. Карабанов М. Українське телебачення : вчора, сьогодні, завтра / Карабанов М. – К. : Дирекція ФВД, 2006. – 648 с.
14. Крупський І. Національно-патріотична журналістика України. (Друга половина ХІХ – перша чверть ХХ ст.) / Крупський І. – Л. : Світ, 1995. – 184 с.
15. Кузнецов Г. ТВ-журналістика : Критерии профессионализма / Кузнецов Г. – М. : Издательство РИП-холдинг, 2004. – 222 с.

16. Матеріали з історії національної журналістики Східної України початку ХХ століття / [уклад. Н. Сидоренко, О. Сидоренко]. – К. : Дослідницький центр історії української преси, 1999. – 448 с.

17. Мащенко І. Українське телебачення : Штрихи до портрета / Мащенко І. – К. : Книговидавничий центр «Посередник» Ltd при фірмі «Чорлі» Ай-Пі-Київ, 1995. – 294 с.

18. Миронченко В. Інформаційне радіомовлення на Україні / Миронченко В. – К. : Вища школа, 1984. – 112 с.

19. Михайлин І. Історія української журналістики : [підручник] / Михайлин І. – Х. : ХІФТ, 2000. – Кн. 1 : Період становлення: від журналістики в Україні до української журналістики. – 280 с.

20. Федченко П. Матеріали з історії української журналістики / Федченко П. – К. : Видавництво Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка, 1959. – Вип. 1. : Перша половина ХІХ ст. – 338 с.

ДОДАТКОВА:

1. Білецький Л. Основи української літературно-наукової критики / Білецький Л. – К. : Либідь, 1998. – 408 с.

2. Боярова Л. Російсько-український словник сучасних банківських фінансово-кредитних та комерційних термінів / Л. Боярова, О. Корж. – Х. : Основа, 1997. – 715.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.

4. Верига В. Нариси з історії України (кінець ХVІІІ – початок ХХ ст.) / Верига В. – Л. : Світ, 1996. – 448 с.

5. Даниленко В. Сталінізм на Україні : 20-ті – 30-ті роки / Даниленко В. – К. : Либідь, 1991. – 344 с.
6. Дей О. Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI–XX ст.) / Дей О. – К. : Наукова думка, 1969. – 559 с.
7. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості : [підручник] / Здоровега В. – Л. : ПАІС, 2004. – 268 с.
8. Коломієць М. Словник іншомовних слів / М. Коломієць, Л. Молодова. – К. : Освіта, 1998. – 190 с.
9. Корінний М. Короткий енциклопедичний словник з культури / М. Корінний, В. Шевченко. – К. : Україна, 2003. – 384 с.
10. Кость С. Нариси з історії західноукраїнської преси першої половини XX ст. / Кость С. – Л. : [б. в.], 2002. – 217 с.
11. Кость С. Нариси з історії української військової преси / Кость С., Тимчишин О., Федірко К. – Л. : Світ, 1998. – 356 с.
12. Михайлин І. Науково-дослідна робота студента з журналістики / Михайлин І. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2001. – 89 с.
13. Мотенко Я. Друкарська справа в Україні у середині XV–XVI ст. / Я. Мотенко, Є. Шишкіна // Вісник НТУ «ХПІ». – Серія : Актуальні проблеми історії України. – Х. : НТУ «ХПІ». – 2013. – № 25 (998). – С. 93–97.
14. Періодика Західної України 20-х – 30-х рр. XX ст. : матеріали до бібліографії / [за ред. М. Романюка]. – Л. : Світ, 1999. – Т. 2. – 360 с.
15. Словник журналіста : Терміни, мас-медіа, постаті / [за заг. ред. Ю. Бідзілі]. – Ужгород : ВАТ «Закарпаття», 2007. – 224 с.

16. Смирнов В. Формы вещания : Функции, типология структура радиопрограмм : учебное пособие [для вузов] / Смирнов В. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 203 с.

17. Срібняк І. Історія журналістики (XVII–XX ст.) : підручник [для студентів вищих навчальних закладів] / Срібняк І. – К. : ВПЦ НаУКМА, Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. – 304 с.

18. Сучасний орфографічний словник української мови : 180 000 слів / [уклад. В.В. Дубичинський, Н.Я. Косенко]. – Х. : Школа, 2009. – 1024 с.

19. Сучасний російсько-український словник / [за заг. ред. Р.П. Стаха]. – К. : ПП В.М. Голяка, 2009. – 1248 с.

20. Тимошик М. Переосмислити історію виникнення українського друкованого слова / М. Тимошик // Вісник Книжкової палати. – 2002. – № 7. – С. 35–37.

21. Українська журналістика в іменах / [за ред. М. Романюка ; передмова В. Качкана]. – Л. : Світ, 1994. – Вип. 1. – 234 с.

22. Українська журналістика в іменах / [за ред. М. Романюка ; передмова В. Качкана]. – Л. : Світ, 1995. – Вип. 2. – 338 с.

23. Українська журналістика в іменах / [за ред. М. Романюка ; передмова В. Качкана]. – Л. : Світ, 1997. – Вип. 4. – 352 с.

24. Українська журналістика в іменах / [за ред. М. Романюка ; передмова В. Качкана]. – Л. : Світ, 1998. – Вип. 5. – 412 с.

25. Федченко П. Преса та її попередники : Історія народження й основні закономірності розвитку / Федченко П. – К. : Наукова думка, 1969. – 351 с.

26. Шевчук С. Російсько-український словник ділового мовлення / Шевчук С. – К. : Вища школа, 2001. – 402 с.

27. Шустова Ю. Символика львовського ставропигийського братства / Ю. Шустова // Гербовед. – 2005. – № 2. – С. 94.

28. Яковець А. Телевізійна журналістика : теорія і практика : [підручник] / Яковець А. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 240 с.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ 7

У процесі вивчення теми *«Історія становлення і розвитку журналістики в Україні»* та підготовки до практичного заняття рекомендується:

- опрацювати теоретичний матеріал, основну й додаткову літературу;

- зробити короткий конспект з відповідями на питання для обговорення;

- у процесі виконання практичних завдань навчально-пізнавального характеру користуватися словниками різних типів та фаховими періодичними виданнями;

- завдання для самостійної роботи виконати в повному обсязі й подати на перевірку викладачу в окремому зошиті або теці; думки викладати лаконічно, точно, змістовно й обґрунтовано;

- із чотирьох запропонованих індивідуальних навчально-дослідницьких завдань виконати два (на вибір), дотримуючись правил підготовки інтерв'ю, прес-релізу, інформ-дайджесту чи репортажу;

- завдання науково-дослідницького характеру виконати 3-4 студентам групи із дотриманням вимог до написання й оформлення наукових статей. Після схвальної рецензії викладача, статтю подати до друку в одне із студентських наукових видань;

– реферативні завдання виконати шістьом студентам групи та оформити їх згідно з вимогами до робіт такого типу. Реферат пишеться українською мовою обсягом 12–15 сторінок формату А-4 комп’ютерного набору, із яких вступ і висновки займають не більше 2 сторінок (1+1). Текст друкується з одного боку стандартного аркуша (береги: 3–2–2–1,5; міжрядковий інтервал – 1,5; кегль – 14; шрифт – Times New Roman; абзацний відступ – 1,25 см). Покликання всередині тексту вказуються у квадратних дужках ([5, с. 146]); приклади та ілюстративний матеріал позначаються *курсивом*. У тексті використовується така форма лапок та апострофа: «...», ’; розрізняються графічні знаки «дефіс» (-) і «тире» (–). Реферат виконується відповідно до самостійно розробленого плану, що є логіко-змістовим розв’язанням проблемного питання. Він повинен містити вступ, основну частину, висновки та список використаної літератури. Основна частина має складатися з розділів і підрозділів, які розкривають теоретико-методологічне питання теми, аналіз досліджуваної проблеми або явища й обґрунтування висновків, висвітлюють системні напрацювання теорії і практики досліджуваного явища в певній послідовності;

– тестові завдання для самоконтролю оформити у вигляді таблиці, у якій правильну відповідь виділити іншим кольором, наприклад:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
а	<i>а</i>	а	а	а	а	а	<i>а</i>	а	а
<i>б</i>	б	<i>б</i>	<i>б</i>	б	б	б	б	<i>б</i>	б
в	в	в	в	в	<i>в</i>	в	в	в	<i>в</i>
г	г	г	г	<i>г</i>	г	<i>г</i>	г	г	г

СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ І ПОНЯТЬ

Автор – фізична особа, творець літературного, журналістського, мистецького або наукового твору, проекту, винаходу тощо.

Авторська колонка – жанр сучасної журналістської творчості в періодичній пресі (розміщення тексту в одній колонці, щотижнева періодичність появи в газеті, супроводження публікації портретом автора, обмежений обсяг; розповідь історії, що трапилася з самим автором або свідком якої він був; яскраво виявлена авторська присутність у тексті, прагнення широко поділитися з читачем щойно здійсненим відкриттям).

Авторська програма – передача на радіо або телебаченні, концепція якої сформована певним журналістом, який є її організатором і ведучим.

Авторське право – розділ цивільного права, що регулює відносини, пов'язані зі створенням та використанням (виданням, виконанням тощо) наукових, літературних та мистецьких творів.

Актуальність – ознака журналістики, яка полягає в оперативному висвітленні важливих на певний момент, злободенних подій, фактів і явищ, назрілих проблем.

Альманах – неперіодичний журнал, збірник раніше не публікованих літературних творів та літературно-критичних праць, написаних різними авторами-сучасниками.

Аудіовізуальна журналістика – журналістика, яка ґрунтується на використанні двох взаємопов'язаних

виражальних засобів – слова і зображення – і функціонує завдяки таким комунікаційним каналам, як кінематограф, телебачення, комп'ютерна мережа.

Аудіовізуальна інформація – зорова інформація, що супроводжується звуком.

Аудиторія – споживач інформаційної продукції.

Веб-телебачення – комп'ютер, що використовує телевизор як пристрій виведення для перегляду інформації у World Wide Web (WWW).

Вивчення документів і джерел – важливий етап роботи журналіста над складними, не репортерськими, а аналітичними матеріалами.

Видання – друкований твір, що пройшов редакційно-видавничу обробку.

Видавнича діяльність – сукупність організаційних, творчих, виробничих заходів, спрямованих на підготовку і випуск у світ видавничої продукції.

Видавнича продукція – сукупність видань, призначених до випуску або випущених видавцем (видавцями).

Газета – періодичне видання, що виходить від кількох разів на день до кількох разів на тиждень; друковане видання з систематичними матеріалами про події і явища суспільно-політичного, економічного й культурного життя.

Громадська думка – стан масової свідомості, що містить у собі відношення (приховані чи відкриті) людей до фактів, явищ, подій, процесів, героїв та персонажів даного часу, тобто до всього того, що складає поточну історію.

Гуманізм – розуміння людини як найвищої цінності; позиція журналіста, яка сприяє розвитку людини, забезпеченню її матеріальних і духовних потреб, миру й злагоди, рівноваги в суспільстві.

Дайджест – у сучасній журналістиці скорочений або повний передрук матеріалів інших видань.

Демократизм – форма політичної організації суспільства, що характеризується участю народу в управлінні державними справами.

Державна інформаційна політика – сукупність основних напрямів і способів діяльності держави щодо одержання, використання, поширення та зберігання інформації.

Державне телебачення – телеорганізації, засновниками яких є органи державної влади.

Дієвість преси – оперативна, безпосередня реакція (дія) суспільних інститутів і посадових осіб на її виступи.

Дійовість – особлива форма результативності, що визначається як конкретна участь журналістики в розв'язанні соціально-економічних, господарчих, культурних тощо завдань і вимірюється сукупністю прийнятих органами влади заходів за матеріалами журналістів.

Документ – усякий матеріальний носій, який створений людиною для закріплення будь-яким способом соціальної інформації з метою передавання її в просторі й часі.

Друкований засіб масової інформації – видання, що підписане до виходу у світ і видруковане будь-яким тиражем.

Есей (есе) – невеликий за обсягом прозовий твір з довільною композицією, що відображає індивідуальні думки та враження з конкретного приводу чи питання й не претендує на вичерпне визначальне трактування теми; жанр, який знаходиться на межі художньої й публіцистичної творчості.

Ефективність – форма результативності журналістики при її зверненні до масової аудиторії; виконання журналістикою її ідеологічних, культурно-розважальних та гносеологічних функцій; міра задоволення потреб аудиторії в масовій інформації.

Жанр – рід, вид, усталений тип твору.

Журнал – періодичне друковане видання, яке містить статті й матеріали з різних суспільно-політичних, наукових, виробничих та інших питань, публікує літературні та публіцистичні твори, літературно-критичні праці, ілюстрації та фотоматеріали.

Журналіст – творчий працівник друкованого або електронного засобу масової інформації.

Журналістика – діяльність, яка полягає у зборі, осмисленні й оприлюдненні за допомогою засобів масової інформації повідомлень про події, людей або проблеми.

Заголовок – назва твору або його частини, що друкується чи пишеться над текстом.

Замальовка – найбільш компактний жанр художньої публіцистики, у якому висловлені враження автора від події, поєднані інформаційність і образність, ескіз з натури.

Замітка – найпростіший жанр оперативного газетного повідомлення. Його головні властивості: стислість у подачі новини, ошадливість тексту, який не повинен перевищувати 35-40 рядків, точність і зрозумілість для масового читача.

Засоби масової інформації, мас-медіа – преса (газети, журнали, книги), радіо, телебачення, кінематограф, звукозаписи і відеозаписи, відео текст, телетекст, рекламні щити й панелі, домашні відеоцентри, що поєднують телевізійні, телефонні, комп'ютерні та інші лінії зв'язку.

Звіт – інформаційне повідомлення про роботу та перебіг заходу, у якому брала участь певна група людей, що вирішували суспільно важливі питання.

Ідеологія – широке поняття, що включає сукупність політичних, правових, моральних, релігійних, естетичних і філософських поглядів та ідей, у яких усвідомлюються й оцінюються відношення людей до дійсності.

Інтерв'ю – жанр, що подає суспільно вагому новину у вигляді відповідей особи на запитання журналіста. Сучасна журналістика все ширше використовує і жанр бесіди. Це такий різновид інтерв'ю, у якому журналіст не обмежується короткими запитаннями, а сперечається

з співбесідником, коментує його відповіді і висловлює свою оцінку події.

Інтернаціоналізм – важлива засада сучасної журналістики, що становить діалектичну єдність з патріотизмом; наслідок зростаючої інтернаціоналізації суспільного життя, що виражається у величезному зростанні комунікації, у спільності ідей та ідеалів однієї генерації в різних країнах, у відчутті світом себе як цілісності.

Інтернет – глобальна інформаційна мережа, яка має можливість негайно поширювати повідомлення і забезпечувати рівноправний (двосторонній) зв'язок між особами, що перебувають у різних, віддалених місцях планети; новий рівень журналізму, як у технічному, так і в змістовому аспектах.

Інтернет-телебачення – складова інтернет-мовлення, що об'єднує базові форми подання інформації: текст, відео та аудіо.

Інформаційна діяльність – сукупність дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави.

Інформація – сукупність коротких некоментованих повідомлень; конкретний жанр невеликої за обсягом замітки, що повідомляє про певну новину.

Інформація в журналістиці – новини, що увійшли у свідомість і вплинули на аудиторію в розрахованому автором напрямі.

Ключові слова – невід’ємний елемент онлайн-публікації, який полягає в позначенні певним чином (великими літерами, курсивом, синім кольором) важливих для тексту слів, за якими його можуть відшукати зацікавлені особи через пошукові системи.

Коментар – роз’яснювальні або критичні міркування чи витлумачення певних подій і фактів громадського, наукового, культурного життя.

Конвергентна редакція – організація роботи колективу журналістів у такий спосіб, коли матеріали створюються передусім для електронної версії часопису, а вже потім надаються для інших технічних каналів комунікації: паперових газет, телебачення чи радіомовлення.

Кореспонденція – жанр, у якому на обмеженому конкретному життєвому матеріалі розглядається певна тема, ставиться проблема та пропонується її розв’язання.

Критика – розгляд, аналіз, обговорення яких-небудь явищ життя чи мистецьких творів з метою дати оцінку, з’ясувати сутність і природу явища; важлива складова журналістики, що виявляється в усіх її тематичних напрямках: політичному, соціальному, економічному, культурному тощо.

Масова інформація – публічно поширювана друкована та аудіовізуальна інформація.

Мовна компетентність – одна з основних вимог до професійної діяльності журналіста, яка передбачає гарне знання мови, широку обізнаність з її лексичними

надбаннями, кваліфіковане використання приказок, прислів'їв, крилатих виразів, уміння вільно говорити й писати; використовувати різноманітні фігури поетичного синтаксису, образні вирази.

Нарис – жанр інформаційної журналістики, за допомогою якого репортер ілюструє типову ситуацію, історію чи питання, або розповідає про щось унікальне (людину, явище, об'єкт, історію); центральний жанр публіцистики, що передбачає оперативний відгук на суспільно важливу подію, розкриття образу цікавої особи, створення портрету колективу, розповідь про побут, звичаї й людей певного регіону своєї й чужої країни.

Огляд – жанр, метою якого є ознайомити читачів або глядачів з перебігом подій за тривалий проміжок часу чи низкою однорідних подій і фактів за стислий хронологічний період.

Оперативність – своєчасність, швидка робота журналіста, його здібність готувати й передавати інформацію в стислі терміни.

On-line журналістика – діяльність, яка полягає у зборі, осмисленні й оприлюдненні матеріалів в on-line ЗМІ, тобто у мережевих версіях традиційних ЗМІ або в самостійних on-line виданнях.

On-line-публікація – спосіб буття текстів в Інтернет-журналістиці; будується у формі складної моделі, основними складниками якої є авторський матеріал, читацькі коментарі до нього, пояснення автора з приводу коментарів, нові відгуки читачів.

Плагіат – опублікування чужого твору за своїм підписом.

Памфлет – сатиричний жанр публіцистики різко викривального характеру, у якому сатира переростає в сарказм, цілковите заперечення предмета відображення.

Патріотизм – одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури. Патріотизм виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів.

Правдивість – одна з основних засад діяльності журналіста, яка передбачає достовірність і адекватність висвітлення ним фактів і подій, неупереджений підхід до відображення явищ життя.

Прес-реліз – документ, у якому організація чи публічна особа подає інформацію про певну подію або захід до засобів масової інформації; ознайомлення ЗМІ з подією, актуальним способом вирішення суспільної проблеми, новинкою і подальше висвітлення її у найвигіднішому або важливому для організації аспекті.

Псевдонім – вигадане ім'я, вибране автором чи виконавцем для позначення свого авторства.

Публіцистика – своєрідний тип творчості, предметом якого є актуальні явища й важливі питання поточного життя суспільства, а метод їх освоєння характеризується поєднанням логічно-абстрактного й конкретно-образного мислення, внаслідок чого створюється нова духовно-інтелектуальна цінність (публіцистичний твір),

спрямована на дослідження, узагальнення й пояснення явищ життя, з метою впливу на громадську думку й суспільну свідомість.

Презентація – будь-який публіцистичний виступ з представленням товарів, програм, проектів, послуг.

Радіо – ділянка науки й техніки, пов'язана з передаванням на відстань електромагнітних коливань високої частоти – радіохвиль, за допомогою яких здійснюється, зокрема, радіомовлення – передача через радіо сигналів, мови, музики для необмеженої кількості слухачів.

Редагування тексту – це, по суті, перевірка тексту на відповідність його стандартам інформаційного мовлення, мовну грамотність або адекватність розкриття теми матеріалу.

Реклама – будь-яке публічне повідомлення, спрямоване на те, щоб сприяти продажу, купівлі або оренді товару чи послуги; поширювати будь-яку ідею чи погляди; досягати певного ефекту, бажаного для рекламодавців, і для якого виділені площа чи ефірний час за оплату від рекламодавця чи з іншої подібної причини.

Репортаж – жанр, який передбачає оперативну і яскраву розповідь про подію, ситуацію, явище; розповідь очевидця або учасника події.

Рецензія – один із основних жанрів критики, що містить виклад змісту, оцінку, аналіз та інтерпретацію, визначення сильних сторін і вад, зауваження та пропозиції щодо поліпшення літературного, мистецького чи наукового твору.

Рубрика – вид заголовка, який групує матеріали за проблемами чи жанрами.

Свобода преси – право громадян та їх організацій вільно викладати свої погляди через газети, журнали та інші засоби масової інформації.

Свобода творчості – визнання за автором права вільно, відповідно лише до своїх поглядів і уподобань, відтворювати й витлумачувати об'єктивну дійсність.

Сократичний діалог – метод обговорення певного питання на засадах поваги співрозмовників один до одного і спільного пошуку істини.

Спостереження – пасивний метод збирання інформації. Сутність його полягає в тому, щоб, дивлячись, помічати кого- чи що-небудь, звертати увагу на когось, щось.

Стаття – найважливіший аналітичний жанр журналістики, що на підставі розгляду та зіставлення значної групи фактів чи ситуацій ґрунтовно й глибоко, з науковою точністю трактує, осмислює й теоретично узагальнює проблеми соціальної дійсності.

Стереотелебачення – телевізійна система прийняття, що створює просторову ілюзію об'ємності екранного зображення.

Супутникове телебачення – поширення телепрограм за допомогою супутників.

Сюжет – система подій у літературному творі, через який письменник розкриває характери персонажів і весь зміст твору.

Телебачення – виробництво і поширення аудіовізуальних передач та програм; один із наймасовіших засобів поширення інформації (політичної, культурної, пізнавальної тощо), різновид мистецтва, потужний електронний засіб донесення до глядачів творів інших мистецтв; галузь науки, техніки і культури.

Тележурнал – вид телепередачі, скомпонований з окремих аудіовізуальних матеріалів, які ведучий об'єднує в суцільну телепрограму.

Тележурналістика – журналістська творчість, що виявляється у відображенні дійсності телевізійними засобами.

Тема – центральна думка, те, що лежить в основі твору.

Факт – дійсна, цілком реальна подія чи явище.

Фейлетон – сатиричний жанр публіцистики, що виявляє комічну сутність негативних фактів і явищ дійсності.

Хроніка – відображення життя у часовій послідовності.

Цензура – систематичний контроль за діяльністю журналістики та книговидання шляхом конституційних, судових, адміністративних, фінансових або чисто фізичних заходів, що провадяться владою або за її рекомендацією.

Шпальта – газетна колонка, стовпчик друкованого набору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми журналістики : [збірник наукових праць]. – Ужгород : МП «Ліра», 2001. – 492 с.
2. Андрійчук М. Генеза книгодрукування на теренах України: інформаційна ситуація у вітчизняній історіографії ХХ ст. / М. Андрійчук // Книгознавство. – 2005. – № 2. – С. 134–146.
3. Афонін О. Українська книга в контексті світового книговидання / О. Афонін, М. Сенченко. – К. : Книжкова палата України, 2009. – 277 с.
4. Беглов С. Средства массовой информации Великобритании, ФРН, Франции в 1997 году / С. Беглов, Р. Котенок, Л. Шарончикова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1998. – № 4. – С. 34–75.
5. Беглов С. Четвертая власть : британская модель. История печати Великобритании от «новостных писем» до электронных газет / Беглов С. – М. : Издательство Московского университета, 2002. – 255 с.
6. Бендерский В. История отечественных средств массовой информации : [учебное пособие] / В. Бендерский, В. Хмылёв. – Томск : Издательство ТПУ, 2006. – 150 с.
7. Биск И. Пресса Веймарской Германии (1919–1933 гг.) / Биск И. – Иваново : Издательство Ивановского университета, 1995. – 232 с.
8. Білецький Л. Основи української літературно-наукової критики / Білецький Л. – К. : Либідь, 1998. – 408 с.
9. Бондар Ю. Енциклопедія для видавця та журналіста / Бондар Ю., Головатий М., Сенченко М. – К. : Видавничий дім «Персонал», 2010. – 399 с.
10. Бочковський О. Українська журналістика на тлі доби (історія, демократичний досвід, нові завдання) /

О. Бочковський, С. Сірополко. – Мюнхен : Український техніко-господарський інститут, 1993. – 204 с.

11. Боярова Л. Російсько-український словник сучасних банківських фінансово-кредитних та комерційних термінів / Л. Боярова, О. Корж. – Х. : Основа, 1997. – 715.

12. Вартанов Г. Засоби масової інформації : короткий словник термінів і понять / Вартанов Г. – К. : Грамота, 2005. – 64 с.

13. Вартанова Е. Медиаэкономика зарубежных стран : [учебное пособие] / Вартанова Е. – М. : Аспект-пресс, 2003. – 335 с.

14. Васьківський Ю. Тиражна політика газети / Васьківський Ю. – Л. : ЛДУ, 1996. – 149 с.

15. Вачнадзе Г. Всемирное телевидение : Новые средства массовой информации – их аудитория, техника, бизнес, политика / Вачнадзе Г. – Тбилиси : «Ганатлеба», 1989. – 672 с.

16. Вачнадзе Г. Секреты прессы при Горбачеве и Ельцине / Вачнадзе Г. – М. : Книга и бизнес, 1992. – 149 с.

17. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.

18. Верига В. Нариси з історії України (кінець XVIII – початок XX ст.) / Верига В. – Л. : Світ, 1996. – 448 с.

19. Владимиров В. Історія української журналістики (1917–1991) : [навчальний посібник] / Владимиров В. – К. : Видавництво МАУП, 2007. – 174 с.

20. Власов Ю. Средства массовой информации США, Великобритании, ФРН, Франции в 1989 году / Ю. Власов, Ю. Орлов // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1990. – № 5. – С. 21–64.

21. Вороненкова Г. Этапы зарождения периодической печати в Германии и ее становление (до конца

XVIII века) / Г. Вороненкова // Вестник МГУ. – Серия 10 : Журналистика. – 1998. – № 1. – С. 73–92.

22. Ворошилов В. Журналистика. Базовый курс : [учебник] / Ворошилов В. – СПб. : Издательство Михайлова В., 2004. – 704 с.

23. Ворошилов В. Журналистика. Базовый курс : [посібник] / Ворошилов В. – СПб. : Видавництво Михайлова В., 2006. – 640 с.

24. Ворошилов В. История журналистики зарубежных стран : [конспект лекций] / Ворошилов В. – СПб. : Издательство Михайлова В., 2000. – 64 с.

25. Геруля М. Ежедневные газеты Польши в 90-е годы / М. Геруля // Журналистика. – 2000. – № 49. – С. 45–79.

26. Глейзер М. Радио и телевидение в СССР. Даты и факты (1917–1986 гг.) / Глейзер М. – М. : Искусство, 1989. – 142 с.

27. Гол Д. Онлайн-журналистика / Гол Д. ; [пер. з англійської]. – К. : «К.І.С.», 2005. – 344 с.

28. Голованова Г. Пресса США в 1998 году / Г. Голованова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1999. – № 5. – С. 35–40.

29. Голованова Г. Пресса США в 2002 году / Г. Голованова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 2004. – № 6. – С. 59–65.

30. Голованова Г. Средства массовой информации США, Великобритании, Франции в 1999 году / Г. Голованова, Г. Любимов, Б. Шарончикова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 2000. – № 5. – С. 59–64.

31. Голованова Г. Средства массовой информации США, ФРГ, Франции, Испании, северных стран Европы в 1995 году / Г. Голованова, Г. Вороненкова, Н. Самарина // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1996. – № 5. – С. 20–62.

32. Горевалов С. Військова журналістика України : Історія і сучасність / Горевалов С. – Л. : Світ, 1998. – 338 с.
33. Грабельников А. Русская журналистика на рубеже тысячелетий. Итоги и перспективы / Грабельников А. – М. : Издательство РИП-Холдинг, 2000. – 336 с.
34. Григораш Д. Журналістика в термінах і виразах : [довідник] / Григораш Д. – К. : Вища школа, 1989. – 170 с.
35. Даниленко В. Сталінізм на Україні : 20–30-ті роки / Даниленко В. – К. : Либідь, 1991. – 344 с.
36. Дей О. Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI–XX ст.) / Дей О. – К. : Наукова думка, 1969. – 559 с.
37. Дей О. Українська революційно-демократична журналістика : проблема виникнення й становлення / Дей О. – К. : Наука, 1959. – 492 с.
38. Дмитрук В. Нарис з історії української журналістики XIX ст. : посібник [для студентів журналістики] / Дмитрук В. – Л. : Видавництво Львівського університету, 1969. – 145 с.
39. Есин Б. История русской журналистики (1703–1917) : [учебно-методический комплект] / Есин Б. – М. : Флинта : Наука, 2000. – 267 с.
40. Жадько В. Журналістика та основи редакторської майстерності / Жадько В. – К. : Знання, 2012. – 271 с.
41. Животко А. Історія української преси / Животко А. – К. : Науково-видавничий центр «Наша культура і наука», 1999. – 360 с.
42. Жукова Л. «Эвенман дю жеди» – издание нового поколения на рынке французских «журналов новостей» / Л. Жукова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1998. – № 1. – С. 59–73.
43. Запаско Я. Початки українського друкарства / Запаско Я., Мацюк О., Стасенко В. – Л. : Центр Європи, 2000. – 222 с.

44. Засурский Я. Десять лет свободы печати в России / Я. Засурский // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 2001. – № 1. – С. 12.

45. Засурский Я. Средства массовой информации Великобритании, Франции, Италии, Польши, ЮАР в 1995 году / Я. Засурский // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1996. – № 4. – С. 46–94.

46. Засурский Я. Средства массовой информации США, Великобритании, ФРН, Франции в 1994 году / Я. Засурский // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1995. – № 4. – С. 28–66.

47. Засурский Я. Средства массовой информации США, Великобритании, Франции, Германии, Италии, Испании, ЮАР в 2000 году / Я. Засурский, Г. Голованова, Б. Любимов // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 2001. – № 5. – С. 62–74.

48. Засурский Я. Средства массовой информации США, Великобритании, ФРН, Италии в 1996 году / Я. Засурский // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1997. – № 4. – С. 23–35.

49. Засурский Я. Средства массовой информации США, Германии, Италии в 1997 году / Я. Засурский, Г. Голованова, Г. Вороненкова, Н. Урина // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1998. – № 5. – С. 26–80.

50. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості : [підручник] / Здоровега В. – Л. : ПАІС, 2004. – 268 с.

51. История мировой журналистики / [А. Беспалова, Е. Корнилов, А. Короченский и др.]. – М. : Издательский центр «МарТ», 2003. – 357 с.

52. История печати : антология : учебное пособие для вузов / [сост. Я. Засурский, Е. Вартанова]. – М. : Аспект Пресс, 2001. – 419 с.

53. Історія української дожовтневої журналістики / [О. Дей, І. Моторнюк, М. Нечиталюк та ін.]. – Л. : Вища школа, 1983. – 512 с.
54. Історія української преси : хрестоматія / [упоряд., автор іст.-біогр. нарисів та приміт. О. Мукомела]. – К. : Наша культура і наука, 2001. – 352 с.
55. Карабанов М. Українське телебачення : вчора, сьогодні, завтра / Карабанов М. – К. : Дирекція ФВД, 2006. – 648 с.
56. Качалина Е. 1968-й год и французская газета «Либерасьон» / Е. Качалина // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1997. – № 3. – С. 105–119.
57. Кельник В. Печать Польши / Кельник В. – М. : Издательство Московского университета, 1964. – 100 с.
58. Козлова М. История журналистики зарубежных стран : [учебное пособие] / Козлова М. – Ульяновск : УлГТУ, 1999. – 100 с.
59. Коломієць М. Словник іншомовних слів / М. Коломієць, Л. Молодова. – К. : Освіта, 1998. – 190 с.
60. Корінний М. Короткий енциклопедичний словник з культури української мови / М. Корінний, В. Шевченко. – К. : Україна, 2003. – 384 с.
61. Корнилов Е. Журналистика на рубеже тысячелетий / Корнилов Е. – Ростов-на-Дону : Антеус, 1999. – 141 с.
62. Костюк О. Журналистика Франції / О. Костюк // Медіакритика : щоквартальний дайджест електронного журналу. – 2005. – Ч. 11. – 30 с.
63. Кость С. Нариси з історії західноукраїнської преси першої половини ХХ ст. / Кость С. – Л. : [б. в.], 2002. – 217 с.
64. Кость С. Нариси з історії української військової преси / Кость С., Тимчишин О., Федірко К. – Л. : Світ, 1998. – 356 с.

65. Крупський І. Національно-патріотична журналістика України. (Друга половина ХІХ – перша чверть ХХ ст.) / Крупський І. – Л. : Світ, 1995. – 184 с.

66. Кузнецов Г. ТВ-журналістика : Критерии профессионализма / Кузнецов Г. – М. : Издательство РИП-холдинг, 2004. – 222 с.

67. Кузнецов И. История отечественной журналистики (1917–2000) / Кузнецов И. – М. : Флинта : Наука, 2002. – 640 с.

68. Курицын В. Журналистика 1993–1997 / Курицын В. – М. : Издательство Ивана Лимбаха, 1998. – 200 с.

69. Лучинский Ю. Очерки истории зарубежной журналистики : [учебное пособие] / Лучинский Ю. – Краснодар : Кубанский государственный университет, 1996. – 140 с.

70. Любимов Б. Средства массовой информации Великобритании, новых земель ФРН, Швейцарии в 1994 году / Б. Любимов, Г. Вороненкова, Т. Безручко // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1995. – № 6. – С. 19–38.

71. Матеріали з історії національної журналістики Східної України початку ХХ століття / [уклад. Н. Сидоренко, О. Сидоренко]. – К. : Дослідницький центр історії української преси, 1999. – 448 с.

72. Мащенко І. Українське телебачення : Штрихи до портрета / Мащенко І. – К. : Книговидавничий центр «Посередник» Ltd при фірмі «Чорлі» Ай-Пі-Київ, 1995. – 294 с.

73. Миронченко В. Інформаційне радіомовлення на Україні / Миронченко В. – К. : Вища школа, 1984. – 112 с.

74. Михайлин І. Журналістика як всесвіт : вибрані медіа дослідження / Михайлин І. – Х. : Прапор, 2008. – 512 с.

75. Михайлин І. Історія української журналістики : [підручник] / Михайлин І. – Х. : ХІФТ, 2000. – Книга 1 : Період становлення : від журналістики в Україні до української журналістики. – 280 с.
76. Михайлин І. Історія української журналістики. Період становлення : від журналістики в Україні до української журналістики / Михайлин І. – Х. : Прапор, 2004. – 320 с.
77. Михайлин І. Науково-дослідна робота студента з журналістики / Михайлин І. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2001. – 89 с.
78. Михайлин І. Основи журналістики : [підручник] / Михайлин І. – К. : ЦУЛ, 2002. – 284 с.
79. Михайлов С. Журналистика стран северной Европы [Электронный ресурс] / С. Михайлов. – М. : Издательство Михайлова В. – 2003. – Режим доступа : evartist.narod.ru/text14/44.htm.
80. Михайлов С. История зарубежных СМИ : [учебное пособие] / Михайлов С. – СПб. : Издательство Михайлова В.А., 2006. – 256 с.
81. Моисеев В. Журналистика и журналисты (о самой интересной профессии) / Моисеев В. – К. : Дакор, 2002. – 400 с.
82. Москаленко А. Теорія журналістики / Москаленко А. – К. : Експрес-об'ява, 1998. – 334 с.
83. Мотенко Я. Друкарська справа в Україні у середині XV–XVI ст. / Я. Мотенко, Є. Шишкіна // Вісник НТУ «ХП». – Серія : Актуальні проблеми історії України. – Х. : НТУ «ХП». – 2013. – № 25 (998). – С. 93–97.
84. Нерух О. Першооснови журналістської творчості : [навчальний посібник] / Нерух О. – Х. : Світ дитинства, 2000. – 108 с.
85. Овсепян Р. В лабиринтах истории отечественной журналистики / Овсепян Р. – М. : Издательство РИП-холдинг, 2001. – 316 с.

86. Овсепян Р. История новейшей отечественной журналистики / Овсепян Р. – М. : Издательство МГУ, 1999. – 145 с.

87. Овсепян Р. История советской журналистики. Первое десятилетие Советской власти / Овсепян Р. – М. : Издательство МГУ, 1991. – 139 с.

88. Палієнко М. Британська преса і журналістика в XVII–XX ст. : [навчальний посібник] / М. Палієнко, І. Срібняк. – К. : ВПЦ НаУКМА, 2005. – 26 с.

89. Палієнко М. Історія зарубіжної та української журналістики : [методичний комплекс] / М. Палієнко, І. Срібняк. – К. : ВПЦ НаУКМА, 2003. – 70 с.

90. Пашков Г. Возникновение и развитие печати Испании и ее колоний / Г. Пашков, В. Сбруев. – М. : Университет дружбы народов, 1987. – 83 с.

91. Періодика Західної України 20-х – 30-х рр. XX ст. : матеріали до бібліографії / [за ред. М. Романюка]. – Л. : Світ, 1999. – Т. 2. – 360 с.

92. Писарев Д. Очерки по истории печати во Франции : в 6 т. / Д. Писарев. – СПб. : Товарищество «Общественная польза», 1894. – Т. 2. – 431 с.

93. Поліграфія та видавнича справа : російсько-український тлумачний словник / [укл. Б. Дурняк та ін.]. – Л. : Афіша, 2002. – 449 с.

94. Попов Ю. Теофраст Рендо – основатель французской журналистики / Ю. Попов // Вестник МГУ. – Серия 10 : Журналистика. – 1978. – № 4. – С. 37–52.

95. Прохоров В. Введение в теорию журналистики : [учебное пособие] / Прохоров В. – М. : РИП-холдинг, 2001. – 322 с.

96. Прутцков Г. Введение в мировую журналистику / Прутцков Г. – М. : Мысль, 2003. – 140 с.

97. Пухлий Ю. Книга карманного формата в новом литературном приложении «Монд» / Ю. Пухлий //

Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1997. – № 2. – С. 89–106.

98. Пухлий Ю. Региональная пресса Франции «Эко републикен» / Ю. Пухлий // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1998. – № 1. – С. 91–102. ; № 2. – С. 89–102.

99. Редакційно-видавнична справа : досвід, проблеми, майбутнє / [за ред. В. Різуна]. – К. : Редакційно-видавничий центр «Київський університет», 1997 – 230 с.

100. Саламон Л. Всеобщая история прессы [Электронный ресурс] / Л. Саламон. – М., 2001. – Режим доступа : evartist.narod.ru/text2/29.htm.

101. Словник журналіста : Терміни, мас-медіа, постаті / [за заг. ред. Ю. Бідзілі]. – Ужгород : ВАТ «Закарпаття», 2007. – 224 с.

102. Смирнов В. Формы вещания : Функции, типология структура радиопрограмм : учебное пособие [для вузов] / Смирнов В. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 203 с.

103. Соколов В. Периодическая печать Италии : [учебное пособие] / В. Соколов, С. Виноградова. – М. : Наука, 1997. – 213 с.

104. Соломонов Ю. Региональная пресса Франции. История и секреты успеха ежедневных газет / Соломонов Ю. – М. : РИП-холдинг, 2003. – 136 с.

105. Срібняк І. Історія журналістики (XVII–XX ст.) : підручник [для студентів вищих навчальних закладів] / Срібняк І. – К. : ВПЦ НаУКМА, Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. – 304 с.

106. Сучасний орфографічний словник української мови : 180 000 слів / [уклад. В.В. Дубічинський, Н.Я. Косенко]. – Х. : Школа, 2009. – 1024 с.

107. Тертычный А. Жанры периодической печати : [учебное пособие] / Тертычный А. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 310 с.

108. Тимошик М. Історія видавничої справи : [підручник] / Тимошик М. – К. : Наша культура і наука, 2007. – 496 с.

109. Тимошик М. Переосмислити історію виникнення українського друкованого слова / М. Тимошик // Вісник Книжкової палати. – 2002. – № 7. – С. 35–37.

110. Трубицина І. Английская журналистика XVII века – от рукописных листков к печатной газете / І. Трубицина // Вестник МГУ. – Серия 10 : Журналистика. – 1978. – № 2. – С. 24–47.

111. Трубицина І. Памфлетная публицистика английской буржуазной революции XVII века (проблемы, доктрины, авторы) / І. Трубицина // Вестник МГУ. – Серия 10 : Журналистика. – 1978. – № 4. – С. 53–69.

112. Українська журналістика в іменах / [за ред. М. Романюка ; передмова В. Качкана]. – Л. : Світ, 1994. – Вип. 1. – 234 с.

113. Українська журналістика в іменах / [за ред. М. Романюка ; передмова В. Качкана]. – Л. : Світ, 1995. – Вип. 2. – 338 с.

114. Українська журналістика в іменах / [за ред. М. Романюка ; передмова В. Качкана]. – Л. : Світ, 1997. – Вип. 4. – 352 с.

115. Українська журналістика в іменах / [за ред. М. Романюка ; передмова В. Качкана]. – Л. : Світ, 1998. – Вип. 5. – 412 с.

116. Український правопис / [НАУ, Інститут мовознавства імені О.О. Потебні, Інститут української мови]. – К. : Наукова думка, 2007. – 280 с.

117. Федченко П. Матеріали з історії української журналістики / Федченко П. – К. : Видавництво Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка, 1959. – Випуск 1 : Перша половина XIX ст. – 338 с.

118. Федченко П. Преса та її попередники : Історія народження й основні закономірності розвитку / Федченко П. – К. : Наукова думка, 1969. – 351 с.

119. Феннето Э. Интервью и опросник: формы, процедуры, результаты / Феннето Э. – СПб. ; М. ; Х. ; Минск : Питер, 2004. – 159 с.

120. Фінклер Ю. Мас-медіа та влада: технологія взаємин / Фінклер Ю. – Л. : Аз-Арт, 2003. – 212 с.

121. Хилько Н. Роль аудиовизуальной культуры в творческом самоосуществлении личности / Хилько Н. – Омск : Издательство Сибирского филиала Российского института культурологии, 2001. – 446 с.

122. Цвик В. Телевизионная журналистика: история, теория, практика : [учебное пособие] / Цвик В. – М. : Аспект-Пресс, 2004. – 382 с.

123. Шаповал Ю. Феномен журналістики : проблеми теорії : [монографія] / Шаповал Ю. – Рівне : РВП «Роса», 2005. – 248 с.

124. Чічановський А. Новина в журналістиці / Чічановський А. – К. : Грамота, 2003. – 48 с.

125. Шарончикова Л. Независимость и свобода «Канор аншене» (к 80-летию французского сатирического еженедельника / Л. Шарончикова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1996. – № 6. – С. 75–78.

126. Шарончикова Л. Средства массовой информации Франции в 1996 году / Л. Шарончикова, Л. Жукова // Вестник Московского университета. – Серия 10 : Журналистика. – 1997. – № 5. – С. 78–106.

127. Шевчук С. Російсько-український словник ділового мовлення / Шевчук С. – К. : Вища школа, 2001. – 402 с.

128. Шустова Ю. Символика львовського ставропигийського братства / Ю. Шустова // Гербовед. – 2005. – № 2. – С. 94.

129. Эпштейн А. «Русское телевидение» в Израиле появилось в XXI ст. / А. Эпштейн // Культура. – 2008. – 17 января. – № 1–2.

130. Якова Т. Пресса Швейцарии в условиях мирового экономического кризиса / Т. Якова // Вестник МГУ. – Серия 10 : Журналистика. – 2009. – № 6. – С. 152–156.

131. Яковець А. Телевізійна журналістика : теорія і практика : [підручник] / Яковець А. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 240 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Афанасьєва К. Правове врегулювання діяльності інтернет-ЗМІ. – Медіакритика. – 15.07.2009. [Електронний ресурс] / К. Афанасьєва. – Режим доступу : <http://www.mediakrytyka.info/drukovani/pravove-vrehulyuvannya-diyalnosti-internet-zmi.html>.

2. Богуславський О. Журналістська освіта сьогодні, або Хочеться по-нашому, але так, як у них [Електронний ресурс] / О. Богуславський. – Режим доступу : // <http://www.mediakrytyka.info>.

3. Бортнік Р. Проблеми інституалізації громадської думки в додемократичних суспільствах [Електронний ресурс] / Р. Бортнік. – Режим доступу : www.ua.org.ua/brochure/2002/006/000.htm.

4. Єрмоленко В. Пастки висвітлення тематики ЄС в українських медіа : головні помилки та спотворення [Електронний ресурс] / В. Єрмоленко // Моніторинговий проект за підтримки Представництва ЄС в Україні. – Режим доступу : <http://www.slideshare.net/volodymyrgermolenko/golovni-pomylyky-ta-stereotypy-new>.

5. Жданов І. Сутінки свободи слова (свобода слова і політична цензура в Україні в експертних оцінках українських журналістів) [Електронний ресурс] / І. Жданов, Ю. Якименко. – Режим доступу : www.zn.kiev.ua/ie/show/422/37002/.

6. Закон України «Про друковані засоби масової інформації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://iprgroup.info/docs.php?p=1324>.

7. Закон України «Про інформацію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.vpf.kiev.ua/book/inform_book.pdf.

8. Іванов Д. Проблеми формування професійної культури українського журналіста в умовах сучасного

медиапростору [Электронный ресурс] / Д. Иванов. – Режим доступа : <http://journlib.univ.kiev.ua>.

9. Межгосударственный стандарт СИБИД. Электронные издания. Основные виды и выходные сведения : ГОСТ 7.83-2001 от 2002.07.01. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.internet-law.ru/intlaw/laws/gost.htm>.

10. О массовой информации : закон Республики Армения от 13.12.2003. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://new.medialaw.ru/law_CIS_Baltic/Armenia/702/.

11. О средствах массовой информации : закон Азербайджанской Республики (с изменениями и дополнениями в соответствии с Законом АР №219-ПГД от 23.11.2001. и Законом АР от 28.12.2001.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://dam.az/az/zakon_o_sredstvax_massovoi_informasii.html.

12. О средствах массовой информации : Закон Республики Беларусь от 17.06.2008. № 427-3. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [file://localhost/C:/DOCUME~1/9335~1/LOCALS~1/Temp/Rar\\$EX00.421/O%20СМИ.html](file://localhost/C:/DOCUME~1/9335~1/LOCALS~1/Temp/Rar$EX00.421/O%20СМИ.html).

13. О средствах массовой информации : Закон Республики Казахстан (с изменениями и дополнениями по состоянию на 23.11.2010 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://medialaw.asia/document/-7465>.

14. О средствах массовой информации : Закон Российской федерации от 27.12.1991. № 2124-1. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=127218>.

15. План мероприятий по обеспечению безопасного пользования Интернетом : Европейский Союз. – 01.01.1998. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_097.

16. Погорелова І. Свобода слова про цензуру [Електронний ресурс] / І. Погорелова. – Режим доступу : krytyka.kiev.ua/comments/Pohorelova11.html.

17. Про інформацію : закон України в редакції від 13.01.2011. № 2938-VI (2938-17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

18. Федорчук Л. Образ Євросоюзу в українських теленовинах: політика і журналістика [Електронний ресурс] / Л. Федорчук // Телекритика. – Режим доступу : <http://www.telekritika.ua/daidzhest/2013-02-25/79422>.

19. Хомалах М. Як захищати свободу слова [Електронний ресурс] / М. Хомалах. – Режим доступу : www.dt.ua/1000/1050/37075/.

20. Mass Media Act (Zakon o medijih; ZMed) Ljubljana, 25 April 2001. – № 010-01/99-8/3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.srdf.si/File/prepisi/mass_media_act.doc.

РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ІЗ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ»

Мета поточного контролю – оцінити ступінь засвоєння теоретичного і практичного матеріалу та рівень знань студентів з відповідних розділів дисципліни. Контроль має форму усного й письмового опитувань, колективних дискусій, обговорень та презентацій. Підсумковий контроль знань здійснюється наприкінці семестру шляхом складання іспиту (комп'ютерне тестування).

Результати поточного й підсумкового контролю знань студентів (систематичне й активне виконання практичних, індивідуальних і тестових завдань; написання рефератів, доповідей, наукових робіт) оцінюється в межах від 0 до 100 балів (у 100-бальній, національній та ECTS системах), у структурі яких:

- 50 балів – практичний модуль;
- 30 балів – теоретичний модуль (тестовий контроль);
- 20 балів – модуль самостійної роботи.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (для екзамену, курсового проекту)
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно (з можливістю повторного складання)
0-34	F	незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів розробляються викладачем за орієнтовною схемою і є складовою частиною робочої навчальної програми. Матеріал дисципліни вважається засвоєним, якщо студент за всі види навчальної діяльності набрав від 60 до 100 балів.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ТЕОРЕТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ ТА ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ НАВЧАЛЬНО- ПІЗНАВАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ

Практичний модуль включає різні види і форми роботи, що оцінюються викладачем, а саме:

- вибіркове усне опитування;
- фронтальне опитування у вигляді тестових завдань;
- письмове виконання практичних завдань навчально-пізнавального характеру;
- оцінка активності студента в процесі занять (внесення пропозицій, уточнень, доповнень попередніх відповідей тощо);
- письмова контрольна робота (до 45 хвилин);
- колоквіум на тему: «Теле-, радіо- й on-line журналістика в Європі: історія, реалії та перспективи».

Теоретичні знання та практичні уміння і навички студента оцінюється в межах *від 0 до 4 балів* за такими критеріями:

4 бали – практичні завдання навчально-пізнавального характеру виконані в повному обсязі. Студент виявляє особливі творчі й креативні здібності, демонструє глибокі знання навчального матеріалу, що міститься у лекціях, основній і додатковій рекомендованій літературі; уміє аналізувати явища, які вивчаються, у їхньому взаємозв'язку та розвитку, чітко й лаконічно, логічно та послідовно відповідати на поставлені запитання; демонструє вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань; переконливо аргументує відповіді та ілюструє їх прикладами; бере активну участь в обговореннях проблем.

3 бали – практичні завдання навчально-пізнавального характеру виконані в повному обсязі, лаконічно, змістовно, обґрунтовано, але з певними помилками. Студент демонструє міцні ґрунтовні знання навчального матеріалу та застосовує їх на практиці; уміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію, наводити приклади; вільно розв’язує практичні завдання; вичерпно відповідає на додаткові питання; самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.

2 бали – практичні завдання навчально-пізнавального характеру виконані не в повному обсязі, частково самостійно. Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання та розуміння основних положень, але його знання загального характеру; у процесі аналізу зарубіжних видань має труднощі з наведенням прикладів; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких значна кількість суттєвих.

1 бал – більшу частину практичних завдань навчально-пізнавального характеру не виконано. Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу; не володіє термінологією, оскільки понятійний апарат не сформований; не вміє застосовувати теоретичні положення під час розв’язання практичних завдань; припускається значних помилок.

Письмова контрольна робота з дисципліни складається із тестових завдань та теоретичних питань, які охоплюють програмовий матеріал дисципліни.

Контрольна робота оцінюється окремо в межах **від 0 до 2 балів**.

Теоретичний модуль вважається виконаним, якщо студент під час комп’ютерного тестування отримав **від 15 до 30 балів**.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВИКОНАННЯ СТУДЕНТАМИ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Головна мета проведення самостійної роботи полягає в необхідності більш ґрунтовного огляду тематики дисципліни з використанням різноманітних рекомендованих матеріалів та формування творчих і фахових умінь і навичок студентів.

Модуль «Самостійна робота» включає:

- виконання завдань для самостійної роботи та індивідуальних навчально-дослідницьких завдань (від 0 до 6 балів);
- виконання завдань науково-дослідницького характеру (наукова робота студента) (від 0 до 6 балів);
- реферативну роботу студента (від 0 до 2 балів);
- роботу в модульному середовищі (від 0 до 6 балів).

Самостійна робота студента з навчальної дисципліни оцінюється в межах **від 0 до 6 балів** за такими критеріями:

6 балів – завдання для самостійної роботи та індивідуальні навчально-дослідницькі завдання виконані в повному обсязі, лаконічно, змістовно, обґрунтовано, із наведенням прикладів і застосуванням методу аналізу та творчого підходу. Студент самостійно працює з науковою літературою; оцінює факти, явища, події; робить висновки; вміє формулювати й обґрунтовувати власну позицію; володіє правилами підготовки й написання творів різних жанрів (есе, замітка, репортаж, інтерв'ю, прес-реліз, інформ-дайджест, замальовка тощо), креативно підходить до їх оформлення; має комунікативні вміння і навички; прагне до самовдосконалення і саморозвитку.

5 балів – завдання для самостійної роботи та індивідуальні навчально-дослідницькі завдання виконані в повному обсязі, лаконічно, змістовно, обґрунтовано, але з певними помилками щодо викладу матеріалу та без наведення прикладів до окремих фактів, явищ і подій. Студент працює із запропонованою науковою літературою; робить висновки; володіє правилами написання творів різних жанрів (есе, замітка, репортаж, інтерв'ю, прес-реліз, інформ-дайджест, замальовка тощо) і втілює їх у практику. Однак у процесі відтворення самостійно дібраного матеріалу простежується брак власних суджень, прояву креативності й ініціативності.

4 бали – завдання для самостійної роботи та індивідуальні навчально-дослідницькі завдання виконані в повному обсязі, але з порушенням логіки й послідовності викладу матеріалу та без ілюстрування прикладами. У роботі допускаються стилістичні помилки, неточне вживання термінів, довільне витлумачення фактів. Студент працює із запропонованою науковою літературою, але аналізує її примітивно, без висвітлення власної позиції; володіє правилами написання творів різних жанрів (есе, замітка, репортаж, інтерв'ю, прес-реліз, інформ-дайджест, замальовка тощо), але втілює їх у практику допускаючи грубі помилки та уникаючи використання журналістської термінології.

3 бали – завдання для самостійної роботи та індивідуальні навчально-дослідницькі завдання виконані не в повному обсязі, частково самостійно і за певним зразком. Студент володіє матеріалом на початковому рівні, викладає його хаотично й необґрунтовано, без дотримання мовних норм; має фрагментарні навички роботи з науковими джерелами і не вміє робити висновки; володіє правилами написання творів різних жанрів (есе, замітка, репортаж, інтерв'ю, прес-реліз, інформ-

дайджест, замальовка тощо), але не втілює їх у практику; комунікативні вміння і навички мають низький рівень розвитку.

2 бали – виконано менше половини самостійних та індивідуальних навчально-дослідницьких завдань. Матеріал фрагментарний, не систематизований, не ілюстрований прикладами, порушена структура викладу. Його основу складає необґрунтоване й неаналізоване копіювання чужих думок, фраз і позицій. Студент не вміє працювати з науковими джерелами і робити власні висновки; не володіє правилами написання творів різних жанрів; відсутній творчий компонент даного виду діяльності; комунікативні вміння і навички мають дуже низький рівень розвитку.

1 бал – більшу частину самостійних та індивідуальних навчально-дослідницьких завдань не виконано. Студент лише частково володіє навчальним матеріалом, не вміє чітко, лаконічно й послідовно висвітлювати його; не працює з науковими й навчальними джерелами і не володіє правилами написання творів різних жанрів; майже відсутні творчі та комунікативні вміння і навички.

Наукова робота студента (завдання науково-дослідницького характеру) з навчальної дисципліни оцінюється в межах **від 0 до 6 балів** за такими критеріями:

6 балів – завдання науково-дослідницького характеру виконано в повному обсязі. Студент самостійно написав наукову роботу, підготував її презентацію, взяв участь у Міжнародному чи Всеукраїнському конкурсі наукових робіт (Міжнародній чи Всеукраїнській студентській олімпіаді з профільних навчальних дисциплін) і посів призове місце (II тур).

5 балів – завдання науково-дослідницького характеру виконано в повному обсязі. Студент написав наукову роботу, взяв участь у Міжнародному чи Всеукраїнському конкурсі наукових робіт (Міжнародній чи Всеукраїнській студентській олімпіаді з профільних навчальних дисциплін) і посів призове місце (II тур), але не підготував презентації.

4 бали – завдання науково-дослідницького характеру виконано в повному обсязі. Студент написав наукову роботу, взяв участь у Міжнародному чи Всеукраїнському конкурсі наукових робіт (Міжнародній чи Всеукраїнській студентській олімпіаді з профільних навчальних дисциплін) (II тур), але не посів призового місця або одноосібно написав наукову статтю (тези) в одне з фахових періодичних видань чи збірників наукових праць, або розмістив наукові матеріали на інтернет-ресурсах ГО «Вікімедія Україна».

3 бали – завдання науково-дослідницького характеру виконано в повному обсязі. Студент написав наукову статтю (тези) в одне з фахових періодичних видань чи збірників наукових праць у співавторстві або виступив з доповіддю на Міжнародній чи Всеукраїнській конференції.

2 бали – завдання науково-дослідницького характеру виконано в повному обсязі. Студент написав доповідь, підготував презентацію і виступив з нею на конференції міжвузівського чи університетського рівня.

1 бал – завдання науково-дослідницького характеру виконано в повному обсязі. Студент написав доповідь і виступив з нею на конференції міжвузівського чи університетського рівня, але не підготував презентації.

Реферативна робота (реферат) з навчальної дисципліни оцінюється в межах **від 0 до 2 балів** за такими критеріями:

2 бали – здійснено ґрунтовний аналіз основних аспектів проблеми; використано сучасні джерела, у тому числі періодичні видання, монографії, які дають змогу висвітлити основні аспекти теми; матеріал добре структурований і логічно викладений; висновки відповідають завданням роботи, а оформлення – встановленим вимогам.

1,5 бала – здійснено аналіз основних аспектів проблеми; використано рекомендовану до теми літературу; матеріал добре структурований і логічно викладений; висновки відповідають завданням роботи, а оформлення – встановленим вимогам.

1 бал – теоретичний аналіз не повною мірою відповідає темі, меті й завданням роботи; використані джерела не дають можливості ґрунтовно розкрити проблему; висновки частково суперечать завданням роботи; оформлення відповідає правилам, але є певні недоліки.

0,5 бала – здійснений студентом аналіз не відповідає темі, меті й завданням роботи; не використано необхідну навчально-наукову літературу; висновки не відповідають завданням роботи, а оформлення – встановленим правилам.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ

Людмила Овсієнко

Підписано до друку 23.03.2015 р. Формат 60X84 1/16.

Папір офс. №1. Гарнітура Times New Roman.

Наклад 300. Зам. №175 Ум. друк. арк. 6,3.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців №1493 від 11.09.2003 р.

Віддруковано «Видавництво КСВ»,
м. Переяслав-Хмельницький, вул. Шкільна, 45,
тел: 068 440-06-04